

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε
ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά.

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΝ

ΕΤΟΣ 16ον **ΤΕΥΧΟΣ 89**

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1971

Τὸ ὡραιότερο δῶρο

ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Βλέπε Τιμοκατάλογον Βιβλίων
εἰς σελ. 2 ἐξωφύλλου

('Αποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν)

ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ

Συνδρομὴ 1971 δρχ. 60 (ἐξωτερικοῦ 75)

Ὅλοι οἱ συνδρομηταὶ ἐσωτερικοῦ ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀγοράζουν τούς τόμους ἐπιλογῆς

Α΄ Τριετίας 1956—1957—1958

Β΄ Τριετίας 1959 1960—1961

ἕκαστον πρὸς δρχ. 70 ἀντὶ δρχ. 90

ΒΙΒΛΙΑ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

'Αποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	ἄδ. 25	δεμ. 40
Μ ε λ ε τ ή μ α τ α	ἄδ. 50	δεμ. 70
Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία	ἄδ. 60	δεμ. 80
Τὰ Βήματα τῆς Φιλοσοφίας . . .	ἄδ. 50	δεμ. 70
ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) Β΄ἔκδοση ἀναθεωρημένη 1971 . .		δεμ. 70
'Εκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμοῦρτι .	ἄδ. 50	δεμ. 70

Τύποις: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 16ον ✱ Σεπτέμβριος—Ὀκτώβριος 1971 • ΤΕΥΧΟΣ 89

Ἡ Εἰρήνη τῶν Λαῶν διὰ τῆς Δικαιοσύνης καὶ Ἀγάπης

Μήνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παναγιώτατος κ. Ἀθηναγόρας, διὰ μηνύματός του πρὸς τὸν συνεργάτη τοῦ «Ἰλισοῦ» Αἰδεσιμώτατον κ. Ζάνον Γουγουτᾶν, προϊστάμενον τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, εἰς Μάνσφηλντ Η.Π.Α., συγχαίρων τοῦτον διὰ τὰ δημοσιεύματά του καὶ ἀναφερόμενος εἰδικώτερον εἰς ἄρθρον του περὶ εἰρήνης, τονίζει:

«Ἀλλ' ὁ πόλεμος, ἀγαπητὲ πάτερ Ζάνε, δὲν φονεύεται καθ' οἱονδήποτε τρόπον, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ εἰρήνη, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ προηγουμένως δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη μεταξὺ τῶν λαῶν, τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀτόμων.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ εἰρήνης, οὔτε λόγον ποιούμεθα περὶ αὐτῆς εἰς τὰς Πασχαλίους καὶ τῶν Χριστουγέννων Πατριαρχικὰς Ἀποδείξεις, ἀλλὰ κηρύττομεν συνεχῶς ἀγάπην καὶ τὸ κήρυγμα τοῦτο ἔγινε τὸ Μήνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν σχέσεων μετὰ τῶν διαφόρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν».

Οἱ Μῦθοι καὶ ἡ Ἀλήθεια

Οἱ μῦθοι εἶναι τῆς φαντασίας δημιουργήματα καὶ ἀδυναμία τῆς Λογικῆς ν' ἀποδώση τὸ νόημα τῆς ἀλήθειας.

Οἱ μῦθοι, λοιπόν, ἀπευθύνονται στὴ νηπιώδη πνευματικὴ ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου καὶ καλῶς ἐκπληρώνουν τὴν ἀποστολή των.

Ἄραγε δὲν μποροῦμε εἰς Σχολεῖον νὰ γυμνάζωμε τὸν ΝΟΥΝ καὶ τὴν φωτεινὴν κρίσιν πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἑαυτοῦ μας ὡς σκεπτομένου ἀνθρώπου; Ἢ θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κολυμπάη μέσα στὶς συγκινήσεις τῆς καρδιᾶς καὶ τῆς φαντασίας του, καὶ νὰ γίνεται τὸ εὔκολο θῦμα κάθε ΕΛΠΙΔΟΠΩΛΗΤΗ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ;

Στὸ βιβλίο «Ἀφορισμοὶ καὶ Διαλογισμοί» (Σελὶς 186) ὁ κ. Κ. Τσάτσος γράφει: «Ποιὸς θὰ χωρίση τὴ χριστιανικὴ θρησκεία ἀπὸ τὸ μῦθο της καὶ ἑπομένως τὰ δόγματά της; Αὐτὸς θὰ τὴν σώση γιὰ τοὺς αἰῶνας».

Καὶ ὁ κ. Τσάτσος ξέρει πολὺ καλὰ τὸ τί λέει, γιατὶ βλέπει μέσα στὸ δόγμα πολλὴν κενολογία καὶ ἄνθρωπο μὲ πολλὴν Ἐκκλησία καὶ καθόλου Θεὸν Ἀγάπης καὶ προβλέπει τὸν κίνδυνον ἐκ τοῦ ἐρχομοῦ τῆς καινούργιας ἀναλυτικῆς Λογικῆς, ποὺ ἀγκαλιάζει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔβαλε τὸ πόδι του στὸ φεγγάρι καὶ μὲ ἐρευνητικὸ μάτι ἄνοιξε τὸ παράθυρο τοῦ οὐρανοῦ.

Καί, σὰν καλὸς Ἑλληνορθόδοξος Χριστιανός, δὲν θέλει νὰ δῆ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας μας «ὥριμα γιὰ τὸν τάφον, ἀλλὰ ἀναβαπτιζόμενα» πρὸς σωτηρίαν τῆς χριστιανικῆς οὐσίας καὶ τοῦ πιστοῦ.

Ὡς Ἑλληνορθόδοξη ὅμως Ἐκκλησία, ἔχομε τὰ πρέποντα ΣΤΕΛΕΧΗ νὰ ξαναζωντανέψουν «τὰ ἕτοιμα πρὸς ταφὴν δόγματά της», καὶ νὰ ξανακερδίση αὐτὴ τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὸν ὁποῖον οἱ μῦθοι ἔχασαν τὴν θρησκευτική τους αἴγλη;

Καθὼς γράφει ὁ κ. Κ. Τσάτσος, «Ἡ ἀριστοκρατία τοῦ πνεύματος δὲν χρειάζεται θρησκευτικὴ παιδεία, ἀλλὰ θρησκεία». (Σελ. 184).

Πόσοι εἶναι ὅμως οἱ Ἀριστοκράτες τοῦ πνεύματος;!

Ὅσοι καὶ οἱ Ἀετοὶ στὴν πατρίδα μου Λέσβο. Ἄρα, ὁ Λαὸς χρειάζεται τὰ ματογυάλια τῶν θρησκευτικῶν μύθων, τοὺς ὁποίους ἡ «Ἐπιστημονική μας ἐποχή» θέλει νὰ τοὺς ἐξηγήση μὲ τὰ φῶτα τοῦ ὀρθοῦ Λόγου.

Καὶ ἂν ἐγκαίρως δὲν φωτισθοῦμε μὲ τὴν Ἰωάννειον Θεολογίαν — ΑΓΑΠΗ Ο ΘΕΟΣ — ὑπάρχει φόβος μὲ τὸ γκρέμισμα τῶν δογματικῶν εἰδώλων νὰ πληθύνη τὸ σκοτάδι ΜΕΣΑ ΜΑΣ, γιατὶ ἴσως ὁ ΛΟΓΟΣ νὰ μὴν μπορέση νὰ ἀντικαταστήση τὸ ΠΑΡΑΛΟΓΟΝ.

ΑΙΔ. Ζ. ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ
Mansfield Ohio

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΟΥ-ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

Ραμπιτρανὰθ Ταγκὸρ

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ συμπληρώθηκαν στὶς 7 Αὐγούστου ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ μεγάλου Ἰνδοῦ ποιητοῦ Ραμπιτρανὰθ Ταγκόρ. Στὴν Ἰνδία καὶ σὲ ὅλον τὸν κόσμο ἡ ἐπέτειος αὐτὴ τῆς ἀποδημίας τοῦ μεγάλου ἀνθρωπιστοῦ καὶ φιλοσόφου στὶς «ἄγνωστες ὄχθες», ὅπως ἔλεγε, δίνουν εὐκαιρία ἐκδηλώσεων, ποὺ ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐφελκύσουν τὴν προσοχὴ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων. Ὁ «Ἰλισὸς» μεταφέρει στὶς στῆλες του μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα καὶ τὶς σκέψεις τοῦ Ταγκόρ, ἀπὸ τὸ βιβλίο «Λυρικὲς Προσφορὲς» (μετάφρ. Ρένας Καρθαίου) καὶ «Σκόρπια πουλιὰ» (μετάφρ. Ρένας καὶ Κ. Καρθαίου).

Ἐκεῖ ποὺ τὸ πνεῦμα εἶναι ἄφοβο, καὶ τὸ κεφάλι ψηλά,

Ἐκεῖ ποὺ εἶναι λεύτερη ἡ γνώση,

Ἐκεῖ ὅπου ὁ κόσμος δὲν εἶναι κομματιασμένος ἀπό τοὺς στενοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν,

Ἐκεῖ ποὺ τὰ λόγια βγαίνουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀλήθειας,

Ἐκεῖ ποὺ ἡ προσπάθεια ἁπλώνει ἀκούραστη τὰ χέρια της γυρεύοντας τὴν τελειότητα,

Ἐκεῖ ποὺ τὸ καθάριο ρυάκι τῆς λογικῆς δὲν ἔχει χάσει τὸ δρόμο του μὲς στὸν ξερὸ ἄμμο τῆς νεκρῆς συνήθειας,

Ἐκεῖ ποὺ τὸ πνεῦμα, ὁδηγημένο ὅλο καὶ πιὸ ἐμπρὸς ἀπὸ σένα, ὅλο πλαταίνει ἀκατάπαυστα σὲ στοχασμὸ καὶ σὲ δράση,

Ἐκεῖ κάτω ἀπὸ αὐτὸν τὸν οὐρανὸ τῆς λευτεριᾶς, ἄφησέ με, πατέρα, νὰ ἀναστήσω τὴν πατρίδα μου.

* * *

Γιατί ἔσβησε τὸ λυχνάρι;

Τὸ ἔκρυψα κάτω ἀπ᾽ τὸ μαντύα μου γιὰ νὰ τὸ φυλάξω ἀπὸ τὸν ἀέρα, γι᾽ αὐτὸ ἔσβησε τὸ λυχνάρι.

Γιατὶ ἐμαράθηκε τὸ λουλούδι;

Τὸ ἔσφιξα στὴν καρδιά μου μὲ πολυέγνοιαστη ἀγάπη, γι᾽ αὐτὸ ἐμαράθηκε τὸ λουλούδι.

Γιατί ἐξεράθηκε τὸ ποτάμι;

Τοῦ ἔχτισα ἕνα φράχτη γιὰ νὰ τὸ ἔχω ὁλάκερο γιὰ μένα, γι᾽ αὐτὸ ἐξεράθηκε τὸ ποτάμι.

Γιατί ἐτσακίσθηκε ἡ χορδὴ τῆς ἅρπας μου;

Ἐγύρεψα νὰ βγάλω ἀπ᾽ αὐτὴν ἕναν ἦχο ποὺ εἴταν πάρα πάνω ἀπ᾽ τὴ μπόρεσή της· γι᾽ αὐτὸ ἐτσακίσθηκε ἡ χορδὴ τῆς ἅρπας μου.

* * *

Ἄφησε πιὰ τοὺς ψαλμοὺς καὶ τὶς δοξολογίες καὶ τὶς προσευχές σου!

Ποιόν λατρεύεις σ᾽ αὐτὴ τὴν ἐρημική, σκοτεινὴ γωνιὰ τοῦ νοῦ μὲ τὶς κλειστὲς πύλες; Ἄνοιξε τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε, ὁ Θεός σου δὲν εἶναι κοντά σου.

Εἶναι ἐκεῖ ὅπου ὁ ζευγὰς ὀργώνει τὴν ξερὴ γῆ καὶ ἐκεῖ ποὺ ὁ πετροκόπος σπάζει τὶς πέτρες. Εἶναι κοντά τους μὲ τὸν ἥλιο καὶ μὲ τὴ βροχή, καὶ τὰ ἱμάτιά του εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ σκόνη. Βγάλε τὸν ἱερὸ μανδύα σου καὶ κατέβα, ὅπως ἔκανε καὶ ἐκεῖνος στὴ σκονισμένη γῆς.

Λύτρωση; Ποῦ μπορεῖ νὰ βρεῖς τὴ λύτρωση; Ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας ἐκράτησε μὲ χαρὰ στὰ χέρια του τὰ δεσμὰ τῆς δημιουργίας· εἶναι δεμένος μαζί μας γιὰ πάντα.

Παράτησε αὐτοὺς τοὺς ὑπερκόσμιους λογισμούς σου καὶ ἄσε τὰ λουλούδια καὶ τὰ λιβάνια! Τί πειράζει ἄν σκιστοῦν καὶ λερωθοῦν τὰ ροῦχα σου; Πήγαινε νὰ τὸν ἀνταμώσεις καὶ στάσου κοντά του μὲ τὸν μόχθο καὶ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου σου.

* * *

Τούτη εἶναι ἡ παράκληση ποὺ κάνω σ᾽ ἐσένα. Κύριε — χτύπα, χτύπα ὥς τὶς ρίζες τὶς ἀδυναμίες μὲς στὴν καρδιά μου.

Δός μου τὴ δύναμη νὰ σηκώνω μὲ εὐκολία τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες μου.

Δός μου τὴ δύναμη νὰ εἶναι καρποφόρα ἡ προσφορὰ τῆς ἀγάπης μου.

Δός μου τὴ δύναμη νὰ μὴν ἀπαρνηθῶ ποτὲ τοὺς φτωχοὺς καὶ νὰ μὴ λυγίσω τὰ γόνατά μου μπροστὰ στὴν ἀλαζονία τῶν ἰσχυρῶν.

Δός μου τὴ δύναμη νὰ κρατῶ τὸ πνεῦμα μου ἀπάνω ἀπὸ τὶς καθημερινὲς μικρότητες.

Καὶ δός μου τὴ δύναμη νὰ παραδόσω τὴ δύναμή μου μὲ ἀγάπη στὴ δική σου θέληση.

***

Τὸ μυστήριο τῆς δημιουργίας εἶναι σὰν τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας —εἶναι μεγάλο. Τὸ ἀπατηλὸ τῆς γνώσης εἶναι σὰν τὴν ὁμίχλη τῆς αὐγῆς.

Αὐτὸ ποὺ εἶσαι ἐσὺ ὁ ἴδιος δὲν τὸ βλέπεις· αὐτὸ ποὺ βλέπεις εἶναι ὁ ἴσκιος σου.

Τὸ ποτάμι τῆς ἀλήθειας τρέχει περνώντας ἀπὸ τὰ κανάλια τῆς πλάνης.

Μιὰ μέρα θὰ μάθουμε πῶς ὁ θάνατος δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἁρπάξει τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔχει κερδίσει ἡ ψυχή μας, γιατὶ τὰ κέρδη της ἔχουν γίνει ἕνα μ᾿ αὐτὴν τὴν ἴδια.

Κάθε παιδὶ μᾶς φέρνει τὸ μήνυμα πὼς ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀκόμη ἀπογοητευθεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ Θεὸς περιμένει νὰ πάρει ἀπάντηση γιὰ τὰ λουλούδια ποὺ μᾶς στέλνει, ὄχι γιὰ τὸν Ἥλιο καὶ γιὰ τὴ Γῆ.

Ποῦ νὰ βρίσκεται αὐτὴ ἡ πηγὴ ποὺ κάνει τοῦτα τὰ λουλούδια νὰ ξεπετάγονται σὲ μιὰ ἀδιάκοπη ἔκσταση;

Ποιά εἶναι ἡ ἀόρατη φλόγα τοῦ σκοταδιοῦ ποὺ τὸ σπιθοβόλημά της εἶναι τὰ ἄστρα;

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι σκληροί, μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι καλόκαρδος.

«Ντρέπομαι ποὺ εἶμαι ἔτσι ἀδειανός», εἶπε ὁ Λόγος στὴν Πράξη.

«Καταλαβαίνω πόσο εἶμαι φτωχή, ὅταν σὲ βλέπω ἐσένα», εἶπε ἡ Πράξη στὸ Λόγο.

Ὁ καταρράχτης τραγουδάει: «Τραγουδῶ ὅταν βρίσκω τὴν ἐλευθερία μου».

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

Οἱ σκοποὶ τῶν Μυστηρίων

Τοῦ ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ
(«Πυθαγόρας-Γνώμων», 1934)

Διὰ τοὺς μελετητὰς τῆς οὐσίας τῶν Ὀργανώσεων ἐκείνων, αἵτινες εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ εἰς διαφόρους χώρας ἐνεφανίσθησαν καὶ ἐλειτούργησαν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Μυστήρια», καθίσταται φανερὸν ὅτι ἡ ἰδεολογία αὐτῶν ὑπῆρξεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ αὐτή. Διαφορὰ ὑφίσταται μόνον εἰς τὸ εἶδος τῶν χρησιμοποιηθεισῶν ἀλληγοριῶν ἢ τοῦ συμβολισμοῦ πρὸς περικάλυψιν τῶν ἐσωτερικῶν ἐννοιῶν τῆς Μυστηριακῆς ἰδεολογίας, ὅστις ἐξηρτήθη ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χώρας ἐν ᾗ ἐνεφανίσθησαν αἱ διάφοροι Μυστηριακαὶ Ὀργανώσεις. Ὑπὸ τὸν διάφορον τῶν διαφόρων τούτων Ὀργανώσεων συμβολισμὸν διετυπώθησαν αἱ αὐταὶ ἀλήθειαι αἱ σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν Κόσμων, τὴν ἐμφάνισιν, τὰς λειτουργίας καὶ τὴν τύχην τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τοῦ καθόλου ἀκόμη πνεύματος τῆς Φύσεως.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἰδεολογία τῶν διαφόρων Μυστηρίων ὑπῆρξεν ἡ αὐτή, εὔλογον τυγχάνει ὅτι κοινοὶ ὑπῆρξαν καὶ οἱ ὑπὸ τῶν Ὀργανώσεων τούτων ἐπιδιωχθέντες σκοποί.

Χωρὶς ν' ἀνατρέξῃ ὁ μελετῶν τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐννοίας τῶν διαφόρων Μυστηριακῶν διδασκαλιῶν, αἵτινες ἄλλως τε χρήζουσι βαθείας καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης, καθ' ὅσον ἀποκαλύπτονται μόνον διὰ τῆς κατανοήσεως τοῦ χρησιμοποιηθέντος συμβολισμοῦ, δύναται νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα περὶ τῶν σκοπῶν τῶν Μυστηρίων μελετῶν τὰ σωζόμενα ἐκείνων, οἵτινες ἔγραψαν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τῶν Μυστηρίων. Οἱ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γράψαντες Ἕλληνες συγγραφεῖς, διὰ νὰ ἀνατρέξωμεν μόνον εἰς τούτους, συγκλίνουσιν εἰς τὸ νὰ διακηρύττωσιν ὅτι αἱ Μυστηριακαὶ Ὀργανώσεις ἀπέβλεψαν εἰς τὴν πρόοδον, τὴν πνευματικὴν πρόοδον, τῶν ἐν αὐταῖς Μυστῶν.

Ἡ πρόοδος τῶν πραγμάτων τῆς Φύσεως καὶ ἡ τοῦ πνεύματος, τοῦ λειτουργοῦντος ἐν τῇ Φύσει, εἶναι νόμος τῆς οὐσίας αὐτῆς. Τοῦ μεγάλου τούτου νόμου οὐδὲν πρᾶγμα τῆς Φύσεως ἐξαιρεῖται ὡς καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῇ πνεῦμα. Τὸν μεγάλον τοῦτον νόμον ἀντιλαμβανόμεθα πάντες λειτουργοῦντα ἐν τῷ περιβάλλοντι ἡμῶν, ἡ δὲ ἐπιστήμη κατονομάζει αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἐξέλιξις».

Ὁ νόμος οὗτος εἶναι καθολικὸς

καὶ οὐδεὶς ἐξαιρεῖται τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦ ἐπιδράσεως, πλὴν ἡ ἀνθρωπίνη νόησις, ἐν τῇ συγχύσει αὐτῆς, τείνει ν' ἀποξενώνῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦ θείου τούτου εὐεργετήματος. Παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως, ἐν τούτοις, ὁ θεῖος οὗτος νόμος λειτουργεῖ, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη νόησις ἐν τῇ ψευδεῖ αὐτῆς ἀντιλήψει τῶν πραγμάτων δὲν ἐπιτυγχάνει παρὰ μόνον τὴν ἐπιβράδυνσιν τῶν εὐεργετικῶν .αὐτῶν ἀποτελεσμάτων. Ἐντεῦθεν αἱ δοκιμασίαι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς θλίψεως καὶ τῆς ὀδύνης ἐκεῖ ὅπου φύσει ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία θὰ ἔδει νὰ ἀποτελοῦν τὴν μοῖραν τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὅπως ἐξέλθῃ τοῦ κόσμου τῶν ψευδῶν ἰδεῶν καὶ τῶν δοκιμασιῶν, πρὸς ἃς αὐτὸ ἔρριψεν ἑαυτό, φωτεινὰ καὶ ἰσχυρὰ πνεύματα, ἐξ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἵδρυσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὰς Ὀργανώσεις ἐκείνας, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα «Μυστήρια».

Σκοπὸς τῶν Ὀργανώσεων τούτων ὑπῆρξεν ἡ ὑποβοήθησις ὡρισμένων ἀτόμων, πρὸς τοῦτο καταλλήλων, νὰ ἐξέλθωσι τῆς ἀβύσσου τῶν ψευδῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ κόσμου τῆς ὀδύνης καὶ ἐπιτύχωσιν οὕτω τὴν ἀπρόσκοπτον αὐτῶν πρόοδον, ἵνα καὶ ταῦτα μὲ τὴν σειράν των ἀποτελέσωσιν ἑστίας φωτὸς πρὸς καθοδήγησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὅπως ἐπανεύρῃ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ φυσικὴν ὁδόν, ἥτις θὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸ πρὸς τὴν πρόοδον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ ἑκάστοτε ἐμφανισθεῖσαι τοιαῦται Ὀργανώσεις, φθάσασαι ἐν ἀκμῇ ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου τούτου, σὺν τῷ χρόνῳ παρήκμασαν καὶ ἐν τέλει ἐσίγησαν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι περιῆλθον εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀναξίων, οἵτινες δὲν κατενόησαν οὔτε τὸ περιεχόμενον οὔτε τοὺς σκοποὺς καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῶν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξαρθῇ εἶναι ὅτι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῶν Μυστηρίων δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἀτομικὴ πρόοδος τῶν μελῶν τῶν Ὀργανώσεων τούτων. Τοῦτο θὰ ἀπετέλει πρᾶξιν ἐγωϊσμοῦ, ἀναξίαν τοῦ ὕψους τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες εἰργάσθησαν ἐν ταῖς Ὀργανώσεσι ταύταις. Ἡ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγάπη των ἀπηγόρευεν ἄλλως τε τοῦτο. Ἡ ἀτομικὴ πρόοδος τῶν Μυστῶν ἀπετέλεσε σκοπόν τινα ἐνδιάμεσον, τὸ μέσον τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῶν Μυστηρίων. Ὁ δὲ τελικὸς σκοπὸς αὐτῶν ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ὑποβοήθησις τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ὅπως ἐξέλθωσι τῶν πλανῶν, ρυθμίσωσι τὰς σχέσεις αὐτῶν καὶ ἀγαπήσωσιν ἀλλήλους, διότι τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ καθολικὴ πρόοδος μιᾶς κοινωνίας, διὰ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

*
* *

Ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὴ ἡ μεγάλη ἐπίδρασις τῶν Μυστηρίων ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Ἐκεῖναι αἱ κοινωνίαι ἐνεφάνισαν πολιτισμὸν ὅσαι ὑπῆρξαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν Ὀργανώσεων Μυστηριακῶν. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ὁ ἰσχυρισμὸς διὰ τὴν χώραν μας,

ὅτι ἡ δόξα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Μυστηρίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀφείλονται.

Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι τὰ Μυστήρια τῆς Ἑλλάδος παρὰ τὴν ἀκμὴν αὐτῶν δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐμποτίσωσι τὰς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διὰ τῶν Μυστηριακῶν ἰδεῶν καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ κακία καὶ αἱ προλήψεις ἠμπόδισαν πρὸς τοῦτο. Ἐπέδρασαν ὅμως ἐπ' αὐτῆς σπουδαίως κατὰ τρόπον ἀγαθοποιόν. Εἶναι γνωστὴ ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τῶν Μυστηρίων διὰ τῆς ἱδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τῶν συνεδρίων ἐκείνων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο «Ἀμφικτιονίαι». Τὰ κυριώτερα τούτων ἐλειτούργησαν εἰς τὰ σπουδαιότερα μυσταγωγικὰ κέντρα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δήλῳ. Σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἡ συνεννόησις καὶ ἡ εἰρηνικὴ διαβίωσις τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν πόλεων, ὡς καὶ ἡ τήρησις ἐν καιρῷ πολέμου μέτρων ἀνθρωπιστικῶν διὰ τοὺς μαχητὰς καὶ τοὺς ἀμάχους πληθυσμούς, ὡς ὁ σεβασμὸς τῶν τραυματιῶν, ἡ μὴ δηλητηρίασις τῶν ποσίμων ὑδάτων καὶ ἄλλα.

*

* *

Ὁ τελικός, ἑπομένως, σκοπὸς τῶν Μυστηρίων ὑπῆρξεν ἡ προώθησις τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν πρόοδον. Ἡ τοιαύτη προώθησις συνετελεῖτο διὰ τῆς προσπαθείας ὅπως αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν φυσικὸν αὐτῶν προορισμόν, ὅστις εἶναι ἡ ἀμοιβαία συνδρομὴ καὶ ἡ συνεργασία τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν αὐτάς, καὶ ἡ προσαρμογὴ αὐτῶν πρὸς τοὺς φυσικοὺς ἐκείνους κανόνας, ἡ ἀπὸ τῶν ὁποίων παρέκκλισις τῆς ἀνθρωπότητος συνεπάγεται τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς προόδου τῶν καθ' ἕκαστα ἀτόμων αὐτῆς.

Ἡ μεταθανάτια ζωὴ στὸν Ἀστρικὸ κόσμο

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία»

Πρέπει νὰ νιώσωμε καλὰ πὼς ὁ θάνατος δὲν φέρνει καμμιὰ μεταβολὴ στὴν ἠθική, στὴ συναισθηματικὴ καὶ στὴ νοητικὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μόνη μεταβολὴ ποὺ ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν θάνατο εἶναι ὅτι δὲν ἔχει πιὰ φυσικὸ σῶμα, κι ἔτσι τὸ «Ἐγὼ» δὲν ἔχει πιὰ τὸ μέσον γιὰ νὰ ἐκφρασθῆ στὸν φυσικὸ κόσμο. Ἐξακολουθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ σκέπτεται, νὰ ἐπιθυμῆ καὶ νὰ προσπαθῆ νὰ ἐπιδράση πάνω σὲ ὅ,τι τὸν ἐνδιαφέρει. Προσκολλημένος στὰ γήϊνα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ μπορῆ πιὰ νὰ ἐκδηλωθῆ στὸν φυσικὸ κόσμο, ὑποφέρει γι᾽ αὐτή του τὴν ἀδυναμία, ὥς ποὺ νὰ ἐξαντληθῆ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ γήϊνα πράγματα. Καὶ τότε ζῆ εὐχαριστημένος καὶ ἤρεμος στὸν ἀστρικὸ κόσμο.

Κατὰ τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου, μέσα σὲ λίγα λεπτά, ἢ καὶ σὲ δευτερόλεπτα μόνον, ὁ ἄνθρωπος ἀναπολεῖ ὁλόκληρη τὴ ζωή του, μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειές της. Σὲ ἕνα μεγαλειῶδες ὅραμα περνάει μπροστὰ στὴ σκέψη του ὁλόκληρος ὁ βίος του. Ξαναβλέπει τὰ παιδικά του χρόνια, τοὺς νεανικούς του ἐνθουσιασμούς, τὶς διάφορες πράξεις του, τὰ εὐτυχισμένα καὶ δυστυχισμένα γεγονότα τῆς ζωῆς του, τὶς προσπάθειές του, τοὺς θριάμβους καὶ τὶς ἀποτυχίες του, τὶς ἀγάπες καὶ τὰ μίση του. Εὐτυχισμένος ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει γιὰ πολλὰ νὰ κατηγορήση τὸν ἑαυτό του... Ξαναβλέπει ὁλόκληρη τὴ ζωή του καὶ ξεκαθαρίζει τὸ νόημά της. Κατανοεῖ καὶ ἀποτυπώνει τὴν κεντρικὴ ἰδέα τοῦ βίου του. Γι᾽ αὐτὸ λένε πὼς εἶναι ἱερὴ ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν πρέπει ὅποιος πεθαίνει νὰ ταράσσεται ἀπὸ ἀνώφελους καὶ ἀνόητους θρήνους ἢ ἀπὸ οἰκονομολογικοὺς συνδυασμοὺς τῶν κληρονόμων του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς τὸ ἀστρικὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου συγκέντρωσε ὕλη ἀπὸ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ὑποπεδίο

τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν, ποὺ προκαλοῦσαν τοὺς παλμούς του. Μετὰ τὸν θάνατο γίνεται μιὰ διευθέτηση τῆς ὕλης τοῦ ἀστρικοῦ σώματος. Ἡ ὕλη κάθε ὑποπεδίου σχηματίζει ἕνα κέλυφος ποὺ περικλείνει τὰ κελύφη τῶν λεπτοτέρων ὑποπεδίων. Ἔτσι, τὸ «Ἐγὼ» φυλακίζεται σὲ ἑπτὰ περικαλύμματα ἀπὸ ἀστρικὴ ὕλη τῶν ἑπτὰ ὑποπεδίων, κατὰ σειρά, τὰ λεπτότερα πρὸς τὰ μέσα καὶ τὰ πυκνότερα πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ ζωὴ στὸν ἀστρικὸ κόσμο εἶναι ἡ διαδοχικὴ φθορὰ καὶ ἀποσύνθεση τῶν ἑπτὰ κελυφῶν. Ὅσο περισσότερη ὕλη ἀπὸ κάθε ὑποπεδίο ἔχει συγκεντρωθῆ στὸ διάστημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς, τόσο παχύτερο καὶ σκληρότερο θὰ εἶναι τὸ ἀντίστοιχο κέλυφος καὶ τόσο περισσότερος χρόνος θὰ χρειασθῆ γιὰ τὴν ἀποσύνθεσή του. Ἡ σύνθεση τοῦ ἀστρικοῦ σώματος εἶναι ἀνάλογη μὲ τὸν βαθμὸ τῆς ἐξελίξεως κάθε ἀνθρώπου. Τὸ ἀστρικὸ σῶμα τοῦ πνευματικὰ ἐξελιγμένου ἀνθρώπου, ἀποτελούμενο ἀπὸ συστατικὰ τῶν λεπτοτέρων ὑποπεδίων, θὰ ἀποσυντεθῆ εὐκολώτερα καὶ τὸ «Ἐγὼ» θὰ ἀπελευθερωθῆ γρηγορώτερα, περνώντας στὸν νοητικὸ κόσμο.

Ἡ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου — μετὰ τὸν γρήγορον ὁραματισμὸ τῆς ἐπίγειας ζωῆς του καὶ τὸν θάνατο ποὺ ἐπακολουθεῖ — πέφτει σὲ μιὰ κατάσταση νάρκης, σὲ μιὰ κατάσταση εἰρηνικῆς ἀσυνειδησίας, ἐνῷ γίνεται ἡ διευθέτηση τῆς ὕλης τοῦ ἀστρικοῦ σώματος στὰ ἑπτὰ συγκεντρωτικὰ κελύφη καὶ ἀρχίζει ἡ διαδοχικὴ ἀποσύνθεση τῶν κελυφῶν. Ὁ ἄνθρωπος θὰ ξυπνήσῃ, δηλαδὴ ἡ συνείδησή του θὰ ἀρχίσῃ καὶ πάλι τὴ δράση της, ὅταν ἀρχίσῃ ἡ τριβὴ μὲ τὸν ἐξωτερικὸ ἀστρικὸ κόσμο τοῦ κελύφους ἐκείνου, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀστρικὴ ὕλη τοῦ ὑποπεδίου στὸ ὁποῖο ἦταν συνηθισμένος κάθε ἄνθρωπος νὰ δρᾶ στὸν ἀστρικὸ κόσμο κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς του. Διότι ἐκεῖ θὰ δεχθῆ τὶς ἐντυπώσεις στὶς ὁποῖες ἦταν συνηθισμένος, τοὺς παλμοὺς ποὺ τοῦ ἦταν γνωστοί. Διότι κάθε ὑποπεδίο ἔχει τοὺς δικούς του παλμούς, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν ἀστρικὰ σώματα ποὺ βρίσκονται σὲ διαφορικὰ ὑποπεδία, ὅπως δὲν μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς μὲ τὰ ψάρια καὶ τοὺς λοιποὺς κατοίκους τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης.

Ὅσοι πέρασαν τὴ ζωή τους μὲ κτηνώδεις ἐπιθυμίες καὶ ποταπὰ συναισθήματα θὰ ξυπνήσουν στὴν πυκνότερη ὑποδιαίρεση τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, στὸ ἕβδομο ὑποπεδίο, ὅπου — ὅπως γράφει ἡ Δρ Μπέζαντ — ἡ ὕπαρξη εἶναι ὀδυνηρή, ἀληθινὴ κόλαση, ἐξ αἰτίας τῶν φοβερῶν παθῶν ποὺ συναντῶνται ἐκεῖ, ὅπως εἶναι τὸ μῖσος, ὁ φόβος, ἡ σκληρότης, ἡ ἐπιθυμία ἐκδικήσεως. Ὅσοι ὅμως δὲν ἀνταποκρίνονται στὰ κατώτερα αὐτὰ πάθη θὰ περάσουν σὲ κατάσταση νάρκης τὸ σύντομο διάστη-

μα ποὺ θὰ χρειασθῆ γιὰ νὰ διαλυθῆ τὸ κέλυφος ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλη τοῦ ἑβδόμου ὑποπεδίου — ποὺ δὲν θὰ εἶναι γι' αὐτοὺς παχὺ — καὶ ἡ συνείδησή τους θὰ ξυπνήση ὅταν ἀρχίση ἡ τριβὴ τοῦ κελύφους ποὺ σχηματίστηκε ἀπὸ ὕλη τοῦ ἕκτου ἢ τοῦ πέμπτου ὑποπεδίου.

Στὸ ἕβδομο ὑποπεδίο ζοῦν τὴν ἀστρικὴ ζωή τους οἱ κακοῦργοι, ποὺ ἔχουν καλλιεργήσει βδελυρὰ καὶ ἀποτρόπαια πάθη. Δὲν τοὺς ἐκδικεῖται κανένας θεός, ἀλλὰ παρεβίασαν τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ ὑποστοῦν τὶς συνέπειες, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς ἀντιδράσεως τῶν παραβιασθέντων φυσικῶν νόμων. Θὰ διδαχθοῦν ἔτσι τὸ μάθημα τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ μάθουν ὅσο ζοῦσαν. Οἱ ἀκόρεστες ὀρέξεις γιὰ ἡδονὲς τοῦ φυσικοῦ κόσμου δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιηθοῦν, διότι δὲν ὑπάρχει πιὰ τὸ φυσικὸ σῶμα, καὶ ὅσοι ἔχουν συνυφάνει τὴν ὕπαρξή τους μὲ βίαια πάθη ὑποφέρουν φοβερὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τους νὰ τὰ ἱκανοποιήσουν. Ἐπειδὴ ἡ ἀστρικὴ ὕλη εἶναι ἐξαιρετικὰ εὔπλαστη καὶ διαπλάσσεται σὲ μορφὲς ἀνάλογες μὲ τὰ συναισθήματα ποὺ τὶς προκαλοῦν, οἱ μορφὲς στὸ ἕβδομο ὑποπεδίο εἶναι ἀποκρουστικές, ἐξ αἰτίας τῆς ποταπότητος τῶν συναισθημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν. Ἐκεῖ ζοῦν ἐγκληματίες, παρακολουθούμενοι ἀπὸ τὰ φάσματα τῶν θυμάτων τους. Ἐπίσης περνοῦν ἕνα ὀδυνηρὸ χρονικὸ διάστημα οἱ ζωοτόμοι, διότι τὰ ἀστρικὰ σώματα τῶν ζώων ἐκδικοῦνται. Εὐτυχῶς οἱ περισσότερες συνειδήσεις περνοῦν τὴ ζωή τους στὸ ἕβδομο ὑποπεδίο σὲ κατάσταση ἡμινάρκης, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσους εἶναι συνειδητοὶ κακοῦργοι.

Ἡ ἑπόμενη ὑποδιαίρεση τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου —τὸ ἕκτο ὑποπεδίο— εἶναι τὸ περισσότερο συνδεδεμένο μὲ τὸν φυσικὸ κόσμο, διότι τὰ ἀστρικὰ σώματα τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ ὕλη τοῦ ἕκτου ὑποπεδίου. Ἡ συνείδηση τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων ἀφυπνίζεται ἐκεῖ —μετὰ τὴν ἀποσύνθεση τοῦ ἐξωτερικωτέρου κελύφους ποὺ σχηματίσθηκε ἀπὸ ὕλη τοῦ ἑβδόμου ὑποπεδίου— διότι στὸ ἕκτο ὑποπεδίο βρίσκει τοὺς παλμοὺς στοὺς ὁποίους ἦταν συνηθισμένη στὴν ἐπίγεια ζωή. Εἶναι οἱ παλμοὶ ποὺ παράγονται ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μηδαμινὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα τῆς ζωῆς, στὰ ὁποῖα σπαταλᾶται ἡ ἐνεργητικότης τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων, ὅπως εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐνδυμασία, γιὰ τὸ εἶδος τοῦ φαγητοῦ, γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἑνὸς ἀσημάντου —ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς πραγματικότητος— ἀντικειμένου, γιὰ τὴ διαρκῆ ἐπιδίωξη φυσικῶν ἀπολαύσεων ταπεινῆς φύσεως, γιὰ τὴν κρίση τῶν γειτόνων καὶ φίλων πάνω σ' αὐτὴ ἢ σὲ κείνη τὴν πράξη ἢ παράλειψη, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τὸ διαρκὲς ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἀσήμαντα αὐτὰ πράγματα ἔχει αὐ-

ζήσει τὴν ποσότητα ὕλης ἀπὸ τὸ ἕκτο ὑποπεδίο τοῦ ἀστρικοῦ σώματος καὶ τὸ ἀντίστοιχο κέλυφος εἶναι παχύ. Ἡ ἀποσύνθεσή του θὰ χρειασθῆ περισσότερο χρόνο καὶ ἡ συνείδηση παραμένει περισσότερο χρόνο φυλακισμένη ἐκεῖ, ἀσχολούμενη μὲ τὶς ἀσήμαντες ἐπιδιώξεις ποὺ τῆς κινοῦσαν τὸ ἐνδιαφέρον, ὅταν ζοῦσε στὸν φυσικὸ κόσμο. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, συνηθισμένοι στὴν ἐπιδίωξη φυσικῶν ἀπολαύσεων ταπεινῆς φύσεως, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν πιὰ φυσικὸ σῶμα καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς πόθους τους, ἀνησυχοῦν καὶ ὑποφέρουν, ἀνάλογα μὲ τὴν ἔνταση τῶν ἀνικανοποιήτων ἐπιθυμιῶν τους.

Μερικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τοὺς φίλους τους τοῦ φυσικοῦ κόσμου, διὰ μέσου τῶν μέντιουμ ἢ ἄλλων πνευματιστικῶν πειραματισμῶν, καὶ μερικὲς φορὲς τὸ κατορθώνουν. Ἀλλὰ ἡ προσπάθειά τους αὐτή, ἐξ αἰτίας τῶν μορφῶν - σκέψεων ποὺ δημιουργοῦνται, τροφοδοτεῖ τὸ ἀστρικὸ κέλυφος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μακραίνη ὁ χρόνος τῆς ζωῆς τους στὸν ἀστρικὸ κόσμο. Οἱ περισσότερες φλυαρίες τῶν πνευματιστικῶν συνεδριάσεων, ὅταν δὲν προέρχωνται ἀπὸ «πνεύματα τῆς φύσεως», ποὺ διασκεδάζουν κοροϊδεύοντας τοὺς πειραματιστάς, ὀφείλονται σὲ «Ἐγὼ» ποὺ ζοῦν στὸ ἕκτο ὑποπεδίο τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου. Τὰ «Ἐγὼ» αὐτά, προσηλωμένα στὰ ἀσήμαντα πράγματα τῆς ζωῆς, εἶναι περιωρισμένης ἀντιλήψεως καὶ οἱ ἀνακοινώσεις τους ἀπὸ τὸν ἀστρικὸ κόσμο δὲν ἔχουν γενικώτερο ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ ἀποτελοῦν συνέχεια τῶν συνομιλιῶν τους τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Νομίζουν ὅτι τὸ μικρὸ καὶ ἀσήμαντο μέρος τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, ποὺ μόλις ἀντιλαμβάνονται, ἀποτελεῖ κάθε τὶ ποὺ ὑπάρχει πιὸ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο. Ὅσοι ἔχουν ἐκκρεμεῖς ὑποθέσεις στὸν φυσικὸ κόσμο προσπαθοῦν ἐναγώνια νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τοὺς ζωντανούς, εἴτε μὲ ὄνειρα, εἴτε μὲ ἄλλα φαινόμενα, ποὺ ἀπασχολοῦν τὶς ψυχικὲς καὶ πνευματιστικὲς Ἑταιρίες. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια ὅμως τοὺς βλάπτει, διότι μακραίνει τὴ ζωή τους στὸν ἀστρικὸ κόσμο, ἐνῶ πιὸ πέρα τοὺς περιμένουν ὡραιότεροι κόσμοι. Ἀλλὰ καὶ ὅταν οἱ ἴδιοι δὲν προσπαθοῦν νὰ ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν φυσικὸ κόσμο, ὑπάρχουν δυστυχῶς κακοὶ φίλοι, οἱ ὁποῖοι —μὲ ἀγαθὴ συνήθως προαίρεση, ἀλλ᾽ ἀπὸ ἄγνοια τῶν ἐπικινδύνων συνεπειῶν— προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ γήϊνα, μὲ ἀνώφελες πνευματιστικὲς συνεδριάσεις.

Ἀλλὰ καὶ χωρὶς αὐτοὺς τοὺς ἐπικίνδυνους πειραματισμούς, ἡ ἀδιάκοπη προσήλωση τῶν ζωντανῶν στοὺς ἀγαπημένους τους ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο, ὁ ὑπερβολικὸς πόνος τους γιὰ ἕνα φυσικὸ καὶ ἀναπόφευκτο γεγονὸς —ὅπως εἶναι ὁ θάνατος— μὲ τὶς μορφὲς - σκέψεις ποὺ δημιουργοῦνται καὶ ποὺ συγκεντρώνονται γύρω ἀπὸ τὸ ἀστρικὸ σῶμα

τοῦ πεθαμένου, μπορεῖ νὰ προκαλέσουν δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Καὶ αὐτό, εἴτε διότι μπορεῖ νὰ ξυπνήσουν πρόωρα τὴ συνείδηση ποὺ βρίσκεται ἀκόμη σὲ νάρκη καὶ νὰ τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴ ἀσυνειδησία της, γιὰ νὰ τὴ βυθίσουν στὴν ἀγωνία ἑνὸς ἀνεπιθυμήτου ὑποπεδίου τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, εἴτε διότι κινοῦν τὴν προσοχὴ τοῦ «Ἐγὼ» στὰ γήϊνα ἐνδιαφέροντα καὶ ἐμποδίζουν τὴν κανονικὴ ἀποσύνθεση τῆς ἀστρικῆς ὕλης, μακραίνοντας μιὰ κατάσταση ποὺ πρέπει νὰ τελειώση.

Οἱ δύο ἑπόμενες ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου —τὸ πέμπτο καὶ τὸ τέταρτο ὑποπεδίο— δὲν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὸ ἕκτο, μόνον ποὺ εἶναι περισσότερο λεπτές. Ἐκεῖ ἀφυπνίζουν τὴ συνείδησή τους τὰ «Ἐγὼ» ποὺ εἶναι κάπως περισσότερο προχωρημένα στὴ γραμμὴ τῆς ἐξελίξεως, ποὺ ἔχουν λεπτότερες καὶ εὐγενέστερες ἐπιθυμίες. Τὸ ἐνδιαφέρον τους δὲν εἶναι ἀποτραβηγμένο ἀπὸ τὰ γήϊνα, ἀλλὰ συγκεντρώνουν τὴν προσοχή τους περισσότερο πρὸς τὰ ἐμπρός, παρὰ πρὸς τὰ ὀπίσω. Σπανίως ζητοῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸν φυσικὸ κόσμο, ἐκτὸς ἂν προσκληθοῦν σὲ πνευματιστικὲς συνεδριάσεις, ποὺ τροφοδοτοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ γήϊνα, ἐνῶ τείνει νὰ ἐξαντληθῆ. Ἐπειδὴ ὁ πνευματικός τους ὁρίζοντας εἶναι πλατύτερος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν στὸ ἕκτο ὑποπεδίο, οἱ ἀνακοινώσεις τους εἶναι πνευματικωτέρας μορφῆς καὶ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, χωρὶς ὅμως νὰ μποροῦν νὰ ποῦν τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγαν πρὶν φύγουν ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο. Τίποτα δὲν ἔχομε νὰ ὠφεληθοῦμε ἀπὸ τὶς συνηθισμένες ἀνακοινώσεις τῶν πνευματιστικῶν συνεδριάσεων.

Ἡ ἑπόμενη ὑποδιαίρεση εἶναι πολὺ πιὸ ἐνδιαφέρουσα. Ἡ ὕλη τοῦ τρίτου ὑποπεδίου εἶναι φωτεινὴ καὶ ἀκτινοβολεῖ. Ὅσοι στὸ φυσικὸ κόσμο ἀσχολήθηκαν καὶ μὲ ἄλλα πράγματα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους καὶ τὴν οἰκογένειά τους —χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δώσουν πλατύτερο περιεχόμενο στὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ γενικώτερα ζητήματα — ἔχουν προσελκύσει στὸ ἀστρικό τους σῶμα ὕλη τοῦ τρίτου ὑποπεδίου, καὶ ὁ περισσότερος χρόνος τῆς ζωῆς τους στὸν ἀστρικὸ κόσμο περνάει στὸ τρίτο ὑποπεδίο. Δὲν πρέπει νὰ παρεξηγήση κανεὶς ὅτι τὰ ὑποπεδία βρίσκονται καθένα σὲ ξεχωριστὸ χῶρο. Ἁπλῶς ἡ συνείδηση τοῦ «Ἐγὼ» ἔρχεται σ' ἐπαφὴ ἀπομονωμένα μὲ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ὑποπεδίο τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, ἀνάλογα μὲ τὴν ποιότητα τῆς ὕλης τοῦ ἀστρικοῦ σώματος, ὅπως μὲ ἕνα στρίψιμο τοῦ κουμπιοῦ τὸ ραδιόφωνο ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ ἀπομονωμένα μὲ τὰ μακρά, μεσαῖα ἢ βραχέα κύματα καὶ μεταδίδει μόνον αὐτά.

Ὅσοι ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὶς διάφορες θρησκεῖες καὶ ἐκα-

νόνιζαν τὴν ἐπίγεια ζωή τους σύμφωνα μὲ τὰ παραγγέλματά τους, στὰ ὁποῖα ὅμως ἔδιναν στενὸ περιεχόμενο — προσηλωμένοι στὸ γράμμα ἀντὶ νὰ καταδυθοῦν στὸ ἀπολυτρωτικὸ πέλαγος τοῦ πνεύματος— θὰ βροῦν τώρα στὴν τρίτη αὐτὴ ὑποδιαίρεση τοῦ ἀστρικοῦ πεδίου τὸν παράδεισο ποὺ εἶχαν ὀνειροπολήσει, ἀκριβῶς ὅπως τὸν εἶχαν φαντασθῆ. Καὶ αὐτό, διότι ἡ ἀστρικὴ ὕλη εἶναι ἐξαιρετικὰ εὔπλαστη καὶ παίρνει τὶς μορφές της σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψη καὶ τὴ φαντασία καθενός.

Οἱ εὐσεβεῖς καὶ φιλάνθρωποι ποὺ ἐργάζονταν δραστήρια στὸν φυσικὸ κόσμο σὲ ἔργα φιλανθρωπίας, ὄχι ὅμως ἀπὸ ἀκαταδάμαστη καὶ πηγαία ἀνάγκη νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πάσχουσα ἀνθρωπότητα —αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐκδήλωση ἀνωτέρου βαθμοῦ ἐξελίξεως — ἀλλ᾽ ἀπὸ κάποια, ἔστω ἀσυναίσθητη, ἐγωϊστικὴ τάση (ματαιοδοξία, ὑπολογισμὸ μελλοντικῆς ἀνταμοιβῆς, ἱκανοποίηση ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν προσφερομένων ὑπηρεσιῶν τους), θὰ βροῦν ἐδῶ ἕνα νέο στάδιο δράσεως, καὶ μάλιστα πιὸ ἐκτεταμένο καὶ σύμφωνο μὲ τὴ φαντασία τους, ἐξ αἰτίας τῆς πλαστικότητος τῆς ἀστρικῆς ὕλης. Θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἐργάζωνται, μὲ τὴ φαντασία τους, γιὰ τὴν ἀνέγερση ναῶν καὶ ἀσύλων, σχολείων καὶ ἱδρυμάτων, εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν ἀγώνα τους, συνεργαζόμενοι μὲ ἄλλα «Ἐγὼ» ἰδίας νοοτροπίας καὶ ἀντιλήψεων, ἱδρύοντας μαζὶ κοινότητες, συλλόγους, ὀργανώσεις, ἑταιρίες, γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τους. Ἑταιρίες καὶ ὀργανώσεις ἀπ᾽ αὐτὲς ποὺ τόσες πολλὲς ὑπάρχουν στὸν φυσικὸ κόσμο, καὶ ποὺ ἐνῶ ὅλες ἰσχυρίζονται ὅτι ἐπιδιώκουν τὸν ἴδιο σκοπό, δηλαδὴ τὴ βοήθεια τῆς ἀνθρωπότητος ποὺ πάσχει καὶ τὴν ἐπέκταση τῆς Ἀγάπης καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ, ἐν τούτοις τόσο συχνὰ ἀντιμάχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, διαψεύδοντας μὲ τὶς ἄσχημες πράξεις τὰ τόσο ὅμορφα λόγια...

Αὐτὰ τὰ «Ἐγὼ» ἐξ αἰτίας τοῦ ἐνδιαφέροντός τους γιὰ γενικώτερα ζητήματα — ἔστω καὶ μὲ στενὸ πνεῦμα — ἐπιζητοῦν πολλὲς φορὲς νὰ ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν φυσικὸ κόσμο γιὰ νὰ βοηθήσουν τὶς κινήσεις ποὺ τὰ ἐνδιαφέρουν. Αὐτὰ εἶναι τὰ «ὁδηγὰ πνεύματα» πολλῶν μέντιουμ. Ἐν τούτοις, καταλαβαίνουν ὅτι ὑπάρχουν ἀνώτερες καταστάσεις ζωῆς, πρὸς τὶς ὁποῖες θὰ βαδίσουν, ὅταν ἐξαντληθῆ τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ ἀντικείμενα τῶν ἀσχολιῶν τους, ποὺ ἀρχίζουν νὰ νιώθουν πὼς εἶναι μάταια καὶ παιδαριώδη.

Ἡ ἑπόμενη ὑποδιαίρεση—τὸ δεύτερο ὑποπεδίο—μοιάζει μὲ τὸ τρίτο, ἀλλὰ εἶναι ἀνωτέρου τύπου. Σ᾽ αὐτὸ ζοῦν «Ἐγὼ» ἀκόμη πιὸ προχωρημένα στὴ γραμμὴ τῆς ἐξελίξεως, μὲ τὰ ἀστρικὰ τους σώματα ὅπως τὰ ἀνέπτυξαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τους στὸν φυσικὸ κόσμο, εὐλαβεῖς μὲ πλατύτερες ἀντιλή-

ψεις, ποὺ περιμένουν μὲ ἠρεμία τὴν ἀποσύνθεση τοῦ ἀστρικοῦ τους σώματος γιὰ νὰ ἀνέβουν σὲ ψηλότερες σφαῖρες. Ἄλλα, πιὸ ἐξελιγμένα «Ἐγώ», τὰ ὁποῖα ὅμως στὴ δράση τους στὸν φυσικὸ κόσμο δὲν ἦταν ἐντελῶς ἀπαλλαγμένα ἀπὸ προσωπικὰ ἐλατήρια. Σὲ πολλές, δηλαδή, πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις τους συμμετεῖχε προσωπικὴ ἐπιθυμία, δηλαδὴ δόνηση τοῦ ἀστρικοῦ σώματος, ποὺ εἶχε προκαλέσει συσσώρευση ἀστρικῆς ὕλης, καὶ τώρα πρέπει νὰ διαλυθῆ, γιὰ νὰ ἀπελευθερώση τὸ «Ἐγὼ» πρὸς τὸν νοητικὸ κόσμο. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ νοητικὰ σώματα αὐτῶν τῶν «Ἐγὼ» εἶναι περισσότερο ἐξελιγμένα, τὸ ἀστρικὸ περιβάλλον τους διαπλάσσεται λαμπρό, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς δημιουργικῆς τους σκέψεως.

Στὸ πρῶτο ὑποπεδίο τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου ζοῦν οἱ συνειδήσεις ποὺ ἔχουν μεγάλο βαθμὸ ἐξελίξεως, ὅταν γιὰ εἰδικοὺς λόγους βρίσκωνται στὸν ἀστρικὸ κόσμο. Ἐπίσης ζοῦν πολλὰ χρόνια διανοούμενοι καὶ ἐπιστήμονες, ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο μὲ ἀκόρεστη τὴ δίψα γιὰ ἔρευνα καὶ γνώση. Ἐξακολουθοῦν, μὲ τὴ φαντασία τους πάντα, στὸν ἀστρικὸ κόσμο τὶς μελέτες τους, μὲ περισσότερη ἄνεση, διότι ἔχουν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς καὶ τὶς φροντίδες τοῦ φυσικοῦ σώματος. Μελετοῦν τὰ ἀγαπημένα τους συγγράμματα, ἐντρυφοῦν σὲ βιβλιοθῆκες καὶ σὲ ἐργαστήρια, προσκολλημένοι ὅμως πάντοτε στὸν γνωστό τους τρόπο ἐρεύνης. Διστάζουν νὰ παραδεχθοῦν ἄλλον τρόπο γνώσεως, ὅπως εἶναι ἡ ἀποφασιστικὴ ἐγκατάλειψη τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀφύπνιση τῆς συνειδήσεως στὸν νοητικὸ κόσμο.

Τοῦτο ἀποτελεῖ πραγματικὰ δεύτερο θάνατο. Εἶναι ἡ ὁριστικὴ ἐγκατάλειψη τοῦ ἀστρικοῦ πεδίου. Ἀλλὰ θὰ φθάση καὶ γι' αὐτὴν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Διαλύεται καὶ τὸ τελευταῖο ἀστρικὸ κέλυφος καὶ τότε τὸ «Ἐγὼ» χάνει πάλι γιὰ ἕνα χρονικὸ διάστημα τὴν ἀντίληψη τοῦ περιβάλλοντος, ἡ συνείδηση πέφτει πάλι σὲ νάρκη —ὅπως ἔγινε καὶ μετὰ τὸν φυσικὸ θάνατο— γιὰ νὰ ξυπνήση μὲ ἕνα αἴσθημα ἄπειρης εὐτυχίας, ποὺ ποτὲ δὲν τὴν εἶχε φαντασθῆ, στὸν οὐράνιο κόσμο, στὸ νοητικὸ πεδίο. Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ —τὸ «Ἐγὼ»— δρᾶ πιὸ ἐλεύθερα, πιὸ ἄνετα, διότι ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι πιὸ κοντὰ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπατοῦν τὰ φαινόμενα. Ἡ ψυχὴ δὲν λερώνεται ἀπὸ τὶς βρωμιὲς τῶν κατωτέρων κόσμων. Ὅσο κακός, ὅσο πρόστυχος κι ἂν φαίνεται ἕνας ἄνθρωπος, φωτίζεται πάντοτε ἀπὸ ἀμυδρὲς ἀκτῖνες τῆς ἀνώτερης φύσεώς του. Κατέχει «θεῖα σπέρματα». Καὶ ὅπως γράφει ἡ Α. Μπέζαντ στὴν «Ἀρχαία Σοφία», «αὐτὰ τά σπέρματα ὡριμάζουν τὴν ἐποχὴ τῆς συγκομιδῆς, καὶ ὅσο φτωχικὰ κι ἂν εἶναι, θὰ ἀποδώσουν τὸν δίκαιο καρπό».

᾿Απὸ τὴ μελέτη τῆς ζωῆς στὸν ἀστρικὸ κόσμο ἀπορρέουν φυσικὰ καὶ ἀβίαστα τὰ ἑξῆς ἁπλὰ συμπεράσματα:

Συμπέρασμα πρῶτο. Κάθε δράση μας στὴ ζωὴ —εἴτε εἶναι σκέψη, εἴτε ἐπιθυμία, εἴτε ἐκεῖνο ποὺ συνήθως ἐννοοῦμε λέγοντας δράση — προσδιορίζει καὶ ἐπηρεάζει τὴ μελλοντικὴ κατάστασή μας, ὄχι μόνο στὸν φυσικὸ κόσμο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατο. Τοῦτο εἶναι ἀναπόφευκτο, διότι, ὅπως τὸ φυσικὸ σῶμα, ἔτσι καὶ τὸ ἀστρικό, ἔτσι καὶ οἱ φορεῖς τῆς συνειδήσεώς μας, μεταβάλλονται διαρκῶς, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, μὲ ἀδιάκοπη ἀνανέωσή τους καὶ σχηματίζονται ἀνάλογα μὲ τὸν ἑκάστοτε τρόπο τῆς ζωῆς μας. Ὅπως λοιπόν, μαγειρεύομε θὰ φᾶμε καὶ ὅ,τι σπείρομε θὰ θερίσωμε.

᾿Απὸ τὴ βιολογία ξέρομε πὼς τὰ κύτταρα τοῦ φυσικοῦ σώματος διαρκῶς πεθαίνουν, ἀποβάλλονται ἀπὸ τὸν ὀργανισμὸ καὶ ἀντικαθίστανται μὲ νέα κύτταρα, ποὺ γεννιοῦνται κατὰ ἑκατομμύρια, σὲ τρόπο ποὺ μέσα σὲ μιὰ ἑπταετία ὅλα τὰ κύτταρα τοῦ σώματος ἔχουν ἀνανεωθῆ. Ὅταν αὐτὴ ἡ ἀνανέωση γίνεται στὴ χονδροειδῆ καὶ δυσκολοκίνητη φυσικὴ ὕλη, μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε μὲ πόσο μεγαλύτερη εὐκολία ἀνανεώνεται τὸ ἀστρικὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰ λεπτότερα. ᾿Ανάλογα μὲ τὰ αἰσθήματά μας καὶ μὲ τὶς ἐπιθυμίες μας ἀποδιώχνομε ἢ προσελκύομε διαφορετικῆς ποιότητος ὕλη τοῦ ἀστρικοῦ πεδίου καὶ σχηματίζομε τὸ ἀστρικό μας σῶμα. Ἡ ποιότης τῆς ὕλης τοῦ ἀστρικοῦ σώματος προσδιορίζει τὶς ἐκφράσεις τῶν ἀστρικῶν παλμικῶν δονήσεων καὶ τὶς μελλοντικὲς συνθῆκες τῆς ζωῆς μας στὸν ἀστρικὸ κόσμο.

Ἔχομε, λοιπόν, κάθε λόγο νὰ εἴμαστε ἄγρυπνα προσεκτικοί, ὄχι μόνον καὶ στὶς πιὸ μικρὲς πράξεις τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς, ἀλλὰ καὶ στὶς πιὸ μικρὲς ἐπιθυμίες μας, καὶ στὶς πιὸ μυστικὲς σκέψεις μας. Νὰ θέσωμε κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς συνειδήσεώς μας τὴ λειτουργία τοῦ ἑαυτοῦ μας. Νὰ μὴ λέμε: «Θέλω, ἀλλὰ δὲν μπορῶ». Ὁ μεγαλύτερος ἐχθρός μας γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς αὐτοκυριαρχίας εἶναι ἡ συνήθεια, δηλαδὴ ἡ αὐτόματη ἐπανάληψη τῶν ἰδίων κραδασμῶν χωρὶς τὸν ἔλεγχο τῆς συνειδήσεως μας.

Ἡ συνήθεια εἶναι ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς δράσεως στὸν πολὺ μέτριο βαθμὸ τῆς ἐξελίξεως ποὺ βρισκόμαστε σήμερα οἱ περισσότεροι. Ὁ πνευματικὰ ἐξελιγμένος ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει ἀναπτύξει τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἀγάπη, δὲν ἐνεργεῖ πιὰ ἀπὸ συνήθεια, ἀλλὰ οἱ σκέψεις του, τὰ συναισθήματά του καὶ οἱ πράξεις του βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς συνειδήσεώς του. Ἔχει, δηλαδή, ἐπίγνωση τῶν σκέψεών του, τῶν συναισθημάτων του καὶ τῶν πράξεών του, ποὺ ἀποτελοῦν

ἐλεύθερη ἔκφραση τῆς ὑπάρξεώς του. Ἀλλὰ αὐτὸ συμβαίνει μόνο στὸν πνευματικὰ ἐξελιγμένον ἄνθρωπο. Στὴ μεγάλη μᾶζα τῶν ἀνθρώπων —ἀκόμη καὶ αὐτῶν ποὺ θεωροῦνται ἐξελιγμένοι— ἡ συνήθεια εἶναι ποὺ κατευθύνει τὴ δράση. Καὶ δυστυχῶς σήμερα οἱ περισσότερες συνήθειες εἶναι κακές. Διότι ἔχομε τὴν τάση τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ, τοῦ ἀτομικισμοῦ, τῆς ἰδιοτελείας, τοῦ συμφέροντος. Πρῶτο βῆμα, λοιπόν, εἶναι νὰ νιώσωμε πὼς εἴμαστε ἐνεργούμενα τῶν συνηθειῶν μας. Δεύτερο, νὰ ἀναθεωρήσωμε τὶς συνήθειές μας. Καὶ ἂν μᾶς εἶναι ἀκόμη ἀπαραίτητο νὰ ἐξακολουθήσωμε ἔχοντας συνήθειες, τοὐλάχιστον νὰ τὶς διοχετεύσωμε σὲ ἀνώτερα ἐπίπεδα. Ὅπως ἀποκτήσαμε τὴ συνήθεια τοῦ κακοῦ, ἔτσι ν' ἀποκτήσωμε καὶ τὴ συνήθεια τοῦ καλοῦ, τὸν αὐτοματισμὸ τῆς ἀγάπης τοῦ ὡραίου καὶ ἁρμονικοῦ. Αὐτὸ σημαίνει ἀλλαγὴ ρυθμοῦ τῶν κραδασμῶν τοῦ ἀστρικοῦ μας σώματος καὶ θὰ ἀποτελέση ἀποτελεσματικὸ βῆμα γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ κατωτέρου ἑαυτοῦ μας καὶ νὰ θέσωμε τὴ δράση μας κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ ἀνωτέρου ἑαυτοῦ μας, ὥς ποὺ ν'ἀπαλλαγῆ ἡ δράση μας καὶ ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ ἀνωτέρου ἑαυτοῦ μας καὶ νά γίνη ἐλεύθερη ἔκφραση τῆς ζωῆς.

Συμπέρασμα δεύτερο. Νὰ μὴ θελήσωμε νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸν πνευματισμό, καὶ ὅσοι ἀσχολοῦνται μ' αὐτὸν νὰ σταματήσουν τὴν ἄχρηστη καὶ βλαβερὴ αὐτὴ ἀσχολία. Ἄχρηστη γι' αὐτούς, βλαβερὴ καὶ γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ πνεύματα τῶν πεθαμένων. Ἄχρηστη, διότι τίποτα τὸ σημαντικὸ δὲν ἔχομε νὰ μάθωμε γιὰ τὸν ἀστρικὸ κόσμο ἀπὸ τὰ πνεύματα, ποὺ κι αὐτὰ δὲν ξέρουν σχεδὸν τίποτα περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἤξεραν ὅσο ζοῦσαν. Βλαβερὴ γι' αὐτούς, διότι διατρέχουν πολλοὺς κινδύνους δυσαρέστων ἐπιρροῶν ἀπὸ τὸν ἀστρικὸ κόσμο. Τὶς περισσότερες φορὲς δὲν εἶναι τὰ πνεύματα τῶν πεθαμένων ποὺ μιλοῦν, ἀλλὰ «πνεύματα τῆς φύσεως», ποὺ εὐχαριστοῦνται νὰ παίζουν αὐτὸ τὸ παιχνίδι. Καμμιὰ φορὰ ὅμως μπορεῖ νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς εὐκαιρίας ἐπικίνδυνα ὄντα τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου, ποὺ μπορεῖ νὰ προξενήσουν σοβαρὲς βλάβες στοὺς πειραματιστὰς καὶ πρὸ πάντων στὰ μέντιουμ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ὑπερένταση ἢ χαλάρωση τοῦ νευρικοῦ συστήματος τῶν μέντιουμ — ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὰ ἐπικίνδυνα αὐτὰ πειράματα— εἶναι πάντοτε σὲ βάρος τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἰσορροπίας τῶν μέντιουμ. Ἀσχολία βλαβερὴ γιὰ τὰ πνεύματα τῶν πεθαμένων, διότι κρατοῦν τεχνητὰ τὴν προσοχή τους προσηλωμένη στὸν φυσικὸ κόσμο, δηλαδὴ στὸ παρελθόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πρέπει ἀποφασιστικὰ νὰ ἀποσπασθοῦν, γιὰ νὰ προχωρήσουν στὴν ἐξέλιξή τους, πιὸ πέρα ἀπὸ τὸν φυσικό, πιὸ πέρα καὶ ἀπὸ τὸν ἀστρικὸ κόσμο.

Συμπέρασμα τρίτο. Νὰ μάθωμε νὰ ἀντιμετωπίζωμε τὸν θάνατο μὲ τὸν πιὸ ψύχραιμο τρόπο. Εἶναι ἕνα γεγονὸς ἀναπόφευκτο, ἀναγκαῖο καὶ χρήσιμο. Ἀναπόφευκτο, διότι δὲν ὑπάρχει βέβαια κανεὶς ποὺ δὲν θὰ πεθάνη. Ἀναγκαῖο, διότι ἐκεῖνο ποὺ γεννιέται εἶναι ἀπαραίτητο καὶ νὰ πεθαίνη. Χρήσιμο, διότι ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαία προϋπόθεση τῆς ἀναγεννήσεως, μαζὶ μὲ τὴν ὁποία ἀποτελοῦν τὸν ὡραῖο νόμο τῆς ἀνανεώσεως, δηλαδὴ τῆς αἰωνιότητος.

Θὰ λυπηθοῦμε, βέβαια, ὅταν πεθάνη ἕνας δικός μας, ἕνας φίλος μας, ὅπως λυπόμαστε καὶ ὅταν φεύγη γιὰ μακρινὸ ταξίδι. Ἀκόμη περισσότερο στὴν περίπτωση τοῦ θανάτου, διότι αὐτὸς ποὺ φεύγει ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο δὲν πρόκειται ποτὲ πιὰ νὰ ξαναγυρίση σ᾿ αὐτὸν μὲ τὴν ἴδια μορφή. Δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ τὸν ξαναδοῦμε ὅπως τὸν εἴχαμε γνωρίσει. Ἀλλὰ πιὸ πέρα ἀπὸ τὴ λογικὴ αὐτὴ καὶ μετρημένη λύπη, κάθε ἄμετρη ὑπερβολὴ πόνου καὶ ὀδυρμῶν εἶναι ὄχι μόνον ἀνώφελη, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη. Ἀνώφελη, διότι δὲν πρόκειται νὰ μεταβληθῆ ὅ,τι εἶναι ἀναπότρεπτο. Ἐπικίνδυνη, καὶ γι᾿ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ὑπερβολικοὶ στὸν πόνο τους (διότι δηλητηριάζει τὴ ζωή τους) καὶ γι᾿ αὐτοὺς ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο (διότι ἡ ὑπερβολικὴ λύπη τῶν προσφιλῶν τους ζωντανῶν τοὺς κρατεῖ προσκολλημένους στὴ ζωὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ προχωρήσουν ἀπερίσπαστοι στὴν πορεία τῆς ἐξελίξεώς τους). Μιὰ λογικὴ καὶ γαληνιαία κατεύθυνση σκέψεων ἠρεμίας, ἀγάπης καὶ ἐνθαρρύνσεως εἶναι ὅ,τι χρειάζεται γι᾿ αὐτοὺς ποὺ ἔφυγαν πρὶν ἀπὸ μᾶς ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήση στὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὸ ἀστρικὸ πεδίο στὴν ἀνώτερη καὶ καθαρώτερη ζωὴ τοῦ νοητικοῦ κόσμου.

Οἱ «Κανόνες τοῦ Δρόμου»

Ἀπὸ τὸ Θιβετανὸ «Βιβλίο τῶν νεκρῶν»

1. Ὁ Δρόμος εἶναι βατὸς στὸ πλῆρες φῶς τῆς ἡμέρας, χαραγμένος πάνω στὴν Ἀτραπὸ ἀπὸ Ἐκείνους, ποὺ γνωρίζουν καὶ ἡγοῦνται. Οὐδὲν δύναται νὰ κρυφθῆ, καὶ σὲ κάθε στροφὴ τοῦ Δρόμου ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει ν' ἀντικρύση τὸν ἑαυτό του.

2. Πάνω στὸ δρόμο ἀποκαλύπτεται τὸ κρυμμένο. Ὁ καθένας βλέπει καὶ γνωρίζει τὴν φαυλότητα τοῦ καθενός, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποκάλυψι δὲν ὑπάρχει δυνατότης ἐπιστροφῆς, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀπολακτίση κανέναν, δὲν ὑπάρχει διαφυγὴ ἀπὸ τὸ Δρόμο.

3. Πάνω στὸ Δρόμο κανεὶς δὲν περιπλανᾶται μονάχος. Δὲν ὑπάρχει ὡστόσο συνωστισμός, οὔτε βιασύνη. Οὔτε καιρὸς γιὰ χάσιμο. Ξέροντας αὐτὸ κάθε ὁδοιπόρος ἐπιταχύνει τὰ βήματά του πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ βρίσκεται κυκλωμένος ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του. Μερικοὶ προχωροῦνε μπροστά, ἄλλοι ἀκολουθοῦν, ἄλλοι κινοῦνται στὴν ὀπισθοφυλακή. Ἀνοίγει τὸ βῆμα ἀλλὰ ΔΕΝ ταξιδεύει μονάχος.

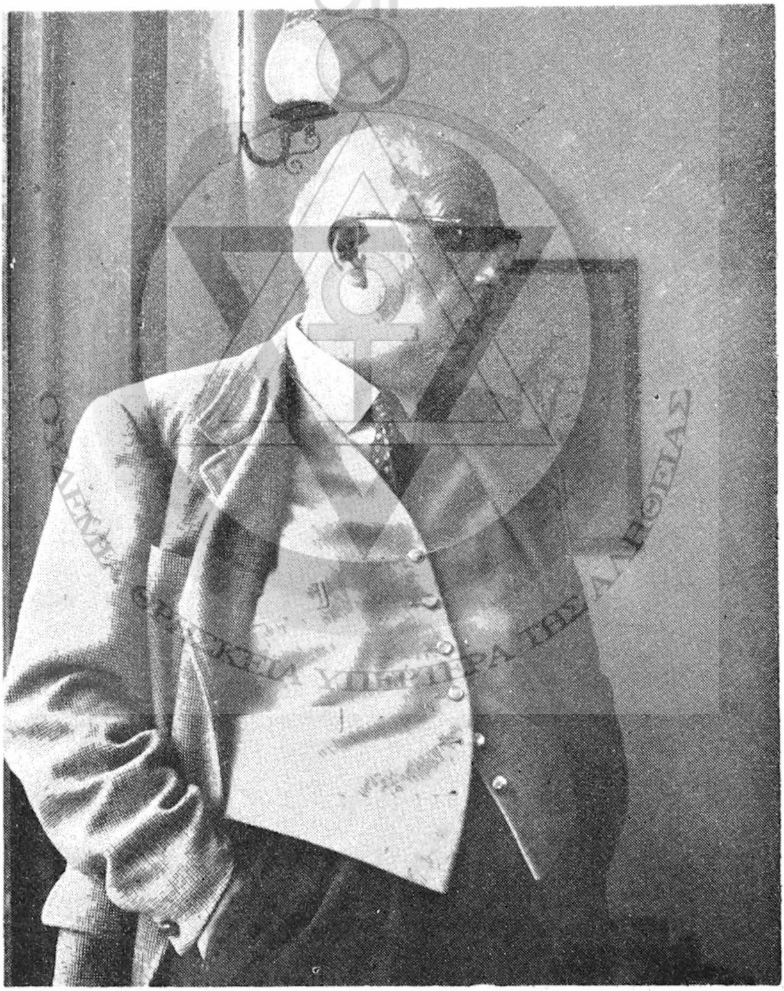
4. Ὁ ὁδοιπόρος πρέπει τρία πράγματα ν' ἀποφύγη. Νὰ μὴ φορῆ καλύπτρα ποὺ νὰ κρύβη ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὴ μορφή του· νὰ μὴν ἔχη παγούρι ποὺ χωράει ὅσο νερὸ φτάνει μονάχα γιὰ τὴν δική του ἀνάγκη· νὰ μὴν κρατᾶ φορτίο στὸν ὦμο του δίχως νὰ ἔχη κι ἕνα ραβδὶ νὰ στηρίζεται.

5. Κάθε ὁδοιπόρος τοῦ Δρόμου ὀφείλει νὰ ἔχη μαζί του ὅ,τι τοῦ χρειάζεται: ἕνα σύνεργο φωτιᾶς γιὰ νὰ ζεσταίνη τοὺς συνανθρώπους του· μιὰ λάμπα νὰ ρίχνη τὶς ἀχτίδες της πάνω στὴν καρδιὰ καὶ νὰ δείχνη στοὺς συνανθρώπους τὴν φύσι τῆς κρυμμένης ζωῆς του· ἕνα βαλάντιο χρυσῶν νομισμάτων, ὄχι νὰ τὰ σκορπίζη πάνω στὸ Δρόμο, ἀλλὰ νὰ τὰ διαμοιράζεται μὲ τοὺς ἄλλους· ἕνα σφραγισμένο δοχεῖο, ὅπου μεταφέρει ὅλες τὶς προσδοκίες, ποὺ θὰ ἐκφράση μπροστὰ στὰ πόδια Ἐκείνου, ποὺ περιμένει νὰ τὸν χαιρετήση στὴν ἐξώπορτα —ἕνα δοχεῖο σφραγισμένο.

6. Ὁ ὁδοιπόρος πρέπει, καθὼς προχωρεῖ στὸ Δρόμο, νὰ ἔχη τὰ αὐτιά του ἀνοιχτά, τὸ χέρι πρόθυμο, τὴν γλῶσσα σωπηλή, τὴν καρδιὰ ἐξαγνισμένη, τὴ φωνὴ χρυσῆ, βῆμα ταχὺ καὶ μάτι ἀνοιχτὸ νὰ βλέπη τὸ φῶς.

ΔΕΝ ταξιδεύει μονάχος... Ὑπακούοντας στοὺς κανόνες αὐτοὺς καὶ ἀκολουθώντας τὸ μεγάλο μονοπάτι γιὰ τὸ Θεὸ φτάνει στὴν κατάστασι τοῦ Τέλειου Ἀνθρώπου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

Ἡ ποίηση τοῦ Γ. Σεφέρη

Ὁ Σεφέρης συλλαμβάνει μὲ ἰδιαίτερη εὐαισθησία ἐκεῖνο τὸ ἄπιαστο στοιχεῖο ποὺ διαπερνᾶ τὸν κορμὸ τῆς Ζωῆς, ὅπως ὁ χυμὸς τὸν κορμὸ τῶν δένδρων. Στὸν ἀναγνώστη κάνει ἐντύπωση ὅτι ὅλες οἱ ἐμπειρίες ποὺ τοῦ στέλνει ἡ ζωὴ σκάβουν βαθιὰ μέσα του, γίνονται βαθύτερες ἐμπειρίες ποὺ τὸ διψασμένο Εἶναι του προσπαθεῖ νὰ μετατρέψη σὲ πεμπτουσία. Ἔτσι, τόσο οἱ ἐξωτερικὲς ἐμπειρίες ὅσο καὶ ἡ ἐσωτερική τους ἀπήχηση γίνονται, τελικά, κάτι τὸ ἄμορφο καὶ ἀφηρημένο, κάτι ποὺ πάει νὰ βρῆ τὸ μυστικὸ ρυθμὸ καὶ σφυγμὸ καὶ χυμὸ τῆς ζωῆς γενικὰ καὶ ὄχι ἁπλῶς τῆς δικῆς του, ἀτομικῆς ζωῆς. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ κρατήση αὐτὴ τὴν πεμπτουσία, ἀλλὰ διαρκῶς μένει μὲ χέρια ἄδειανά, μὲ τὸ κενό, ποὺ δὲν μπορεῖ πιὰ κανένα ἐξωτερικὸ γεγονὸς καὶ καμμιὰ ἐσωτερικὴ ἀπήχηση τῶν γεγονοτων νὰ καλύψη. Γι' αὐτὸ νοιώθει πὼς πρέπει νὰ σκάψη βαθύτερα, νὰ πάη πίσω ἀπὸ τὸ χυμὸ τῆς ζωῆς.

Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ γίνεται Ἀγωνία. Ἡ ζωή, παρ' ὅλο ποὺ τὸ Εἶναι του τὴν συλλαμβάνει σ' ὅλο της τὸ εὖρος, εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένο γι' αὐτόν. Ἀλλάζει αἰώνια μορφὲς ποὺ περνοῦν ἀπὸ τὴ γέννηση στο θάνατο καὶ πάλι σὲ νέες γεννήσεις καὶ σὲ νέους θανάτους. Ποῦ εἶναι ὅμως ἐκεῖνο τὸ σταθερό, τὸ ἀκατάλυτο καὶ αἰώνιο κάτι ποὺ μὲ τόση δίψα ἀναζητᾶ τὸ εἶναι του; Μερικὲς φορὲς μοιάζει πὼς τείνει νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὸ ἅπλωμα ποὺ προσφέρει ἡ ἀνακάλυψη τῆς ζωῆς, ἡ φύση του ὅμως εἶναι φανερὸ πὼς δὲν μπορεῖ να ξεδιψάση πίνοντας ἀπ' αὐτὴ τὴν πηγή.

Ἀλλ' ἄς δοῦμε τὴν ἐσωτερικὴ πορεία ὅπως διαγράφεται στή συλλογὴ «Ποιήματα» ποὺ καλύπτει μιὰν ἀρκετὰ μεγάλη περίοδο τῆς ζωῆς του.

Τὰ πρῶτα του ποιήματα δείχνουν τὴν ἀπήχηση ποὺ εἶχε ὁ ἔρωτας μέσα του. Εἶναι γεγονὸς ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἀφομοιώνει τὶς ἐμπειρίες του σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιαίτερη ἐσωτερικὴ ὑφή του. Καὶ ὁ ποιητὴς μᾶς δείχνει, μ' αὐτὰ τὰ πρῶτα του ἐρωτικὰ ποιήματα, τὴν ἐσωτερικὴ δομή του καὶ τὴν ἀλχημικὴ ἀλλαγὴ ποὺ ὑφίσταται ἕνα γεγονὸς ὅταν ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐσωτερικό του. Ἡ ἀπήχηση ποὺ εἶχε ὁ ἔρωτας σ' αὐτὸν εἶναι κάτι ποὺ ἀγγίζει ὑπερβατικὲς χορδές. Δὲν εἶναι ἡ ἱκανοποίηση τοῦ πόθου τῆς σαρκας, ἀλλὰ τὸ ἄνοιγμα μιᾶς ἄλλης διάστασης ποὺ τὰ γήϊνα μάτια μας δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ δοῦν. Ειναι τὸ μέσον ποὺ τοῦ ἀνοίγει τὴ μυστικὴ θύρα πρὸς κάτι πέρα ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν φαινομένων. Ἀλλά, σύγχρονα, δείχνουν ὅτι ὁ ποιητὴς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἔρωτα γιὰ τὴν εἴσοδό του στὸ φῶς. Ἔφυγε ἡ ἀγαπημένη, κι ὁ κόσμος γέμισε σκοτάδι. Ἔκλεισε ἡ θύρα, πάει ὁ Παράδεισος κι ὁ ποιητὴς νοιώθει τώρα ἐξόριστος καὶ χαμένος. Καὶ ἀρχίζει ὁ πόνος. Στὴν περίπτωση τοῦ Σεφέρη, ὁ πόνος γιὰ τὸ χάσιμο τοῦ ἔρωτα, τῆς ἀγαπημένης, γίνεται πόνος γιὰ τὸ χάσιμο τοῦ Παραδείσου, τοῦ Οὐρανοῦ, τῆς Εὐτυχίας, τοῦ ἄλλου χώρου ποὺ τοῦ εἶχε ἀνοίξει ἡ ἐμ-

πειρία τοῦ ἔρωτα. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἀρχίζει ἡ αἴσθηση τοῦ κενοῦ, τῆς στέρησης καὶ ἡ ἀναζήτηση τῆς πλήρωσης. Τὸ ποίημα Fog, μὲ τὴν ἐπωδό: «Πές της το μ' ἕνα γιουκαλίλι» σὲ χτυπάει καταπρόσωπο μὲ τὴν διάχυτη ἀπόγνωσή του. Καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιφανειακὲς ἐμπειρίες δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ξεγελάση πιά, νὰ τοῦ ἀνοίξη τὴν κλεισμένη θύρα. Γι' αὐτό, ἀρχίζει νὰ κατεβαίνη στὸ βάθος του, μήπως κι ἀνακαλύψη τίποτα ἐκεῖ. Βέβαια, ἡ κατάδυση ἄρχισε ἀπὸ τὸν πόνο, ποὺ συνήθως βουλιάζει τὸν ἄνθρωπο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια. Τὰ πάντα τώρα γίνονται βυθός. Εἶναι ὁ ἴδιος βουλιαγμένος. Στὴν ἐπιφάνεια μόνο ὑποκατάστατα τῆς ἀγάπης συναντᾶ. Καὶ αὐτὸς θέλει τὴ γνήσια Ἀγάπη, γιατὶ νοιώθει πὼς αὐτὴ εἶναι ἡ πλήρωση τοῦ κενοῦ. Νοιώθει πὼς πρέπει ν' ἀλλάξη ζωή, νὰ στρίψη σὲ μιὰ κόχη καὶ νὰ ζητᾶ, ἀδιάκοπα νὰ ζητᾶ. Ἀλλὰ ὑπάρχει μιὰ ἡττοπάθεια μέσα στὴν ἀναζήτησή του σὰν νὰ εἶναι βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων ὅτι δὲν θὰ βρῆ αὐτὸ ποὺ ζητᾶ. Ἧττα πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη.

Ἡ κατάθλιψη ἐντείνεται στὸ ποίημα «Τὸ ὕφος μιᾶς μέρας». Νοιώθει νεκρὸς καὶ τὰ πάντα γύρω του εἶναι νεκρά. Ὁ ἔρωτας εἶναι τώρα πιὰ μιὰ χίμαιρα, κάτι τὸ ἐπιφανειακό, ἕνωση δύο κορμιῶν χωρὶς σύνδεση, χωρὶς ἀγάπη. Μιλοῦν καὶ δὲν συνδέονται. Ἡ συνομιλία τους εἶναι λόγια κενά. Ἑνώνονται κι εἶναι δυὸ ξένοι. Στὸ ποίημα «Ρίμα» ἡ ἀναζήτηση ἔχει πάρει πιὰ μορφὴ ὑπαρξιακοῦ ἄγχους ποὺ ἐντείνεται στὸν «Ἐρωτικο Λόγο». Σ' αὐτὸ τὸ ποίημα οἱ κεραῖες του ἀγγίζουν κάτι ἀπὸ μιὰν λησμονημένη θύμηση. Μιλάει γιὰ ξεχασμένη αὐγή, γιὰ χωρισμὸ ἀπὸ μιὰ κατάσταση πληρότητας καὶ γιὰ λαχτάρα γιὰ ἕνωση μ' αὐτὸ ἀπ' ὅπου κάποτε ἀποκόπηκε. Ἀντιμετωπίζει τώρα τὸ ζεῦγος τῶν ἀντιθέτων, ἔρωτας - θάνατος. Ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ δημιουργία, ἡ γέννηση, κι ἀπ' τὴν ἄλλη τὸ τέλος, ἡ καταστροφή, ἡ ἀποσύνθεση. Γιὰ τὸν σκεπτόμενο ἄνθρωπο αὐτὴ ἡ συνεχὴς διαπίστωση μπορεῖ νὰ ὁδηγήση σὲ ὑπέρτατη ἀπόγνωση. Βλέπει τὸν ἑαυτό του — καὶ κάθε ἔκφραση τῆς Ζωῆς γύρω του — πιασμένον ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δύο πόλους, ἀπ' ὅπου δὲν φαίνεται να ὑπάρχη διαφυγή. Κι' ὅμως ἡ ψυχη τοῦ ἀνθρώπου νοιώθει ἀβυσσαλέα τὴν ὤθηση νὰ γλυτώση ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀμείλιχτο τροχὸ που ἀλέθει τὶς μορφὲς τῆς ζωῆς. Ἡ συνείδηση τῆς περιστροφῆς τοῦ τροχοῦ φέρνει μεγαλη δυστυχία σ αὐτὸν ποὺ ἀτενίζει το θέαμα. Καὶ τὴν ἴδια στιγμή, σὲ ὡρισμένες περιπτώσεις, ὑποδαυλίζει τὴ λαχτὰρα γιὰ λύτρωση ἀπὸ τὶς Συμπληγάδες, τὴ διαφυγὴ μέσα σ' ἕναν κόσμο ποὺ νὰ μὴν ὑπόκειται στο σκληρὸ νόμο τῆς ζωῆς, που ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος, ποὺ εἶναι δηλαδή, ἡ ἐφήμερη μοῖρα ὅλων τῶν ζωντανῶν πλασμάτων. Γι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς γυρεύει τὴν ἡμέρα τὴ χαμένη τῆς εὐτυχίας. Ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὑπάρχει κάτι τέτοιο πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ γνωρίζει γιατὶ διακρίνει βαθειὰ μέσα του τὴ θαμπὴ θύμηση μιᾶς ἄλλης κατάστασης.

Ὅμως τωρα ζεῖ σὲ κατάσταση λησμονιᾶς σὰν νὰ ἔφαγε τὸν λωτὸ τῆς λήθης. Καὶ περιμένει τὸ θαῦμα ποὺ ἀνοίγει τὰ ἐπουράνια, τὴ χαμένη καὶ λησμονημένη πατρίδα ποὺ ὅλοι μας ξέρουμε πὼς ἀπεικονίζεται στὴν ἱστο-

ρία τῶν Πρωτοπλάστων καὶ στὴ Χρυσὴ Ἐποχὴ τοῦ Κρόνου. Ἡ λαχτάρα γιά τὴν χαμένη Πατρίδα, γιά Εὐτυχία, γιά πλήρωση, γιά Ἀγάπη, γιά Αἰωνιότητα, πηγάζει ἀπὸ κάποιο ὑπέδαφος μέσα στὸν ἄνθρωπο, ποὺ εἶναι ἡ ζωντανὴ πραγματικότητα τοῦ αἰώνιου καὶ ὄχι μιά αὐταπάτη. Αὐτὴ τὴν κατάσταση, κάποτε οἱ ἄνθρωποι τὴν ζοῦσαν σάν καθημερινὴ πραγματικότητα, ἀλλά ἦρθε μιά στιγμὴ ποὺ τὴν ἔχασαν. Σάν κάποιο λάθος νά ἔγινε, κάποιος κακὸς χειρισμὸς καὶ «πῆραν τὴν ζωή τους λάθος». Ἀλλά ἂν κρίνη κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση αὐτῆς τῆς ἀρχέγονης κατάστασης τῆς πληρότητας, φαίνεται ὅτι κληρονομεῖται ἀπὸ γενεά σε γενεά μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες καὶ εἶναι ἡ αἰτία ποὺ οἱ ἄνθρωποι στρέφουν τά βήματά τους στὸ δρόμο τοῦ Γυρισμοῦ. Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι οἱ περισσότεροι δὲν ξέρουν ἀπὸ τί κατατρύχονται, γιατὶ ἔχουν ὑπαρξιακὸ ἄγχος, γιατὶ τοὺς κυνηγάει ἡ ἀνάμνηση ἑνὸς χαμένου Παραδείσου, οὔτε τί νά κάνουν γιά νά ἐπιστρέψουν σ' αὐτόν. Δὲν γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχει συγκεκριμένος, θετικός, τρόπος που ὁδηγεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴ χαμένη Πατρίδα. Στὸ ποίημα «Μυθιστόρημα» αὐτὴ ἡ ἀβεβαιότητα φαίνεται ἀνάγλυφη. Ἀναζητᾶ τὸν ἄγγελο, τὸ πρῶτο σπέρμα, τὴν πρώτη ἀρχή, ἀπὸ κεῖ ποὺ ξεκίνησε ὁ ἄνθρωπος πρὶν πέση μέσα στὸ σκοτεινὸ πηγάδι τῆς μοναξιᾶς. Θυμᾶται ὅτι οἱ ἄνθρωποι πάντα ξεκινοῦσαν, σάν Ἀργοναῦτες, γιά τὸ Χρυσόμαλλο Δέρας καὶ περνοῦσαν ἀπὸ κάθε λογῆς περιπέτειες, ἀλλά τὸν κυριεύει τελικά ἡ ἀμφιβολία. Λέει χαρακτηριστικά:

«Δὲν τοὺς γνωρίσαμε.
εἶταν ἡ ἐλπίδα στὸ βάθος ποὺ ἔλεγε
πὼς τοὺς εἴχαμε γνωρίσει ἀπὸ μικρά
(παιδιά».

Καὶ παρακάτω:

«Οἱ φίλοι μας ἔφυγαν
ἴσως νά μὴν τοὺς εἴδαμε ποτέ, ἴσως
νά τοὺς συναπαντήσαμε ὅταν ἀκόμα
(ὁ ὕπνος
μᾶς ἔφερνε πολὺ κοντά στὸ κῦμα ποὺ
(ἀνασαίνει
ἴσως νά τοὺς γυρεύουμε γιατὶ γυρεύ-
(ουμε τὴν ἄλλη
ζωή, πέρα ἀπὸ τ' ἀγάλματα».

Σύγχρονα, ἔχει ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ διανόηση εἶναι στεῖρα, ὅτι ἁπλῶς καταγράφει τὸν κόσμο τῶν φαινομένων καὶ ρωτᾶ μερικά «γιατί» χωρὶς νά μπορῆ τὴ σωστὴ ἀπάντηση νά δώση, μιάν ἀπάντηση ποὺ νά ἔρχεται ἀπὸ τὸν κόσμο τὸν ἀρχέγονο τῆς πρώτης καταγωγῆς μας, τὸν πέρα ἀπὸ τὴ ζωή, τὴν ὕλη καὶ τά φαινομενα. Γι' αὐτό, θέλει νά καταλύση τὴν διανόηση, νά ζητήση συμβουλὴ ἀπὸ κείνους ποὺ πρὶν ἀπ' αὐτὸν γύρισαν στὴ χαμένη Πατρίδα. Σύμβολο ἀπὸ τά πιὸ κατάλληλα, ὁ πολυθρύλητος καὶ πολύπαθος Ὀδυσσέας ποὺ κέρδισε τὴν Τροια μὲ ἕνα ψεύτικο ἄλογο καὶ ἔτσι πῆρε τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ πρὸς τὴν ἀγαπημένη Ἰθάκη.

Τί ὡραῖο τὸ ποίημα «Φυγή». Πόσο ἀνάγλυφα δείχνει τὸ κράτημα ἀπὸ τὸν ἔρωτα σάν ὑποκατάστατο γιά τὸ κράτημα ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα, γιατὶ μέσα μας κάτι, φανερὰ ἀκατάλυτο, ἀρνεῖται τὴ φθαρτὴ μοῖρα τῶν ζωϊκῶν μορφῶν καὶ ἐπιμένει στὸ δικαίωμά του γιά ἀθανασία.

Ἡ αἴσθηση τῆς ἐσωτερικῆς νέκρας, τοῦ κενοῦ, φθάνει σὲ κρίσιμο σημεῖο στὸ μικρὸ ποίημα «Ψυχολογία»:

«Ὁ κύριος αὐτὸς
κάθε πρωΐ κάνει τὸ λουτρό του
μέσα στά νερά τῆς νεκρῆς θάλασ-
(σας
ἔπειτα φορεῖ ἕνα πικρὸ χαμόγελο
γιά τὴ δουλειά καὶ γιά τοὺς πελά-
(τες».

Αὐτὴ ἡ νέκρα προέρχεται ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι τίποτα ἀπὸ τά συγκεκριμένα καὶ ἁπτά δὲν μπορεῖ νά μᾶς δώση τὴν αἴσθηση τῆς πληρότητας καὶ αἰώνιας διάρκειας ποὺ τὸ διψασμένο εἶναι μας ἀναζητᾶ. Ἀπ' τὴν ἄλλη, ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ἐνῶ ἀφίσαμε τὸ ἁπτό, δὲν ἔχουμε ἀκόμα βρεῖ τὸ μὴ - ἁπτό, ἐκεῖνο ποὺ ποθοῦμε καὶ ποὺ γιά τὴν ὕπαρξή του κάποτε ἀμφιβάλλουμε. Στὸν «Νιζίνσκυ» ὁ κόσμος τῶν φαινομένων πάει νά τὸν προσελκύση. Ἀλλά ὁ ποιητὴς ἔχει γίνει πολὺ ὀξυδερκὴς καὶ παρατηρεῖ, ἀποθής, ὅλα τά τεχνάσματα τοῦ ταχυδακτυλουργοῦ. Τίποτα ἐπιφανειακὸ δὲν μπορεῖ πιά νά τὸν ἐξαπατήση. Γι' αὐτὸ ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐξαφανίζεται σάν καπνὸς κάτω ἀπὸ τὸ ἀνελέητο, ἀναλυτικό του βλέμμα.

Κάπου - κάπου, ὅμως, σπάει αὐτὴ ἡ νέκρα, αὐτὴ ἡ αἴσθηση τοῦ κενοῦ, ἀλλά δὲν γεμίζει μὲ τὸ ποθούμενο. Εἶναι ἁπλῶς ἕνα ἄνοιγμα στὴ φύση, στὴ ζωή, ποὺ τὴν εἶχε ἀπορρίψει φεύγοντας τὸ ἐφήμερό της. Μιὰ τέτοια στιγμιαία ἐπιστροφὴ στὴ φύση καὶ στὴ ζωὴ εἰκονίζεται στά ποιήματα «Ὡραῖο Φθινοπωρινὸ Πρωΐ» καὶ «Διάλειμμα χαρᾶς». Τὸ δεύτερο τὸ διαπερνᾶ ἕνας ἀέρας Διονυσιασμοῦ ποὺ ξέρει καὶ χαίρεται μὲ τὸ ἐφήμερο ποὺ τοῦ δανείζει τὴ γεύση τῆς αἰωνιότητας μέσα στὸ ἀνεπανάληπτο Τώρα. Οὔτε τὸ πρὶν ὑπάρχει, οὔτε τὸ μετά, γιά τὴ Διονυσιακὴ ἔκσταση. Οὔτε γέννηση, οὔτε θάνατος. Αὐτά τά δύο ἐξαφανίζονται ὁλότελα ἀπ' αὐτὸν ποὺ διακατέχεται ἀπὸ τὸν Διόνυσο. Δὲν ὑπάρχει στὴ Ζωὴ παρά τὸ Τώρα, αἰώνιο, κι ἄς εἶναι ἐφήμερο. Τὸ «Ἄνοιξη, Μ.Χ.» εἶναι ἄλλο ἕνα διάλειμμα, ἀλλὰ διάλειμμα γαλήνης μετά τὸ κενὸ καὶ τὴν ἀπόγνωση τῆς μοναξιᾶς καὶ τῆς μὴ - πληρότητας.

Ἀλλά νά, ἐπὶ τέλους, ποὺ στὸ «Γιασεμὶ» μιλάει μὲ σταθερότητα καὶ βεβαιότητα γιά τὴν ὕπαρξη τοῦ ἀκατάλυτου. Τὸ παραθέτω

«Εἴτε βραδιάζει
Εἴτε φέγγει
μένει λευκὸ
τὸ γιασεμί».

Εὔκολα ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ διακρίνη, σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ ποίημα, δύο κόσμους. Οἱ δύο πρῶτες σειρὲς «Εἴτε βραδιάζει, εἴτε φέγγει» ἀναφέρονται στὴ διπολικότητα τῆς Ζωῆς, τῆς φύσης, τῶν φαινομένων, μὲ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τους, τὴ γέννηση καὶ τὸ θάνατο, τὴν ἀνατολὴ καὶ τὴ δύση, τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι. Οἱ ἄλλες δύο σειρές ἀναφέρονται στὸ ἀναλλοίωτο. Πρὸ παντὸς τὸ ρῆμα «μένει», τονίζει τὴν ἔννοια τῆς αἰωνιότητας, ἐνῷ ἡ λευκότητα ὑποδηλώνει τὴν ἁγνότητα αὐτῆς τῆς ἄλλης κατάστασης καὶ τὸ γιασεμὶ τὸ ἄρωμά της.

Βλέπουμε τὸ λευκὸ νὰ ἐμφανίζεται καὶ πάλι στὸ Les anges sont blancs ποὺ εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Χένρυ Μίλλερ. Ἡ ἔκφραση εἶναι

δανεισμένη ἀπὸ τὸν Λουΐ Λαμπέρ τοῦ Μπαλζὰκ ποὺ ὁ Χένρυ Μίλλερ τὸ ἔχει σχολιάσει μὲ θαυμαστὸ τρόπο, ἀποκαλύπτοντας τὸ μεταφυσικό του βάθος. Ὅπως ἀρκετοὶ ἄνθρωποι ὅταν εἶναι παιδιά, ἔτσι καὶ ὁ Μπαλζάκ, ὅταν ἦταν παιδί, ζοῦσε σ' αὐτὴ τὴ χαμένη πατρίδα καὶ ὑπῆρξε μάρτυρας τῶν θαυμαστῶν φαινομένων της. Ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ αἰώνιο καὶ ἔβλεπε τὶς ὀντότητες ποὺ κατοικοῦν σ' αὐτὸν τὸν πνευματικὸ χῶρο. Μιὰ φορὰ εἶδε τὶς ὀντότητες ποὺ χαρακτηρίζονται μὲ τὸν γενικὸ ὅρο «ἄγγελοι» καὶ διεπίστωσε ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι λευκοί. Ἀλλὰ κάποτε ἔχασε αὐτὸ τὸ βίωμα. Ξενιτεύτηκε ἀπὸ τὴν Πατρίδα καὶ ἔμεινε μόνο μὲ τὴ ζωντανὴ ἀνάμνηση αὐτοῦ τοῦ ἀνείπωτα ὄμορφου κόσμου. Δὲν ἔκανε ὅμως καμμιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ ἐπιστρέψη σ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ ὁ Χένρυ Μίλλερ, ποὺ ξέρει ἀπὸ πεῖρα τόσο την ἐμπειρία τῆς ἀπόγνωσης, τοῦ κενοῦ, τῆς μοναξιᾶς, τῆς μή - πλήρωσης, ὅσο καὶ τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν χαμένο Παράδεισο, οἰκτείρει τὸν Μπαλζὰκ γιατὶ δὲν ἐκπλήρωσε τὸν προορισμό του ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ προορισμός; Ἡ ἐπιστροφὴ στὴν Πατρίδα, στὴν Ἰθάκη ἢ ἡ ἐπιστροφὴ στὸν Οἶκο τοῦ Πατρός, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν Παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου. Καὶ τὸ ποίημα καταλήγει ὅτι τὸ θαῦμα εἶναι μόνο μέσα στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἕνα ποίημα μὲ θετικὴ πνοή, μὲ βεβαιότητα, ὅπως καὶ τὸ ποίημα «Μνήμη Α΄». Παραθέτω τὸν τελευταῖο στίχο ἀπ' αὐτό:

«Ἔτσι προχώρησα στὸ σκοτεινὸ μονοπάτι
κι ἔστριψα στὸ περιβόλι μου κι' ἔσκαψα κι ἔθαψα τὸ καλάμι,
καὶ πάλι ψιθύρισα. Θὰ γίνη ἡ ἀνάσταση μιὰν αὐγή,
πὼς λάμπουν τὴν ἄνοιξη τὰ δένδρα θὰ ροδαμίση τοῦ ὄρθρου ἡ μαρμαρυγή,
θὰ ξαναγινη το πελαγο καὶ παλι το κῦμα θὰ τινάξη τὴν Ἀφροδίτη,
εἴμαστε ὁ σπόρος που πεθαίνει. Καὶ μπῆκα στ' ἀδειανό μου τὸ σπίτι».

Στὸ συνολό της, ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη δίνει ἀνάγλυφη καὶ με λιτὸ τρόπο τὴν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας που εἶναι καὶ ἡ ἀγωνία τῶν ἀνθρωπων ολων τῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ανθρωπος ξέπεσε ἀπὸ τὸν πνευματικο χῶρο τῆς πληρότητας. Μαζὶ δίνει ἔντονα τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ δημιουργος της εἶναι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ δεν σκέπτεται μόνο ὅταν γράφη ποίηση, ἀλλὰ ποὺ ὁλόκληρη ἡ ζωή του χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ διανόηση. Ἐπίσης εἶναι βέβαιο ὅτι ἔχει μεγαλες ἱκανότητες αὐτογνωσίας, ἐμβάθυνσης, παρατηρητικότητας Μποροῦμε νὰ ποῦμε ἀκόμη καὶ ἐπιστημονικῆς μεθοδικότητας.

ΣΟΦΙΑ ΑΝΤΖΑΚΑ

Ἀποκτήσατε καὶ σεῖς

« ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ »

(Ἀπὸ τὴν Προϊστορία μέχρι τὴν Ἀναγέννηση)

μὲ 3 πρωτότυπους πίνακας ἐκτὸς κειμένου,
περιέχοντας τοὺς φιλοσόφους κατὰ Σχολάς

Α΄. Προσωκρατικὴ περίοδος :

Οἱ ἀρχαιότατοι, Οἱ ἑπτὰ σοφοί, Οἱ Ἴωνες, οἱ Ἀνατολικοί, Πυθαγόρας, Ἡράκλειτος, Ἐλεᾶται, Ἐμπεδοκλῆς, Ἀναξαγόρας, Ἀτομικοί, Σοφισταί.

Β΄. Ἀπὸ τὸν Σωκράτη μέχρι τὸν Χριστιανισμό :

Σωκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Κυνικοί, Κυρηναϊκοί, Ἀκαδημία Πλάτωνος, Περιπατητικοί, Στωϊκοί, Ἐπικούρειοι, Σκεπτικοί, Ἐκλεκτικοί, Νεοπυθαγόρειοι.

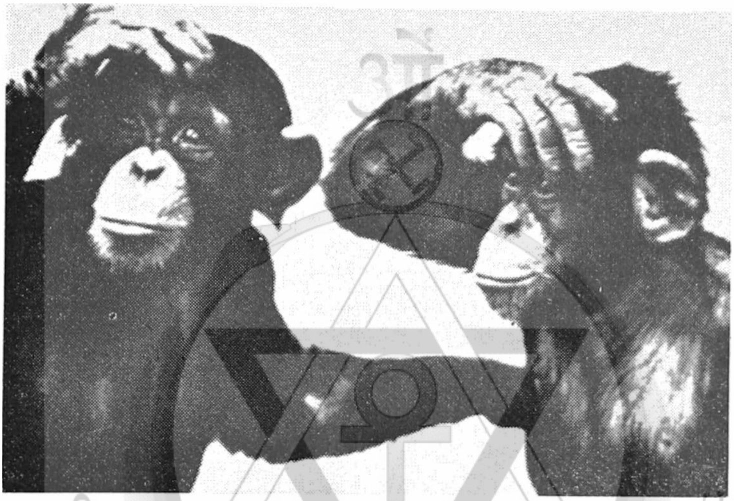
Γ΄. Ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ μέχρι τὴν Ἀναγέννηση :

Νεοπλατωνικοί, Πατέρες - Ἀπολογηταί, Σχολαστικὴ φιλοσοφία, Θωμᾶς Ἀκινᾶτος, Ρ. Βάκων, Ἔκκαρτ.

Εὑρετήρια ὀνομάτων.

Ἄδετον δρχ. 50 — Δεμένον δρχ. 70

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

ΡΑΜΠΙΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ

Ἄνθρωπος καὶ ζῶο

Πολλὲς φορὲς ἀναρωτιέμαι ποῦ ἄραγε νὰ βρίσκωνται κρυμμένα τὰ σύνορα ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ ζῶο πού ἡ καρδιά του δὲν ξέρει καμμιὰ μιλούμενη γλῶσσα.

Μέσ' ἀπὸ ποιόν πρωτόγονο παράδεισο, σὲ ποιά μακρυνὴ αὐγὴ τῆς δημιουργίας, περνοῦσε τὸ ἁπλοϊκὸ δρομάκι ὅπου ἀνταμώνονται οἱ καρδιές τους;

Τὰ πολυπατημένα ἀχνάρια πού ἄφηναν ἐκεῖ τόσον καιρὸ τὰ βήματά τους, δὲν ἔχουν ἀκόμη σβηστεῖ, μ' ὅλο πού ἡ συγγένειά τους ἔχει ἀπὸ καιρὸ λησμονηθεῖ.

Ὡστόσο κάποτε, στὸ ἄκουσμα κάποιας δίχως λόγια μουσικῆς, ξυπνάει μεμιᾶς ἡ θαμπὴ θύμηση, καὶ τὸ ζῶο κοιτάζει τοῦ ἀνθρώπου τὸ πρόσωπο μὲ τρυφερὴ ἐμπιστοσύνη, καὶ ὁ ἄνθρωπος σκύβει καὶ τὸ βλέπει στὰ μάτια μὲ γλυκειὰ στοργή.

Εἶναι σάμπως ν' ἀνταμώνωνται οἱ δυὸ φίλοι πού φοροῦν μάσκες. καὶ κάτω ἀπὸ τὶς μάσκες τους ν' ἀναγνωρίζουν ἀόριστα ὁ ἕνας τὸν ἄλλον

ΡΟΥΚΜΙΝΙ ΝΤΕΒΙ

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ ζῶα βελτιώνει τὴν ἀνθρωπιά μας

Ὁμιλία σὲ Ἰνδικὸ συνέδριο

Στὸ Μαδρὰς συνῆλθε ἡ πρώτη ἐθνικὴ συνδιάσκεψις τῆς «εὐημερίας τῶν ζώων», μὲ ἀντιπροσώπους ἀπὸ τοὺς ὁμίλους ζωοφίλων τῆς Ἰνδίας.

Ἡ κυρία Ρουκμίνι Ντέβι, πρόεδρος τῆς διεθνοῦς θεοσοφικῆς ὁμοσπονδίας νέων, ἐδήλωσε ὅτι θὰ ἤθελε ὅλοι οἱ καλλιτέχναι (ἡ ἴδια εἶναι διευθύντρια χορογραφικῆς σχολῆς) νὰ ἐνδιεφέροντο γιὰ τὰ ζῶα, διότι ἡ ζωοφιλία εἶναι ἀπὸ τὶς πολλὲς ἐκφάνσεις τῆς ἀληθινῆς πνευματικότητος.

«Ξέρω, εἶπε ἡ κ. Ρουκμίνι, ὅτι εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ δώσουν προτεραιότητα στὴν βοήθεια πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ὄντα καὶ ἔπειτα στὰ ζῶα. Ἀλλά, δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμπόνοια πρὸς τὰ ζῶα βελτιώνει γενικὰ τὴν ἀνθρωπιά μας».

Ἡ γλῶσσα τῶν ζώων

Τι έννοοῦμε όταν λέμε «άνθρωπος»; Ποιά είναι τὰ όρια πέρα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ενα ζωντανὸ πλάσμα ἀρχίζει νὰ λέγεται ἄνθρωπος;

— Ἀναμφισβήτητα, λένε οἱ ἐπιστήμονες, τὸ ὅριο αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ κεῖ ποὺ ἀρχίζει νὰ ὑπάρχη σὰν μέσο ἐπικοινωνίας ἡ γλῶσσα. Κι ὅμως, παραδέχονται πάλιν οἱ ἐπιστήμονες, πολλὰ εἶναι τὰ εἴδη τοῦ ζωικοῦ βασιλείου ποὺ χρησιμοποιοῦν ἐκφραστικὰ μέσα τέτοια, ὥστε νὰ σβήνωνται τὰ ὅρια ποὺ τὰ χωρίζουν ἀπὸ τὰ λογικὰ ὄντα.

Ἡ ὁμιλία σὰν ἐκφραστικὸ μεσον ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται στὸ παιδὶ σὰν συνέπεια τῆς συνεχοῦς ἐπαφῆς του μὲ τοὺς ἐνήλικους ἀνθρώπους ποὺ εχουν τὸ χάρισμα τοῦ λόγου. Ὁ ἐκ γενετῆς κωφὸς γίνεται κωφάλαλος ἐπειδὴ ἁπλῶς δὲν ἔχει τὸ μέσον νὰ συλλαμβάνη τὰ ἠχητικὰ σημεῖα ποὺ λέγονται λέξεις. Ἀλλὰ καὶ τὰ καθυστερημένα πνευματικῶς παιδιά, ἂν καὶ ἀκοῦνε, δὲν μποροῦν νὰ μάθουν νὰ μιλοῦν. Κι αὐτὸ σημαίνει ὅτι μόνο ἂν τὸ ζωντανὸ πλάσμα ποὺ βρίσκεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν ὁμιλοῦν-

Ἡ κ. Ρουκμίνι Ντέβι μὲ δύο μικρὰ τιγράκια στὴν ἀγκαλιά της.

τα ἄνθρωπο, ἔχει τὶς ἀνάλογες πνευματικὲς ἱκανότητες καὶ τὰ ἀπαιτούμενα φωνητικὰ ὄργανα μπορεῖ νὰ μάθη νὰ μιλᾶ.

Πειράματα μὲ πιθήκους ἀπέδειξαν ὅτι καταλαβαίνουν τὶς λέξεις ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώνουν νὰ τὶς ἀναπαραγάγαυν, λόγῳ ἴσως κάποιας ἀτέλειας τῶν φωνητικῶν τους χορδῶν ἢ τῶν ἐγκεφαλικῶν νευρικῶν κέντρων τοῦ λόγου.

Ἔχουν δική τους γλῶσσα τὰ ζῶα; Μὴν προσπαθήσετε κἂν νὰ τὸ ἀρνηθῆτε, ἀφοῦ σοβαροὶ ἐπιστήμονες ξεχώρισαν ἀκόμη καὶ διαλέκτους καὶ ἠχογράφησαν μάλιστα ἀρκετὲς λέξεις τους. Ἡ διαπίστωση, βέβαια, δὲν εἶναι οὔτε γενική, οὔτε ἀφορᾷ ὅλα τὰ ζῶα. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἔχει μιὰ κάποια σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι μιὰ ὁμάδα Ἀμερικανῶν ἐπιστημόνων κατώρθωσε νὰ καταλάβη τὶς συνομιλίες τῶν θαλάσσιων ἐλεφάντων ποὺ ζοῦν σὲ μιὰ ὁμάδα ἐρημόνησων.

Οἱ ὑλοκὲς οὐτὲς τῶν θαλάσσιων ἐλεφάντων, πού ὥς τώρα ἐθεωροῦντο ὡς ἄγριες πολεμικές κραυγές, εἶχαν δημιουργήσει τόν θρῦλο ὅτι οἱμοτηροὶ ἀγῶνες ἐλάμβανον χώραν μετοξύ τῶν ἀρσενικῶν τήν ἐποχή τοῦ ζευγορώματος. Καὶ τώρα οἱ βιολόγοι τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφόρνιας, πού ἠχογράφησον ἐπιμελῶς τίς φωνές οὐτές. ἔρχοντοι νά ὑποστηρίξουν ὅτι μᾶλλον πρόκειται γιά... κελαιδισμούς πού ἔχουν σκοπό νά σογηνεύσουν τό θῆλυ.

Ἦτον διαπιστωμένο ἀπό παλιά, ὅτι τοπικές διάλεκτοι χρησιμοποιοῦνταν μόνο ἀπ᾽ τά πουλιά. Κι ἀπό κανένα ἄλλο θηλαστικό, ἐκτός ἀπο τόν ἄνθρωπο.

Γι᾽ αὐτό κι ἡ ἀνοκάλυψη τῶν Ἀμερικανῶν ζωολόγων, πού κατάλοβαν τίς διαλέκτους τῶν θαλάσσιων ἐλεφάντων, ἀποκτᾶ σημασια

Εἶναι διαπιστωμένο σήμερα, ὅτι κάθε πλάσμα τῆς Φύσεως ἔχει τή «γλῶσσα» του. Μελετώντας ἀπό χρόνιο τήν «γλῶσσα» τῶν πτηνῶν, ὁ Γάλλος φυσιοδίφης Ζ. Μπρεμόν, ἠχογράφησε, μεταξύ ἄλλων, 1 300 «μουσικές φράσεις» κοκκινολαίμηδων. Κάθε φράσις ἔχει τήν ἰδιοίτερη σημασία της. Ὁ Γάλλος ἐπιστήμων τό ἀπέδειξε, μετοδίδοντος ατό δάσος μέ μεγάφωνο διάφορες ἀπό τίς «μουσικές φράσεις» πού εἶχε ἠχογραφήσει.

Μιά ἀπ᾽ αὐτές εἶναι τό λεγόμενο «Τραγούδι τοῦ ἐδάφους», μέ τό ὁποῖο ὁ κοκκινολαίμης δηλώνει τά δικαιώματα ἰδιοκτησίας σ᾽ ἕνο κομμάτι γῆς. Ἄν αὐτό τό τραγούδι ἀκουστῆ ατό ἔδοφος ἑνός ἄλλου κοκκινολαίμη, ὁ «ἰδιοκτήτης» ὁρμᾶ γιά νά διώξη τόν εἰσβολέο!...

Στά 1966, ἕνος Ἀμερικανός ψυχολόγος καὶ ἀνθρωπολόγος πορηκολούθησε ἐπί ἕνο μῆνα τούς μοκάκους, ἕνα εἶδος πιθήκων, πού ζοῦν στίς ὀρεινές κοἱ δοσώδεις περιοχές τῆς ἐπαρχίος Τακοσικιγιάμο τῆς Ἰαπωνίος. Διεπίστωσε τότε ὅτι οὑτοὶ οἱ πίθηκοι χωρίζοντοι σέ ὁμάδες. Σέ κάθε ὁμάδα, δύο ἤ τρεῖς πίθηκοι ἔχουν ὡς ἀποκλειστικό ἔργο νά σκαρφαλώνουν στά δέντρο κοἱ νά τά τινάζουν μέ δύνομι. Αὐτό σημαίνει, ὅπως ἀνεκάλυψε ὁ Καρπέντια, ὅτι οἱ πίθηκοι πού ἀνήκουν σέ ἄλλη ὁμάδο πρέπει νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τήν περιοχή, γιά νά ἀποφευχθοῦν οἱ συγκρούσεις.

Πολλά ζῶο ἀπευθύνουν στόν ἑουτό τους τά μηνύματά τους. Ποροδείγματος χάριν, ὁ σκύλος ἐξοικειώνετοι μέ τό περιβάλλον του... ἀρωματίζοντάς το μέ τόν γνωστό τρόπο

Πρωταρχικό ρόλο στήν περίπτωσι τοῦ σκύλου παίζει ἡ ὄσφρησις. Τό ἴδιο ἰσχύει κοἱ στήν ἀνταλλογή μηνυμάτων μετοξύ ἐντόμων. Ἡ θηλυκή ἑνός εἴδους πετολούδος, πού ὀνομάζετοι Σάμιο Κεκρόπιο, ἐκπέμπει, ἀπό τίς 3 καὶ 30 ὥς τίς 4 καὶ 30 τό ἀπόγευμο ἕνο δυνατό ἄρωμο, πού ἡ ἀρσενική τό ἀντιλαμβάνετοι ἀπό ἀπόστοσι 5 χιλιομέτρων!

Μέ τόν ἴδιο τρόπο ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους τά μυρμήγκια. Ὅταν ἕνο ἀπό οὐτά τά ἔντομο ἀνοκαλύπτη ἄφθονη τροφή, ἐπιστρέφει ατή φωλιά του, ἀφίνοντος πίσω του, ατό δρόμο πού ἀκολουθεῖ, μιά ἰσχυρή ἀρωμοτική οὐσίο ἀγνώστου φύσεως. Τό βέβαιον εἶναι ὅτι, τό ἄρωμο οὐτῆς τῆς οὐσίας ἐπιτρέπει στά μυρμήγκια νά πάρουν τόν ἴδιο δρόμο, ξέροντας ὅτι στό τέρμα του ὑπάρχει ἄφθονη τροφή.

Στά 1966, ἕνας μεγάλος γλάρος

πού συγκρούσθηκε μὲ ἕνα ἀμερικανικὸ ἀεροπλάνο, κινδύνευσε νὰ προκαλέση ἕνα τρομακτικὸ δυστύχημα. Μιμούμενοι μὲ μεγάφωνα τὴ γλῶσσα αὐτὴ τῶν πτηνῶν, οἱ εἰδικοὶ τῶν ἀεροπορικῶν ὑπηρεσιῶν τὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ ἀεροδρόμια.

Ἕνα ἐλάφι τῆς Γεωργίας δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβη τὴν διάλεκτον ἑνὸς ἐλαφιοῦ τῆς Καλιφορνίας, γιατὶ τὰ ἐλάφια τῶν διαφόρων περιοχῶν μιλοῦν διαφορετικὲς «γλῶσσες» ἢ «διαλέκτους». Τὶς γλῶσσες αὐτὲς ἔχει μελετήσει ὁ καθηγητὴς τῆς νευρολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Κόρνελ κ. Ρόμπερτ Καπαρανίκα, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἀνασυνθέση τοὺς ἤχους ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἐλαφιῶν, νὰ τοὺς μαγνητοφωνήση καί, μὲ διάφορα πειράματα, νὰ καταρτίση ἕνα «λεξιλόγιο» φθόγγων. Σὲ πρόσφατη ἀνακοίνωσί του ἐδήλωσε ὅτι τὸ λεξιλόγιο τῶν ἐλαφιῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ μία κλίμακα ἕξ ἢ ἑπτὰ ἤχων, ποὺ ἔχουν ἀκριβῆ σημασία: εἶναι τὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι, τὰ συναισθήματα κατσχῆς ἐνὸς ἐδάφους, ἡ κραυγὴ προειδοποιήσεως τοῦ κινδύνου καὶ ἕνα ἄλλο, ποὺ σημαίνει «κάνεις λάθος», ὅταν πρόκειται περὶ ἐρωτικῆς προσεγγίσεως.

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΜΙΑΣ ΑΡΚΟΥΔΑΣ ΜΕ ΠΟΛΥ ΛΙΓΟ ΜΥΑΛΟ

Τὴ Δευτέρα, ποὺ ὁ ἥλιος καίει πολὺ
εἶναι ἕνα ζήτημα ποὺ μὲ ἀπασχολεῖ:
«Εἶναι τάχατες ἢ δὲν εἶναι σωστό,
πὼς ἐκεῖνο εἶναι τοῦτο ἢ τοῦτο εἶν᾽ αὐτό;»

Τὴν Τρίτη, ὅπου πέφτει χάλαζα καὶ χιόνι
ἡ ἀπορία μου φουντώνει καὶ φουντώνει
καὶ τὸ μυαλό μου τὸ τρυπάει ἡ σφήνα
ἂν εἶν᾽ ἐκεῖνα τοῦτα ἢ τοῦτα ἐκεῖνα.

Καὶ τὴν Τετάρτη, ποὺ ἔχει ξαστερώσει,
δὲν ἔχει ὁ νοῦς μου ἀκόμη στρώσει
κι ὅλο ἀπορῶ ἂν εἶναι τάχατες σωστὸ
πὼς ἐκεῖνο εἶναι τοῦτο ἢ τοῦτο εἶν᾽ αὐτό.

Τὴν Πέμπτη, πάλι, ἀρχίζει νὰ ρίχνη παγωνιὰ
καὶ κουλουριάζω σὲ μιὰν ἥσυχη γωνιά,
μὰ εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ἀπορία μὲ σβήνει
ἂν εἶν᾽ ἐκεῖνοι ἐτοῦτοι ἢ τοῦτοι ἐκεῖνοι...

Winnie-the-Pooh

Γνωριμία μὲ τὴ μέλισσα

Πόσο ζυγίζει μιὰ μέλισσα; Μισὸ γραμμάριο, ἂς ποῦμε ἕνα. Δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μικρὸ ἔντομο, παρὰ τὸ μέλι της, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωσί της καὶ τοὺς περίφημους χορούς της. Ἀλλὰ ἡ «Βιολογία τῶν μελισσῶν», ποὺ ἔγραψε ὁ Γάλλος καθηγητὴς Ρεμὺ Σωβέν, μὲ τὴ συνεργασία σαράντα ἄλλων Γάλλων, Ἄγγλων, Ἀμερικανῶν, Γερμανῶν, Ἑλβετῶν, Οὔγγρων καὶ Ἑβραίων εἰδικῶν, περιλαμβάνει πέντε ὁλόκληρους τόμους καὶ ζυγίζει 5110 γραμμάρια! Ἕνα ὀγκῶδες ἔργο, γιὰ τὴ ζωὴ ἑνὸς τόσο μικροῦ ἐντόμου! Κανένα ἄλλο πλάσμα τῆς Φύσεως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, δὲν γνώρισε παρόμοια τιμή. Μὲ κανένα ἄλλο πλάσμα τῆς Φύσεως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀσχολήθηκε τόσο πολύ, δὲν ἔγραψε τόσα πολλά. Γιατί αὐτὴ ἡ ἐξαίρεσις; Ἁπλούστατα, γιατὶ ἡ μέλισσα, αὐτὸ τὸ μικρὸ ἔντομο τοῦ μισοῦ γραμμαρίου, θέτει πολλὰ αἰνίγματα, τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι ἴσως ἡ ἱκανότητά της νὰ μετρᾶ τὸν χρόνο, νὰ ξέρῃ τί ὥρα εἶναι, λὲς καὶ διαθέτει ρολόϊ ἀκριβείας.

Ὅτι ἡ μέλισσα ἔχει ἀκριβῆ ἀντίληψι τοῦ χρόνου δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἀμφιβολία. Τὸ ἀπέδειξε ὁ φυσιοδίφης Μπέλιγκ, μ' ἕνα ἁπλὸ πείραμα. Κάθε πρωΐ, ἀπὸ τὶς ἕντεκα ὥς τὶς δώδεκα, τοποθετοῦσε πάνω στὸ τραπέζι του ἕνα ποτήρι μὲ ζαχαρόνερο. Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας ἡμέρα τὸ ζαχαρόνερο ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὶς ἀνιχνεύτριες μιᾶς κυψέλης, ποὺ βρισκόταν σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὸ σπίτι του, γιὰ ν' ἀκολουθήσουν ὕστερο οἱ συλλέκτριες. Ἀπὸ τότε, κάθε πρωΐ, ἀκριβῶς στὶς ἕντεκο, ἕνα σμῆνος συλλεκτριῶν ἐπισκεπτόταν τὸ σπίτι του. Ὅταν τὸ ζαχαρόνερο καταργήθηκε, ἔπαψαν νὰ ἔρχωνται.

Στὰ 1932, τὰ πειράματα τοῦ Γερμανοῦ φυσιοδίφου Βάχλ ἔδειξαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐκγυμνάσῃ ἕνα σμῆνος μελισσῶν νὰ ἐπισκέπτεται ἕνα ὡρισμένο σημεῖο πολλὲς φορὲς τὴν ἡμέρα (ἢ ἀκόμα καὶ τὴν νύκτα, μὲ τεχνητὸ φωτισμό), σὲ αὐστηρῶς ὡρισμένες ὧρες. Μποροῦν ἀκόμα οἱ ἴδιες μέλισσες νὰ ἐπισκέπτωνται πολλὰ διαφορετικὰ σημεῖα. Παραδείγματος χάριν, στὶς 9 τὸ πρωΐ τὴν κουζίνα, στὶς 10 τὸν κῆπο, στὶς 11 τὴ βεράντα κ.λ.π.

Πῶς κατορθώνουν νὰ εἶναι ἀκριβεῖς στὴν ὥρα τους; Στὰ 1955, ὁ Γερμανὸς φυσιοδίφης Ρέννερ ἔκλεισε μιὰ κυψέλη σ' ἕνα κτίριο, ὅπου δὲν ἔφθαναν οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου. Ὁ φωτισμὸς ἦταν τεχνητὸς καὶ ἡ θερμοκρασία σταθερή. Κι ὅμως, παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα, τὸ μυστηριῶδες ρολόϊ τῆς κυψέλης ἐξακολουθοῦσε νὰ λειτουργῇ μὲ τὴν ἴδια ἀδιατάρακτη ἀκρίβεια.

Γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες, αὐτὰ τὰ ἁπλᾶ πειράματα δὲν λύνουν σύνθετα προβλήματα. Ἂν οἱ μέλισσες δὲν διαβάζουν τὴν ὥρα στὸν ἥλιο ἢ στ' ἄστρα, χρησιμοποιώντας τὴν ὅρασί τους, μπορεῖ νὰ τὴ διαβάζουν μὲ ἄλλα αἰσθητήρια ὄργανα, ἱκανὰ νὰ συλλαμβάνουν τὶς καθημερινὲς ἀλλαγὲς ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν κίνησι τοῦ ἡλίου καὶ ποὺ οἱ ἀνθρώπινες αἰσθήσεις δὲν μποροῦν νὰ τὶς συλλά-

βουν. Π. χ. μπορεῖ νὰ εἶνα ιεὐοίσθητες στὸν ἰονισμὸ τῆς ἀτμοσφοίρας.

Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις προκάλεσε ἄλλα «ἐπιστημονικώτερο» πειράματα. Κυψέλες ὑπεβλήθησαν σὲ τεχνητὴ ἀτμόσφαιρα μὲ ἀνώμαλο ἰονισμό, ἄλλες τοποθετήθηκαν σὲ βαθειὲς ὑπόγειες στοές, προστοτευόμενες ἀπὸ τὴν ἡλιακὴ ἀκτινοβολία, ἀκόμα καὶ τὶς κοσμικὲς ἀκτῖνες. Ἀλλὰ τὸ ρολόϊ τῆς μέλισσας ἔμεινε ἀδιατάρακτο. Ἔτσι, οἱ ἐπιστήμονες κατέληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ μέλισσες ἔχουν ἔμφυτη καὶ ἐνδογενῆ αἴσθησι τοῦ χρόνου.

Ἡ διαίσθησις στὰ ζῶα

Περίεργες ἀφηγήσεις καὶ προσωπικὲς ἐμπειρίες ἀξιοπίστων μαρτύρων πείθουν γιὰ τὴν ὕπαρξι μιᾶς μυστηριώδους ὑπεραισθητικῆς ἀντιλήψεως στὰ ζῶα, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τηλεπαθητικὰ φαινόμενα, τὴν πρόβλεψη γεγονότων καθὼς καὶ ἄλλων ἀνεξηγήτων καταστάσεων.

Οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν φθάσει στὸ συμπέρασμα ὅτι πολλὲς φορὲς τὰ κατοικίδια εἶναι προικισμένα μὲ μιὰ δύναμι ὑπεραισθητικῆς ἀντιλήψεως.

Καὶ νά μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα περιστατικά.

Ὁ Ἰάσων, ἕνα σκυλὶ «μπόξερ», ἔπαιρνε τὸν συνηθισμένο ἀπογευματινὸ ὑπνάκο του στρογγυλοξαπλωμένος στὴν ἀγαπημένη του πολυθρόνα, στὸ λίβιγκ - ρούμ.

Ξαφνικά, μπρὸς στὰ ἔκπληκτα μάτια τοῦ δρος Μωρὶς Μπάρτον, τοῦ ἀφεντικοῦ του, σηκώθηκε ἀπὸ τὴν πολυθρόνα, βγῆκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο καὶ χώθηκε στὴν κουζίνα.

Ὁ δρ Μπάρτον ἐξηγεῖ:

«Ἀπεφασίσαμε μὲ τὴν κόρη μου νὰ κάνουμε ἕνα μικρὸ πείραμα τηλεπαθείας μὲ τὸν Ἰάσονα. Κανονίσαμε τὴν ὥρα ποὺ θὰ κοιμᾶται στὸ λίβινγκ - ρούμ, νὰ τὸν καλέση ἡ κόρη του «σιωπηλὰ» ἀπὸ τὴν κουζίνα — νὰ τὸν καλέση δηλαδὴ μὲ τὴ σκέψη της, χωρὶς νὰ βγάλη τὴν ἐλαχιστότερη μιλιά. Ἐγὼ θὰ παρακολουθοῦσα ἀπὸ ἐδῶ. Τὴν συγκεκριμένη ὥρα — εἴχαμε κανονίσει στὶς τρεῖς ἀκριβῶς — ὁ Ἰάσων ξύπνησε, πήδηξε ἀπὸ τὴν πολυθρόνα καὶ πῆγε στὴν κουζίνα.

Θ' ἀναφέρουμε τώρα δύο περιστατικὰ ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ δρος Τζ. Μπ. Ράϊν, τοῦ Ἀμερικανοῦ βιολόγου καὶ πρωτοπόρου ἐρευνητοῦ αὐτῆς τῆς ἱκανότητος τῶν ζώων ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε ὀνομάσει «Ψ».

Ὁ Φλὰκ ἦταν ἕνας σκύλος... ἀκαθόριστης ράτσας, τὸν ὁποῖο εἶχαν γιὰ μασκὼτ οἱ ἄνδρες ἑνὸς βομβαρδιστικοῦ στὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ἔμενε βέβαια στὴ βάσι, ὅταν τὸ ἀεροσκάφος ἀπογειωνόταν γιὰ ἀποστολή. Ὁ Φλὰκ προειδοποιοῦσε ἀλάνθαστα γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ ἀεροπλάνου μὲ τὸ ἀφεντικό του, ὁρμώντας ἔξω στὸ διάδρομο προσγειώσεως, πρὶν ἀκόμα κἂν φανῆ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα τοῦ σμήνους τῆς βάσεως στὸν ὁρίζοντα.

Μιὰ μέρα, ποὺ ὅλα τὰ βομβαρδιστικὰ εἶχαν ἀπογειωθῆ γιὰ κά-

ποια ἀποστολή, ὁ Φλάκ, χωρὶς κανέναν φανερὸ λόγο, ἄρχισε νὰ οὐρλιάζη. Ὅταν τὰ ἀεροπλάνα ἐπέστρεψαν ὁ σκύλος ἔπαψε νὰ οὐρλιάζη, ἀλλὰ δὲν βγῆκε στὸ διάδρομο νὰ προϋπαντήση τ' ἀφεντικά του.

Ἔμοιαζε σὰν νὰ ἤξερε ἤδη ἐκεῖνο ποὺ τὸ προσωπικὸ τῆς βάσεως ἔμαθε μόλις λίγο ἀργότερα: ὅτι τὸ «δικό» του βομβαρδιστικὸ εἶχε καταρριφθῆ τὴν ὥρα ποὺ ἄρχιζε νὰ οὐρλιάζη. Τὰ ἀφεντικά του δὲν ἐπρόκειτο νὰ ξαναγυρίσουν ποτὲ πιά...

Ἀκόμα πιὸ ἀξιοσημείωτη ἀπὸ τὴν τηλεπαθητικὴ ἱκανότητα τοῦ Φλὰκ εἶναι ἡ προφητικὴ δύναμις ἑνὸς τσοπανόσκυλου ποὺ συνώδευε πάντα τὸ ἀφεντικό του, ἕναν πυροτεχνουργό, στὴ δουλειά του.

Ἕνα πρωί, ἀφοῦ εἶχαν ξεκινήσει κι οἱ δυὸ μαζί, ὁ σκύλος γύρισε πίσω. Ἀνήσυχη ἡ γυναίκα τοῦ πυροτεχνουργοῦ τηλεφώνησε στὸν ἄνδρα της.

Ἐκεῖνος τῆς ἀπήντησε πὼς τὸ ἐργοστάσιο ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, στὸ ὁποῖο ἐργαζόταν ὁ πυροτέχνης, διελύθη κυριολεκτικὰ ἀπὸ μιὰ τρομερὴ ἔκρηξι. Σκοτώθηκαν καὶ τὸ ἀφεντικὸ τοῦ σκύλου καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐργαζόμενοι.

Στὸ βιβλίο του «Μυστικὲς Πηγές», ὁ Ρενὲ Χαίηνς, μέλος τῆς Ἑταιρίας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἀγγλίας, διηγεῖται ἕνα αὐθεντικὸ ἐπεισόδιο:

Ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶχε πάει ἐκδρομὴ κάποιο Σαββατοκύριακο, εἶδε στὸν ὕπνο του ὅτι ἡ γάτα του Μίτσι μπῆκε στὸ δωμάτιό του οὐρλιάζοντας ἀπὸ πόνο, μὲ τὸ αὐτί της μισοκομμένο. Τοῦ μίλησε και ἰτὸν παρεκάλεσε νὰ τὴν βοηθήση. Ξύπνησε ἀπὸ τὸ ὄνειρο καὶ κύτταξε τὸ ρολόι του νὰ δῆ τί ὥρα εἶναι. Ἦταν 4 τὸ πρωί.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔπαιρνε τὸ πρόγευμά του, ἀργότερα, ἡ νοικοκυρά του τηλεφώνησε ὅτι στίς 4 ἡ ὥρα τὴ νύχτα ἡ Μίτσι μπῆκε ἀπὸ τὸ παράθυρο στὴν κρεβατοκάμαρά του, οὐρλιάζοντας τόσο ποὺ ξεσήκωσε ὅλη τὴ γειτονιά. Τὴν βρῆκαν ἐπάνω στὸ κρεβάτι του ταλαιπωρημένη καὶ καταματωμένη, μὲ τὸ μισό της αὐτὶ κομμένο, προφανῶς ἀπὸ κάποιο... γατοκαυγά.

Ὁ Ἄγγλος ἐπιστήμων Μάξουελ Καίηντ, ποὺ ἔχει ἀσχοληθῆ ὁλόκληρη σχεδὸν τὴ ζωή του μὲ τὴν ἑρμηνεία τῆς ὑπεραισθητικῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως τῶν ζώων, διηγεῖται τὴν ἑξῆς ἱστορία:

«Μετακομίσαμε κάποια φορὰ στὸ Λονδῖνο καὶ ἐγκατασταθήκαμε σ' ἕνα σπίτι πολλὰ χιλιόμετρα μακρυὰ ἀπ' τὸ προηγούμενο. Τὸν σκύλο μας τὸν πήγαμε στὸ καινούργιο σπίτι μὲ ταξί. Τὴν ἴδια νύχτα ἐξαφανίστηκε καὶ ἀργότερα γείτονες τοῦ παληοῦ μας σπιτιοῦ τηλεφώνησαν ὅτι ἐμφανίστηκε στὴ γειτονιά, ἐκεῖ. Δὲν ξέρω πῶς ὁδηγήθηκε. Ἴσως μὲ τὴν ὄσφρησι».

Ἀλλὰ ἂς πᾶμε ἀπὸ τόν... ἄπιστο αὐτὸ ἐπιστήμονα σὲ μιὰ ἐκπαιδεύτρια σκυλιῶν, τὴν Μπάρμπαρα Γουντχάουζ.

«Ἂν ἔχουν τὰ σκυλιὰ ψυχισμό; ρωτάει. Καὶ βέβαια ἔχουν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα. Εἶχα δικά μου ζῶα ἀπ' ὅλα τὰ εἴδη: ἀπὸ ποντίκια ὥς ἀγελάδες καὶ ἄλογα. Σὲ ὅλα τὰ ζῶα μποροῦσα νὰ μιλῶ

χωρὶς νὰ βγάλω λέξι. Εἶχα κάποτε μιὰ ἀγελάδα περίφημης **ράτσας**, ποὺ ἀρρώστησε. Ἐγὼ ἤμουνα βέβαιη πὼς εἶχε καταπιῆ ἕνα κομμάτι σύρμα. Ὁ κτηνίατρος ὅμως **ἐπέμενε ὅτι εἶχε πάθει πνευμονία**. Ψόφησε. Καὶ ὅταν τῆς κάναμε αὐτοψία βρήκαμε πράγματι ἕνα σύρμα στὸ στομάχι της».

Συνεχίζει ἡ Μπάρμπαρα Γουντχάους:

«Ὅταν ἤμουν κορίτσι, ταξίδεψα στὴν Ἀργεντινή. Βέβαια ἄφησα τὸ ἄλογό μου «Ἀλουὲτ» στὴν Ἀγγλία. Μιὰ μέρα, χωρὶς νὰ ξέρω γιατί, εἶχα τὴ βαιότητα ὅτι χάθηκε. Ἔστειλα ἕνα τηλεγράφημα στὴ μητέρα μου: «Πιστεύω Ἀλουὲτ δραπέτευσε». Καὶ πραγματικὰ εἶχε ἐξαφανισθῆ».

Ἂν δὲν εἴχατε μέχρι τώρα πνευματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν σκύλο, τὴν γάτα ἢ τὸ καναρίνι σας, δὲν φταῖνε αὐτά: Ἴσως γιὰ νὰ δείξουν τὶς «ψυχικές» τους ἱκανότητες, τὰ περισσότερα ζῶα χρειάζεται ν' ἀνήκουν καὶ σὲ ἀφεντικὰ μὲ κάποιον ηὐξημένο «ψυχισμό».

Ὁ ἄνθρωπος κλέβει τὴ φύσι

Τὰ ὑποβρύχια ποὺ ταξιδεύουν ἄνετα μέσα στὸ ἀπόλυτο σκοτάδι, κάτω ἀπ' τοὺς πάγους στὸν Ἀρκτικὸ κύκλο, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ προχωρήσουν πολὺ παρὰ μόνο χάρις στὸ ραντάρ.

Ἡ ν υ χ τ ε ρ ί δ α, καθὼς πετάει μέσα στὸ σκοτάδι τῆς σπηλιᾶς, ἐκπέμπει ὑπερηχητικὰ κύματα, ποὺ ἐπιστρέφουν ἀμέσως στὰ ὑπερευαίσθητα αὐτιά της.

Αὐτὰ τὴν πληροφοροῦν τί βρίσκεται μπροστά της.

Τὴν ἴδια μέθοδο χρησιμοποιοῦν τώρα καὶ τὰ ὑποβρύχια.

Αὐτὸ εἶναι μόνο ἕνα παράδειγμα. Πράγματι, γιὰ νὰ λύσουν πολλὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς Διαστημικῆς ἐποχῆς μας, οἱ ἐπιστήμονες μιμοῦνται καὶ ἀναπαράγουν, σήμερα κατὰ κάποιον τρόπο, τὰ «μυστικὰ» τῆς φύσεως.

Τὰ «ραντὰρ» τῆς νυχτερίδας τὸ τελειοποίησαν στὰ Ἐργαστήρια Ἐρευνῶν τῆς «Λόκχηντ».

Μ' αὐτὸ μπορεῖ σήμερα νὰ κινῆται ἕνας τυφλός, χωρὶς νὰ σκοντάφτη σὲ ἀντικείμενα. Δὲν εἶναι βέβαια, τόσο τέλειο, ὅσο τῆς νυχτερίδας. Ἀλλὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ ἀκόμα.

Ἡ καρδιὰ τῆς φ ά λ α ι ν α ς εἶναι ἄλλο ἕνα ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς Φύσεως, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα πολὺ τοὺς εἰδικούς.

Ἂν ἀποκαλυφθῆ τὸ μυστικό της, τότε ἕνας ἀπὸ τοὺς τρομερώτερους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ καρδιοπάθεια, θὰ ἐκλείψη.

Πράγματι, οἱ εἰδικοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐξακριβώσουν πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιζῆ πάνω ἀπὸ δυὸ ὧρες κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἕνα πλάσμα, ποὺ ἔχει πνευμόνια καὶ ἀναπνέει ὅπως τὰ ἄλλα ζῶα τῆς στεριᾶς.

Ἂν κάποτε λυθῆ αὐτὸ τὸ μυστήριο, τότε θὰ γίνωνται ἄνετα οἱ πιὸ δύσκολες καὶ πιὸ ἐπικίνδυνες ἐπεμβάσεις στὴν καρδιά.

Τὰ μάτια τοῦ β α τ ρ ά χ ο υ εἶναι κάτι ποὺ ἐδῶ καὶ πολλὰ χρό-

νια ἀπασχολεῖ τοὺς μελετητὰς τῆς Φύσεως.

Πρόκειται γιὰ τὸ «τέλειο μάτι». Προφανῶς εἶναι τὸ καλύτερο μάτι ὅλων τῶν ζώων.

Ἂν μπορέσουν νὰ κατασκευάσουν κάτι ἀνάλογο οἱ ἠλεκτρονικοί, τότε θὰ λυθοῦν, μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο, πολλὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀστροναῦτες καὶ οἱ εἰδικοὶ τῶν Διαστημικῶν προγραμμάτων.

Ὁ βάτραχος τρώει μόνο ζωντανὰ ἔντομα. Ἔτσι, τὰ μάτια του ἔχουν ἐξελιχθῆ μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ βλέπουν μόνο ὅ,τι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ ἐπιζήση. Μποροῦν νὰ δοῦν ἕνα ἔντομο νὰ κινῆται, πρὶν ἀρχίση ἀκόμα καλὰ - καλὰ τὴν κίνησή του.

Ὅταν τὸ ἔντομο εἶναι πιὰ νεκρό, στὰ πόδια τοῦ ζωντανοῦ, δὲν τὸ βλέπει.

Ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ θαύματα τῆς Φύσεως, ποὺ προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦν οἱ ἐπιστήμονες εἶναι τὰ β ρ ά γ χ ι α τ ῶ ν ψ α ρ ι ῶ ν αὐτὸ τὸ ἐκπληκτικὸ σύστημα, ποὺ παίρνει τὸ ἀπαραίτητο ὀξυγόνο γιὰ τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ νερό.

Ἤδη, οἱ Ἀμερικανοὶ πειραματίζονται μὲ μιὰ συσκευὴ ποὺ λειτουργεῖ μέσα στὴ θάλασσα καὶ παίρνει τὸ ὀξυγόνο ἀπὸ τὸ νερό, ἀποβάλλοντας τὸ διοξείδιο τοῦ ἄνθρακος.

Τοὺς ἐπιστήμονες τοὺς ἐνδιαφέρει ἀκόμα ἡ ἱκανότης τοῦ αὐτιοῦ τοῦ σ κ ώ ρ ο υ, τοῦ ἐντόμου ποὺ τρώει τὰ μάλλινα. Ὁ σκῶρος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ συλλαμβάνει ἤχους πολὺ πιὸ μεγάλης συχνότητος ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων θηλαστικῶν.

Ἐπίσης, τοὺς ἐπιστήμονες τοὺς ἀπασχολεῖ τὸ μυστήριο τοῦ βόμβου, ποὺ κάνουν τὰ φτερὰ τῶν κ ο υ ν ο υ π ι ῶ ν καὶ ποὺ τὸν ἀντιλαμβάνονται τὰ ἄλλα κουνούπια, σὲ ἀπόστασι 50 μέτρων!

Μιὰ ὁμὰς Βρετανῶν ἐπιστημόνων προσπαθεῖ νὰ βρῆ τὸ μυστικὸ τῶν π ε ρ ι σ τ ε ρ ι ῶ ν, ποὺ δὲν ξεχνοῦν ποτὲ τὴ φωλιά τους καί ξαναγυρίζουν ἐκεῖ ἀσφαλῶς, μόλις τὰ ἀφήσουμε ἐλεύθερα.

Ἡ νέα αὐτὴ ἐπιστήμη ἔχει ἀποκληθῆ βιονομική. Καί, ὅπως φαίνεται, δὲν εἶναι καὶ τόσο εὔκολη.

Σχετικὰ λέει κάποιος εἰδικός:

— Εἶναι πολὺ πιὸ εὔκολο νὰ ἀποβιβάσης πολλοὺς ἀνθρώπους στὸ Φεγγάρι ἀπὸ τὸ νὰ ἀνακαλύψης ἕνα ἀπὸ τὰ μυστήρια, ποὺ τόσο ζηλότυπα φυλάει ἡ Φύσις...

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ

Πῶς ἐσαγήνευε τοὺς μαθητάς του ὁ Σωκράτης

Τοῦ Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτη μπορεῖ νὰ συνοψιστεῖ σὲ τρεῖς σύντομες προτάσεις: τὸ ἰδανικό του ἦταν ἡ τελειότητα τῆς ἀτομικῆς ψυχῆς· ἐκήρυττε τὴν ἠθική αὐτονομία καὶ αὐτάρκεια· μέθοδός του ἡ αὐτογνωσία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὁδηγεῖ ἀλάθητα στὴν καθαρὴ ἐσωτερικὴ ἀντίληψη τῶν βασικῶν ἐννοιῶν τῆς ἠθικῆς. Ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Σωκράτη δὲν ἐγνώριζε ὅρια· τὴν τέλεια διατύπωσή της τὴ βρῆκε στὴν πρόταση ποὺ ἠχεῖ παράδοξα: «ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐπιστήμη» (Λάχης 194). Ὅταν γνωρίζει κανεὶς τί εἶναι τὸ ἀγαθό, θὰ προσπαθήσει νὰ τὸ πράξει· τοῦτο ἦταν ἡ σταθερὴ πεποίθησή του (Μέν. 71 κ. π., 352, 352, Γοργ. 440). Τὸ κακὸ βρίσκεται ὄχι στὸν πυρῆνα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἀλλὰ στὴν ἄγνοια τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πλατωνικὴ γνώμη «οὐδεὶς ἑκὼν κακὸς» (Πρωταγ. 345, Νόμοι V 731, IX 860) γεννήθηκε ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν ἠθικὴ αἰσιοδοξία τοῦ Σωκράτη. Τὸ κακὸ εἶναι πλάνη — στὸ δόγμα τοῦτο κορυφώνεται ἡ σωκρατικὴ ἠθική. Ἡ σταθερὴ πεποίθηση ὅτι ὁ λόγος εἶναι ἱκανὸς ὄχι μόνο νὰ προαγάγει διανοητικὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καθαρίσει, νὰ τὴν τελειοποιήσει ἠθικά, ἀποτελοῦσε τὴ βάση της. Γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Σωκράτης αἰσθανόταν τὸ χρέος νὰ ξυπνήσει τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς κάνει ν' ἀποκτήσουν συνείδηση τῆς δικῆς τους δύναμης.

Εἶναι «ὀρθολογικὴ» ἡ ἠθικὴ αὐτή; Βέβαια· ἔτσι μποροῦμε νὰ τὴν ὀνομάσουμε. Ἔχει ὅμως ἕνα ἔντονο σ υ γ κ ι ν η σ ι α κ ὸ βάθος, καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ ἰδιορρυθμία της. Ἡ τελειότητα ποὺ ὁραματιζόταν ὁ Σωκράτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸ παιδευτικὸ ἰδανικὸ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Δὲν ἦταν ἡ καθολικότητα καὶ ὁλότητα τῆς γνώσης, ἀλλὰ μιὰ ἀνάπτυξη ὁλόκληρης τῆς προσωπικότητας μὲ τὴν ἐποπτεία τοῦ λόγου· καὶ λόγος ἐδῶ πρέπει νὰ ἐννοηθεῖ ὄχι τὸ σύνολο τῶν λογικῶν μορφῶν,

ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ὡς ἀνώτερη ὁδηγητικὴ ἀρχή.

Ἡ ἀρετὴ ἦταν γιὰ τὸν Σωκράτη κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀριστοτελική, τὴν ἁπλῶς στοχαστικὴ «ἀποφυγὴ τῶν ἄκρων διὰ τοῦ μέτρου». Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ σωκρατικὴν ἔννοια τῆς εὐδαιμονίας· ὁ ἴδιος δὲν θὰ συμφωνοῦσε μήτε μὲ τὴν ἀσκητικὴ τῶν Κυνικῶν μήτε μὲ τὴν ἡδονοθηρία τῶν Κυρηναϊκῶν. Οἱ σωκρατικὲς ἔννοιες: ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία κλείνουν μέσα τους, γιὰ νὰ τὸ εἰποῦμε στὴ γλῶσσα τοῦ Hegel, α ὑτὴ τὴν ἀντίθεση σὰν ἀναγκαῖο στοιχεῖο· ἡ ἀντίθεση αἴρεται μέσα στὶς ἀνώτερες συνθέσεις ποὺ κατὰ κύριο λόγο ἀποτελοῦν οἱ ἔννοιες ἐκεῖνες. Ἕνα δυϊσμὸ παρουσίαζε καὶ ὁ χαρακτήρας τοῦ Σωκράτη· ἀλλ' αὐτὸν προσπαθοῦσε νὰ τὸν ξεπεράσει μὲ τὸ «λόγο». «Καθαρά, τολμηρὰ κεφάλια μὲ σημαντικὴ δύναμη» λέγει σχετικὰ μ' αὐτὸν ὁ Τ. Gomperz «ὑπῆρξαν σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ ἀπὸ ζεστὲς καρδιὲς δὲν ἐσημειώθηκε συχνὰ αἰσθητὴ ἔλλειψη. Ἀλλὰ μιὰ θερμὴ καρδιὰ κάτω ἀπὸ ἕνα ψυχρὸ κεφάλι εἶναι σπάνιος συνδυασμὸς καὶ τὸ σπανιώτερο ἀπ' ὅλα τὰ φαινόμενα εἶναι μιὰ μὲ ἀσυνήθιστη δύναμη, ἐργαζόμενη καρδιὰ ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁλόκληρη τὴν ὁρμητικότητά της γιὰ νὰ κρατεῖ ψυχρὸ τὸ κεφάλι — σὰ μιὰν ἀτμομηχανὴ ποὺ κινεῖ ἕνα ψυγεῖο».

Τί ἦταν ἀκριβῶς μέσα στὸν Σωκράτη ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἔκανε τόσο βαθειὰν ἐντύπωση;

Π ρ ῶ τ ο ἀσφαλῶς αὐτὸ ποὺ ὁ Πλάτων ὀνόμαζε «μ ό ν η ν ἑ λ λ η ν ι κ ὴ ν ἁ ρ μ ο ν ί α ν» (Λάχ. 188), ἡ συμφωνία τῶν λόγων μὲ τὶς πράξεις. Αὐτὸ ὑπαινίσσεται μὲ τὰ λόγια ποὺ ὁ ἀξειστὸ στόμα τοῦ γενναίου στρατηγοῦ Λάχη (188 κ.π.): «Ὅταν ἀκούω ἕναν ἄνθρωπο νὰ διαλέγεται γιὰ τὴν ἀρετή, ἢ γιὰ κάποια ἄλλη σοφία, ποὺ νὰ εἶναι ἀληθινὸς ἄνθρωπος καὶ ἀντάξιος τῶν λόγων ποὺ λέγει, αἰσθάνομαι ἐξαιρετικὴ χαρά. Γιατὶ τὴν ἴδια ὥρα βλέπω καὶ κεῖνον ποὺ μιλεῖ καὶ κεῖνα ποὺ λέγει νὰ εἶναι ταιριαστὰ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ ἁρμονισμένα. Καὶ μοῦ φαίνεται ὁ τέτοιος ἄνθρωπος μουσικὸς στὴν ἐντέλεια. Ἔχει πετύχει τὴν πιὸ ὄμορφη ἁρμονία, ὄχι στὴ λύρα ἢ σὲ ὄργανα παιδιᾶς, ἀλλὰ ζεῖ στ' ἀλήθεια στὴ ζωή του τὴν ἁρμονία ἀνάμεσα στὰ λόγια του καὶ στὰ ἔργα του, ἐντελῶς μὲ τὸν δωρικὸ τρόπο, ὄχι τὸν ἰωνικό, νομίζω, οὐδὲ τὸν φρυγικὸ ἢ τὸν λυδικό, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἡ μόνη ἑλληνικὴ ἁρμονία».

Τὸ δ ε ύ τ ε ρ ο ποὺ θὰ εἶχε κάνει μεγάλην ἐντύπωση στὸν Πλάτωνα, ἦταν ὁ ἀ κ α τ α π ό ν η τ ο ς ἀ γ ῶ ν α ς τ ο ῦ Σ ω κ ρ ά τ η γ ι ὰ σ α φ ή ν ε ι α κ α ὶ β ε β α ι ό τ η τ α σ τ ὸ κ ε φ ά λ α ι ο τ ῶ ν β α σ ι κ ῶ ν ἐ ν ν ο ι ῶ ν τ ο ῦ γ ι ν ώ σ κ ε ι ν κ α ὶ τ ῶ ν κ ο ρ υ φ α ί ω ν κ α ν ό ν ω ν τ ο ῦ π ρ ά τ τ ε ι ν.

Τ ρ ί τ ο ἔρχεται κατόπιν ὁ ἀ π ό κ ο τ ο ς χ α ρ α κ τ ή ρ α ς τ ο ῦ δ α σ κ ά λ ο υ, ἡ

ἀσίγητη ὁρμή του νὰ ἀναζητεῖ παντοῦ προβλήματα, ἐκεῖ ὅπου οἱ ἄλλοι εἶχαν τὴν ἐντύπωση ὅτι βρίσκονται διάφανα αὐτονόητα πράγματα. Αὐτὸ τὸ πάθος του οἱ εὔθυμοι Ἀθηναῖοι τὸ αἰσθάνονταν σὰν κάτι ἀπόκοσμο. Στὶς συνομιλίες του ὁ Σωκράτης παρουσίαζε τὰ πιὸ κοινὰ πράγματα σὰ νὰ εἶναι τυλιγμένα μέσα στὸ πυκνὸ σύννεφο ἑνὸς ἀδιαπέραστου αἰνίγματος. Ἴσως νὰ γελοῦσαν μερικοὶ γι' αὐτὸ καὶ νά 'παιρναν τὸν παράξενο ἄνθρωπο γιὰ τρελλό. Ἄλλοι ὅμως ὕστερ' ἀπὸ 'κεῖνες τὶς συζητήσεις ἔπεφταν σὲ βαθειὰ συλλογή. Σ' αὐτοὺς ἀνῆκε ὁ Πλάτων· ἐλέγχοντας τὸν ἑαυτό του ἔβλεπε σιγὰ - σιγὰ ὅτι πολλὰ πράγματα δὲν ἦσαν τόσο ἁπλᾶ, ὅπως στὸ πρῶτο φευγαλέο βλέμμα φαίνονται ὅτι εἶναι, ἀπεναντίας ἄφηναν νὰ ὑπονοηθεῖ ἕνα βαθύτερο νόημα ὅταν κανεὶς τὰ στοχαζόταν περισσότερο ἀπ' ὅσο συνήθως γίνεται. Ὅσο βυθιζόταν σὲ τέτοιους στοχασμούς, τόσο ἄνοιγε μπροστά του ἕνα σκοτεινὸ βάθος: παντοῦ πλέον ἔβλεπε ὑποχθόνια αἰνίγματα. Ἡ μεταφυσικὰ ἀνήσυχη φύση του ἐρεθίστηκε τότε στὸ ἔπακρο. Θὰ τοῦ φάνηκε ὅτι τὸ ἐξοργιστικὸ ἀνικανοποίητο τοῦ Σωκράτη σὲ κάθε ἀπάντηση ποὺ ἔπαιρνε, καὶ τὸ παράδοξο ἀπόφθεγμά του «ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα», ἦσαν ὑπαινιγμοὶ γιὰ 'κεῖνα τὰ σκοτεινὰ βάθη.

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ
(«Τὸ Βῆμα» 27.6.71)

★

Ἐὰν μποροῦμε ἔστω νὰ δώσωμε ἕνα καλὸ παράδειγμα καὶ νὰ παρακινήσωμε σὲ καλύτερο τρόπο ζωῆς, αὐτὸ εἶναι ἀρκετό. Ὁ καλύτερος ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου —θρησκευτικός, ἠθικὸς καὶ φιλοσοφικὸς— εἶναι ἡ ἴδια του ἐσώτερη θεία ἔννοια. Ἀντὶ νὰ σέρνεται στὰ κράσπεδα οἱουδήποτε ἡγέτου σὲ παθητικὴ ἀδράνεια, θὰ ἦταν καλύτερα νὰ στηριχθῆ στὸν ἀνώτερο ἑαυτό του, σὰν προφήτη, ἀπόστολο, ἱερέα, βασιλέα καὶ σωτῆρα. Ὅποια καὶ νὰ εἶναι ἡ θρησκεία του, θὰ εὕρη ἐντός του τὸν ἱερώτερο τῶν ναῶν, τὴν θειότερη τῶν ἀποκαλύψεων.

ΕΛΕΝΑ ΠΕΤΡΟΒΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

Γλεντοῦν ὅταν καῖνε τοὺς νεκροὺς στὸ Μπαλὶ

Τοῦ ΙΩ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Στὸ Μπαλί, τὸ παραδεισιακὸ νησὶ τῆς Ἰνδονησίας, δὲν σκέφτονται ποτὲ μὲ φόβο καὶ ἀγωνία τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ἔχουν μάθει ἀπὸ τὴν ἰνδουϊστικὴ θρησκεία τους νὰ βλέπουν τὴν πιὸ βέβαιη κι ἀναπότρεπτη ἀνθρώπινη μοῖρα σὰν ἀληθινὴ λύτρωση. Σὰν ἀναπόφευκτη πραγματικότητα κι ὄχι σὰν τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ ποὺ μπορεῖ νὰ βρῆ τὸν ἄνθρωπο. Δὲν θρηνοῦν, δὲν μοιρολογᾶνε, δὲν κρατᾶνε πένθος, ὅταν πεθάνη κάποιος δικός τους, ὅσο κι ἂν τὸν ἀγαποῦσαν.

Πιστεύουν συνειδητὰ πὼς ὁ θάνατος δὲν εἶναι φτάσιμο στὴν ἀνυπαρξία. Πὼς μ' αὐτὸν τελειώνει ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς ζωῆς κι ὄχι ὁλόκληρο τὸ βιβλίο. Ἡ ψυχὴ εἶναι αἰώνια κι ἀθάνατη. Ὅπως ὁ ἥλιος ποὺ γέρνει καὶ σβήνει κάθε δειλινό, μὰ ὁλοφώτεινος προβάλλει πάλι τὴν ἄλλη μέρα ψηλὰ στὸν οὐρανό. Λευτερωμένη ἀπὸ τὸ σῶμα, προσδοκάει καινούργιες χαρὲς καὶ ἱκανοποιήσεις σὲ μελλοντικὲς ἀλλεπάλληλες ζωές.

Ὅταν πεθάνη κανεὶς τὸν περιτυλίγουν μὲ πανιὰ ἀλειμμένα μὲ ρετσίνια καὶ λάδια καὶ τὸν ἐνταφιάζουν προσωρινά, στὸ κοιμητήρι, δίπλα στὴν Πούρα Νταλέμ, τὸ ναὸ τῶν νεκρῶν. Ἕνα ἀπέραντο χέρσο χωράφι, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, μὲ λίγα δένδρα ἐδῶ κι ἐκεῖ, δίχως μνήματα ἢ ἄλλα σημάδια. Δὲν παραλείπουν νὰ βάλουν στὸ στόμα του ἕνα καλάμι, ἀφήνοντας τὴν ἄλλη ἄκρη του νὰ βγαίνη ἔξω ἀπὸ τὸ χῶμα. Ἔτσι ἡ ψυχὴ μπορεῖ, ἂν τυχὸν ποτὲ τὸ θελήση, νὰ ξαναμπῆ εὔκολα στὸ νεκρὸ κορμί. Μόνο ὅταν αὐτὸ καῆ καὶ γίνη στάχτη, ἔρχεται ἡ ὁριστικὴ κάθαρση, ἡ ἀπολύτρωση. Τότε ἡ ψυχὴ παύει νὰ βασανίζεται, βρίσκει γαλήνη, εἶναι πλέον ἐλεύθερη. Ἂν αὐτὸ ἀργῆ νὰ γίνη ἡ ψυχὴ διαμαρτύρεται. Μπορεῖ νὰ ἔρθη μεγάλο κακὸ στὴν οἰκογένεια.

Τὸ κάψιμο τῶν νεκρῶν ἀποτελεῖ ἴσως τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ στοιχεῖο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ θρησκεία τῶν κατοίκων τοῦ Μπαλί. Ὅσο κι ἂν φαίνεται παράξενο καὶ δυσκολοπίστευτο, εἶναι γιὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους ἡ πιὸ χαρούμενη καὶ διασκεδαστική, ἡ πιὸ μεγάλη, ἀπὸ τὶς γιορτές τους. Ἑτοιμάζονται γι' αὐτὴ πρὶν ἀπὸ πολὺν καιρὸ καὶ τὴ θεωροῦν καλὴ κι' εὐτυχισμένη μέρα. Βρίσκουν ἀκόμα μιὰ εὐκαιρία νὰ δείξουν ὅλη τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχουν γιὰ τὴ μουσικὴ τοῦ γκαμελάν, τοὺς χορούς, τὶς λιτανεῖες καὶ παρελάσεις, τὰ ζωντανὰ χρώματα, τὰ λουλούδια.

Οἱ ξένοι θεωροῦν πάντα ξεχωριστὴ τύχη νὰ συμπέση κάψιμο νεκρῶν στὶς μέρες ποὺ βρίσκονται στὸ Μπαλί. Ὅταν μοῦ εἶπαν πὼς θὰ γινόταν σ' ἕνα χωριό, κοντὰ στὸ Κλοὺνγκ Κούνγκ, φρόντισα νὰ φτάσω μπροστὰ στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ, πολὺ πρὶν γίνη ἡ μεταφορά του στὸ κοιμητήρι. Οἱ μουσικοὶ τοῦ γκαμελὰν γελαστοί, μὲ ἄσπρα πουκάμισα καὶ ἄσπρα τουρμπάνια, σκορποῦσαν τοὺς πιὸ χαρούμενους σκοπούς.

Ἂν καὶ ἤμουνα ἀρκετὰ προετοιμασμένος, ποτὲ δὲν περίμενα νὰ βρεθῶ σὲ τόσο γιορταστικὴ κίνηση καὶ ἀτμόσφαιρα. Μπαινόβγαιναν στὸ σπίτι καὶ πηγαινοερχόντουσαν πλῆθος γελαστοὶ ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιὰ ἀπὸ κάθε ἡλικία. Δὲν ξέρω, ἂν ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς μερικοί, κρύβοντας βαθιὰ μέσα τους τὸν πόνο, θρηνοῦσαν σιωπηλά. Κανένας ὅμως δὲν φαινόταν θλιμμένος ἢ συγκινημένος. Αὐτὴ ἡ ἀκατανόητη γιὰ τὴ Δύση ἀδιαφορία δὲν ξέρω ἂν πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ σὰ σκληρότητα καὶ βάρβαρη ἔλλειψη συμπόνοιας κι' εὐαισθησίας ἢ σὰν ἀνώτερη ἀντίληψη καὶ βαθύτερη μεγαλειώδης κατανόηση γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πεπρωμένα.

Ἔξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ ἦταν στημένη ἡ ξύλινη σαρκοφάγος, τὸ ξύλινο φέρετρο ποὺ θὰ βάλουν τὸ νεκρὸ γιὰ νὰ καῆ. Ἕνα κακότεχνο χονδροκαμωμένο θηρίο ποὺ μοιάζει μὲ βόδι, γιατὶ ὁ νεκρὸς ἀνῆκε στὴν κάστα τῶν Βραχμάνων. Γιὰ τὶς κατώτερες τάξεις τὸ φέρετρο εἶναι ἁπλούστερο καὶ θυμίζει ψάρι, ἐλέφαντα ἢ λιοντάρι.

Δίπλα στὴ σαρκοφάγο ἦταν ἕτοιμος ὁ ψηλὸς πύργος, ποὺ θὰ καῆ κι αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸ φέρετρο καὶ τὸ νεκρό. Καμωμένος ἀπὸ καλάμια μπαμποῦ εἶχε παραφορτωθῆ ἀπὸ στολίδια μὲ πολύχρωμα πανιά, χρυσωμένα χαρτιά, φύλλα ἀπὸ φοινικοειδῆ, ψεύτικα λουλούδια, καθρεφτάκια ποὺ λαμποκοποῦν. Δὲν ἔλειπε βέβαια ἀπὸ τὴ διακόσμηση ὁ Γκαρούντα, τὸ ἱερὸ πουλὶ τοῦ Βισνοῦ μὲ ἀνοιγμένα τὰ φτερά του.

Τὸ Μπαντὲ γίνεται σὲ μορφὴ παγόδας μὲ περισσότερες ἢ λιγώτερες σκεπὲς ἀπὸ χόρτο, ἀνάλογα μὲ τὴν κάστα ποὺ ἀνῆκε ὁ νεκρός. Καμμιὰ φορὰ βάζουν μέχρι ἕνδεκα σκεπές, τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη. Ὅσοι εἶναι ἐκτὸς κάστας, οἱ Σούντρα, δὲν δικαιοῦνται νὰ ἔχουν παρὰ μία μόνο σκεπὴ στὸν πύργο τους.

Στὰ χωριὰ εἶναι ἔθιμο νὰ μὴ βγάζουν ποτὲ τὸν πεθαμένο ἀπὸ τὴν κυρία πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἀνοίγουν γιὰ νὰ τὸν περάσουν μιὰ τρύπα σὲ κάποιο τοῖχο καὶ τὴν ξανακτίζουν πάλι ἀμέσως. Πιστεύουν πὼς ἔτσι θὰ ξεγελάσουν τὰ κακὰ πνεύματα ποὺ περιμένουν στὴν εἴσοδο ν' ἁρπάξουν τὴν ψυχή του. Πρὶν τὸν βάλουν στὸ νεκροφόρο πύργο, τὸν τριγυρίζουν δεξιὰ κι ἀριστερά, γιὰ νὰ μπερδευτῆ καὶ νὰ μὴ βρίσκη τὸ δρόμο νὰ ξαναγυρίση καὶ νὰ ταράξη τὴ γαλήνη τῶν ζωντανῶν.

***

Ἡ πορεία τῆς πομπῆς εἶναι θε-

αιματική παρέλαση καὶ μαζὶ κι ἀγωνιστικὴ ἐπίδειξη. Μπροστὰ πηγαίνουν πλῆθος μουσικοὶ τοῦ γκαμελὰν περιστοιχισμένοι ἀπὸ ἀμέτρητα παιδιά. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ μεγάλα γκόνγκ ποὺ κρέμονται σὲ ξύλα στηριγμένα στοὺς ὤμους τους. Ἀμέσως ἔπειτα πολλοὶ ἄνδρες, νέοι καὶ παιδιά, κρατοῦν κρεμασμένα σὲ μακρυὰ καλάμια πλῆθος λάβαρα, μπαντιέρες, σημαῖες, ἱερὲς ὀμπρέλλες, φύλλα ἀπὸ φοινικόδενδρα. Ὅλα κεῖνα πού, μαζὶ μὲ τὰ πολύχρωμα σαρόνγκ, δίνουν στὶς λιτανεῖες τοῦ Μπαλὶ κάποιο τόνο ξωτικῆς φαντασμαγορίας.

Ἀκολουθοῦν πολλὲς γυναῖκες καὶ νέες κοπέλλες στὴ σειρά, ἡ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὅπως αἱ κανηφόροι στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, κρατοῦν στὸ κεφάλι ἀγγεῖα μὲ ἁγιασμένο νερό, ἀγαλματάκια θεῶν, προσφορὲς μὲ γλυκά, φροῦτα, λουλούδια. Περπατᾶνε μὲ ἀργὸ βῆμα, ξυπόλυτες οἱ περισσότερες, ἀμίλητες, μὲ σοβαρὴ ἔκφραση στὸ πρόσωπο, κοιτάζοντας κατευθεῖαν μπροστά. Νομίζεις πὼς βλέπεις ἱέρειες ν' ἀκολουθοῦν εὐλαβικὴ λιτανεία, μετέχοντας σὲ κατανυκτικὴ ἱεροτελεστία.

Οἱ προετοιμασίες γιὰ τὸ κάψιμο δὲν τελειώνουν γρήγορα. Κρατᾶνε ὁλόκληρες ὧρες. Στὸ διάστημα αὐτὸ οἱ νέες γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια βρίσκουν εὐκαιρία νὰ δείξουν τὴν ὀμορφιά τους, τὰ ὁλόμαυρα καλοχτενισμένα μαλλιά τους, τὰ βελούδινα μάτια τους. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τὰ στενὰ κι ἐφαρμοστὰ στὸ κορμὶ τους φουστάνια ἀπὸ ὡραῖα φανταχτερὰ «μπατίκ», τὰ ἀπὸ τὶς ἴδιες τυπωμένα λεπτὰ ὑφάσματα μὲ διάφορα σχέδια καὶ χρώματα. Κάνουν βόλτες, στέκονται ἢ κάθονται χάμω σὲ μικρὲς συντροφιές. Μιλᾶνε πρόσχαρα, καπνίζουν, γελᾶνε, σὰν καλεσμένες σὲ κάποιον κῆπο γιὰ εὐχάριστη κοσμικὴ συγκέντρωση.

Τώρα ὅλα εἶναι ἕτοιμα. Ὁ νεκρὸς βρίσκεται κιόλας μέσα στὸ κόκκινο βόδι. Ρίχνουν πάνω του ἄφθονο ἁγιασμένο νερὸ ἀπὸ πήλινα ἀγγεῖα ποὺ τὰ σπάζουν ἀμέσως, ὅταν ἀδειάσουν. Κόβουν τὰ κεφάλια ἀπὸ μερικὰ κοκκόρια γιὰ νὰ πέση πάνω του καὶ λίγο αἷμα. Περιχύνουν τὰ ξύλα μὲ οἰνόπνευμα ἀπὸ ρύζι κι ἀνάβουν τὴ φωτιά, ὄχι μὲ σπίρτα, ἀλλὰ μὲ φακὸ ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Ὁ ἱερωμένος γονατιστὸς ἑνώνει τὰ χέρια του, κλείνει ἐκστατικὰ τὰ μάτια καὶ λέει τὶς τελευταῖες προσευχὲς «...Δοξάζω τὸν αἰώνιο νικητὴ τοῦ θανάτου. Αὐτὸν ποὺ προσφέρει μακροζωΐα, δύναμη καὶ ἰσχύ. Εἶναι πανταχοῦ παρὼν κι ἐξουσιάζει τὸν κόσμο. Προσφέρει ἐλευθερία σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔχουν εὐλάβεια καὶ πίστη. Σὲ δοξάζω νικητὴ τοῦ θανάτου...».

Φλόγες καὶ καπνοὶ ξεπετάχτηκαν σὲ λίγο ἀπὸ τὸ φέρετρο καὶ τὸν πύργο κι ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα τριξίματα ἀπὸ τὰ ξύλα καὶ τὰ κόκκαλα ποὺ καιγόντουσαν. Σιγὰ - σιγὰ οἱ περισσότεροι ἄρχισαν νὰ φεύγουν. Ἡ ζέστη ἦταν πραγματικὰ ἀνυπόφορη κείνη τὴν ἡμέρα. Ὅλα γύρω πυ-

ρωμένα. Ὁ ἥλιος ἔστελνε τὶς πιὸ καυτερὲς ἀκτῖνες του. Ἴσως γιὰ νὰ καταλάβουν λίγο τί θὰ πῆ κάψιμο ὅσοι ἦρθαν νὰ βεβαιωθοῦν πῶς πραγματικὰ θὰ καιγόταν ὁ πεθαμένος καί, δείχνοντας τὴ συμπόνοια τους, νὰ ταλαιπωρηθοῦν κι αὐτοὶ λίγο μαζί του.

Ἡ γιορτὴ ἔφτασε στὸ τέλος της. Ἔγινε, ἔπειτα ἀπὸ ὁλόκληρη σειρὰ θρησκευτικοὺς τύπους, ἡ τελικὴ διπλῆ κάθαρση μὲ νερὸ καὶ φωτιά. Ἡ στάχτη ἀπὸ τὸ νεκρὸ θὰ μεταφερθῆ τὴν ἄλλη μέρα, πάλι μὲ πομπή, νὰ σκορπιστῆ στὴ θάλασσα ἤ, ἂν ἡ θάλασσα εἶναι μακρυά, σὲ κάποιο ποτάμι. Ἡ ψυχή του λυτρωμένη, ἐλεύθερη, ἀνήκει πιὰ στὸν οὐρανὸ κι ὄχι στὴ Γῆ. Μπορεῖ τώρα νὰ παρουσιαστῆ στοὺς θεούς. Εἶναι ἕτοιμη νὰ ξαναζήση σ' ἄλλο σῶμα, σύμφωνα μὲ τὸν ὑπέρτατο θεῖο νόμο πού, μὲ τὸν κύκλο τῶν μετεμψυχώσεων, ρυθμίζει τὴν αἰώνια ἀνανέωση. «Τὸ τέλος στὴ γέννηση εἶναι ὁ θάνατος. Τὸ τέλος στὸ θάνατο ἡ γέννηση» ὑπάρχει γραμμένο στὴ Μπαγκαβὰντ Γκίτα.

Σὲ εἴκοσι δύο μέρες θὰ ἐπακολουθήση τὸ «μουκούρ», ἡ τελευταία γιορτή, σὰ μνημόσυνο. Κατόπιν, ὁ νεκρὸς ξεχνιέται ἐντελῶς ἀπὸ ὅλους. Χωρὶς δική του προσωπικότητα, χωρὶς καμμιὰ ἰδιαίτερη διάκριση, θεοποιεῖται καὶ γίνεται «ἕνας ἀπὸ τοὺς προγόνους» ποὺ σ' ὅλους μαζὶ εἶναι ἀφιερωμένη μιὰ μικρὴ παγόδα στὴν αὐλὴ κάθε σπιτιοῦ.

ΙΩ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

(«Τὸ Βῆμα», 24.6.71)

★

Φθινόπωρο

Εἶναι τὸ φθινόπωρο κάτι πιὸ πολὺ
ἀπὸ μουσική, ἀπὸ ὄνειρα καὶ ὄραμα χαμένο.
Εἶναι τὸ φθινόπωρο στὴ σιωπὴ λαμπερὸ ἀστέρι
καὶ στὴ μοναξιὰ ἦχος μακρινὸς ποὺ σβήνει
ἀπὸ βήματα γοργὰ σὲ ἀβάφτιστο στρατί,
ἀπὸ τίναγμα φτερῶν, μιὰ κραυγή, ἕνα κλάμα,
ἕνας ψίθυρος μακρυὰ στὴν πεδιάδα, καὶ τὸ φῶς
ποὺ φωτιὲς φανταστικὲς καῖνε τὸν οὐρανό.

Εἶναι τόσα πράγματα τὸ φθινόπωρο καὶ κάτι ἀκόμη—
κάτι ἀπόκοσμο, αἰώνιο, μοναχό:
Μιὰ σκιὰ κινούμενη σὲ ἀπέραντη ἀκτή,
μιὰ ἀναπνοή, μιὰ εἰκόνα φευγαλέα καὶ θολή.
Εἶναι τὸ φθινόπωρο τῆς ἀγάπης θύμηση καὶ θρῦλος,
ἄγραφτο τραγούδι καὶ ἱστορία ἀνείπωτη.

GEORGE CARDINAL LE GROS

Οἱ χοροί, τὸ 1821 καὶ ὁ Μητροπολίτης Φλωρίνης

Βάσανα ἔχει ἡ Φλώρινα: Ὁ μητροπολίτης κ. Αὐγουστῖνος ἀπαγόρευσε τὸν ἁγιασμὸ στὰ ἐγκαίνια τοῦ τουριστικοῦ περιπτέρου τῆς πόλεως. Γιατί; Ἐπειδὴ προβλέπει ὅτι στὴν πίστα του θὰ γίνωνται οἱ θεοκατάρατοι μοντέρνοι χοροί.

Εἶπε ὁ δεσπότης, μέγας διώκτης καὶ στηλιτευτὴς τῆς «παραλυσίας» τῶν καιρῶν μας:

«Δὲν δύναμαι νὰ εὐλογήσω τὸν χῶρον ὁ ὁποῖος θὰ μετατραπῆ εἰς πίσταν ἐξάλλων εὐρωπαϊκῶν χορῶν, τοὺς ὁποίους δεόντως ἔχει χαρακτηρίσει διὰ γνωστῆς φράσεώς του ὁ ἥρως τῆς ἐθνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Θ. Κολοκοτρώνης, ἐνῶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἔχει ἀποφανθῆ ὅτι ὅπου χορὸς καὶ διάβολος».

Ἱστορικά, λοιπόν, καὶ θεολογικὰ ἐπιχειρήματα ἐπιστρατεύει ὁ μητροπολίτης Φλωρίνης. Καὶ πρῶτα - πρῶτα τὴ μαρτυρία τοῦ Κολοκοτρώνη. Χωρὶς νὰ ἀμφισβητήσω τὴ σοφία τοῦ δεσπότη καὶ τὶς ἱστορικές του γνώσεις, ἂς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ὑπερασπισθῶ τὸν Γέρο τοῦ Μωριᾶ. Ἡ «γνωστὴ φράση» δὲν εἶναι τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἔπαιρνε μέρος σὲ δεξιώσεις ὁ πολέμαρχος μετὰ τὴν ἄφιξη τοῦ Καποδίστρια στὸ Ναύπλιο καὶ ἀργότερα στὴν Ἀθήνα καὶ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήση τοὺς μοντέρνους χορούς. Ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ «ἔξαλλοι εὐρωπαϊκοὶ χοροὶ» ἦταν ἄγνωστοι. Τὸ βάλς καὶ οἱ καντρίλλιες δὲν δημιουργοῦσαν τὴν ἐντύπωση σκανδάλου. Ἡ «γνωστὴ φράση» ἀποτελεῖ λαϊκὸ ἀνέκδοτο ποὺ χρονολογεῖται στὸν αἰῶνα μας. Ἀναφέρεται συγκεκριμένα στὸ ταγκὸ ποὺ πρωτοχορεύτηκε στὴν Ἑλλάδα γύρω στὰ 1914. Ἄλλο τί γράφουν οἱ παραμυθάδες τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Οἱ δηκτικὲς παρατηρήσεις τοῦ Κολοκοτρώνη εἶχαν στόχο ὄχι τοὺς εὐρωπαϊκοὺς χορούς, ποὺ ἦταν ἄλλωστε σεμνότατοι στὴν ἐποχή του, ἀλλὰ τὴν ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, τὰ «τουρνούρια» κλπ. Ἄλλωστε ὁ Γέρος θὰ ἦταν ὁ τελευταῖος ποὺ θὰ μιλοῦσε γιὰ ἄσεμνους χορούς ἀφοῦ ἤξερε ὅτι ὁ χορὸς ὁ δικός του καὶ τῶν παλληκαριῶν του, ὁ κλέφτικος, μὲ τοὺς πήδουλους καὶ τὰ «τσαλιμάκια» παρουσίαζε τὸ πιὸ ἄσεμνο θέαμα ποὺ μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανείς. Κάτω ἀπὸ τὴ φουστανελλίτσα δὲν φοροῦσαν τίποτα τὰ παλληκάρια. Καὶ καθὼς ὁ τσάμικος θέλει σάλτα καὶ σείσματα καὶ λυγίσματα σὲ κάθε γυροβολιὰ τιναζόταν ἀνεμίζοντας ἡ φουστανέλλα καὶ καταλαβαίνει κανεὶς τοῦ χοροῦ τὴ σεμνοπρέπεια καταμεσῆς στ᾿ ἁλώνι ἢ στὴν πλατεῖα.

Ἔτσι χόρευε νέος καὶ ὁ Καραϊσκάκης στὶς αὐλὲς τῶν σεραγιῶν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Κι ὅπως διηγόταν ὁ ἴδιος μιὰ μέρα ποὺ χόρευε

τσάμικο μπροστὰ στὸ γιὸ τοῦ Ἀλῆ τὸν Μουχτάρ, σηκώθηκε ἡ φουστανέλλα καὶ τὰ λοιπά. Πειράχτηκε ὁ Μουχτὰρ καὶ παρὰ λίγο νὰ βρῇ τὸ μπελά του ὁ νεαρὸς Ρουμελιώτης.

Ἀναρωτιέμαι ὥστόσο, γιατί ὁ δεσπότης ἐπικαλεῖται τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τὶς δῆθεν χλευαστικὲς ἐκφράσεις του γιὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς χοροὺς κι ὄχι τὸν Παπαφλέσσα, τὸν ρασοφόρο πολέμαρχο, τὸν μεγάλο χορευταρὰ καὶ γλεντοκόπο τοῦ Εἰκοσιένα. Κι ὅπως εἶναι γνωστὸ ὁ ἀρχιμανδρίτης δὲν χόρευε μόνο μὲ τὰ παλληκάρια, ἀλλὰ καὶ μὲ Μωραΐτισσες, μὲ ντέφια καὶ κλαρίνα.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ τὰ θεολογικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ δεινοῦ πολεμίου τῶν «ἔξαλλων εὐρωπαϊκῶν χορῶν» μητροπολίτη Φλωρίνης. Ὑπενθυμίζει λ.χ. ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόστομο ὅπου χορὸς ἐκεῖ διάβολος.

Πραγματικὰ ὁ Χρυσόστομος εἶπε ὅτι «ἔνθα ὄρχησις ἐκεῖ διάβολος». Ἔλεγε ἀκόμη ὁ χρυσορρήμων: «Τί γὰρ ὀρχήσεως ἀτιμότερον;» Καὶ μόνον αὐτά; «Ὅταν ἴδῃς χορεύοντας καὶ παίζοντας καὶ τὰ ᾄσματα δαιμόνων καταλέγοντας, στέναζον». Κι ἀναρωτιέται: Δὲν φοβᾶται ἐκεῖνος ποὺ χορεύει μὴ ρίξῃ ὁ Θεὸς φωτιὰ νὰ τὸν κάψῃ; «Εἰς οἰκίαν πιστοῦ τολμᾷ τις ὄρχησιν εἰσάγειν καὶ οὐ δέδοικε μὴ σκηπτὸς ἄνωθεν κατενεχθεὶς καταφλέξῃ πάντα;»

Ὅσο γιὰ τὰ θηλυκὰ ποὺ χορεύουν ὁ Χρυσόστομος ἐπιστρατεύει τὸν καταπέλτη τοῦ λόγου του: «Ὀρχηστρὶς αἰσχρὸν θέαμα καὶ ἀδόκιμον». Παρομοιάζει τὶς νέες ποὺ χορεύουν μὲ γκαμῆλες ποὺ πηδοῦν καὶ καταλήγει:

— Εἰπέ μοι οὐ δοκεῖ σοι τῆς πόρνης εἶναι ἀτιμοτέρα;

Καὶ μόνον ὁ Χρυσόστομος; Ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐστηλίτευαν τοὺς χορούς. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λ.χ. ἔλεγε ὅτι ὅσοι χορεύουν δημιουργοῦν «σάλους ἀτάκτους καὶ ἀπρεπεῖς καὶ ἀπαιδεύτους κομιδῇ». Καὶ χαρακτηρίζει τὰ τύμπανα καὶ τὰ κύμβαλα «ἀπάτης ὄργανα».

Ἡ ἐκστρατεία ὅμως αὐτὴ ἐναντίον τῶν χορῶν βρισκόταν μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἀγῶνος τῆς νέας θρησκείας ἐναντίον τῶν παλαιῶν λαϊκῶν ἑορτῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν ἐξέλιξη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκευτικῆς λατρείας. Εἶχε ἐπικρατήσει ὁ χριστιανισμός, λαϊκὲς γιορτὲς ὅμως γιὰ τὴν εὐόδωση τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν συνεχίζονταν στὴν ὕπαιθρο. Οἱ βακχικοὶ χοροὶ καὶ τὰ πανηγύρια στὰ ὁποῖα ἔπαιρναν μέρος ὅπως στὴν ἀρχαιότητα καὶ γυναῖκες καὶ τὰ ὁποῖα εἶχαν βαθειὲς ρίζες ἐσκανδάλιζαν τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶχαν οἱ μύδροι τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ τραγουδιοῦ, σὲ μιὰ ἐποχὴ δυναμικῆς ἀναμετρήσεως τῆς νέας λατρείας μὲ τὶς παλιὲς θρησκευτικὲς παραδόσεις. Αὐτὸ φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ ἕνα κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, στὸν ὁποῖο ἀναφέρεται: «Ἔτι μὴν καὶ τὰς ὀνόματι τῶν παρ' Ἕλλησι ψευδῶς ὀνομασθέντων θεῶν ἢ ἐξ ἀν-

δρῶν ἢ γυναικῶν γινομένας ὀρχήσεις καὶ τελετὰς κατά τι ἔθος παλαιὸν καὶ ἀλλότριον τοῦ τῶν χριστιανῶν βίου ἀποπεμπόμεθα». Ἑρμηνεύοντας αὐτὴ τὴ διάταξη ὁ Βαλσαμὼν ἔγραφε: «Κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον μῆνα ἐτελεῖτο πανήγυρις ἑλληνικὴ μεγάλη διὰ τὴν τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν, ὅτε καὶ ὀρχήσεις ἐγίνοντο παρά τινων γυναίων».

Τί σχέση τώρα ἔχει ὁ Χρυσόστομος μὲ τοὺς χοροὺς τῆς Φλωρίνης ἕνας Θεὸς τὸ ξέρει. Μήπως σταμάτησαν οἱ χριστιανοὶ νὰ χορεύουν ἐπειδὴ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἐχαρακτήρισαν διαβολικοὺς καὶ πορνικούς; Ἐχόρευαν μετὰ μανίας, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς βυζαντινὲς πηγές. Ἀκόμη καὶ καλόγεροι χόρευαν μὲ «γυρίσματα καὶ κρότους», ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος.

Ἀπὸ τὸν ΙΒ΄ μάλιστα αἰῶνα οἱ ἀπαγορεύσεις τῆς Ἐκκλησίας εἶχαν ὁλότελα λησμονηθῆ. «Ἠπράκτησε παντελῶς» ὁ κανών, γράφει ὁ Ζωναρᾶς.

Ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος συναντοῦσε ἔντονες ἀντιδράσεις τῶν χριστιανῶν γιὰ τὴν ἀντιχορευτική του διδασκαλία. Οἱ πιστοὶ διαμαρτύρονταν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν λόγων του. Τοῦ φώναζαν:

— Εἶναι κακὸ νὰ διασκεδάζουν οἱ ἄνθρωποι; Κι ἂν δὲν χορέψουν τὰ κορίτσια ποιὸς θὰ χορεύη;

Ὁ Χρυσόστομος δὲν εὕρισκε τί νὰ ἀπαντήση καὶ ἔλεγε ὑπεκφεύγοντας, ὅτι τὸ κακὸ ποὺ φέρνει ὁ χορὸς δὲν εἶναι μικρὸ καὶ ἂς μὴ φαίνεται.

(«Σημερινὰ» 23 Ἰουλ.).

MR. SIMSON

Ἡ ἔνδον ἀλήθεια

Ἡ ἀλήθεια μέσα μας ὑπάρχει. Δὲν γεννιέται
ἀπὸ πράγματα ἐξωτερικὰ καὶ πίστευε ὅ,τι θέλεις.
Στὰ ἐνδόμυχα ὑπάρχει τοῦ ἑαυτοῦ μας
ἕνα κέντρο - λίκνο τῆς ὁλόκληρης ἀλήθειας.
Πρόβλημα εἶναι ν᾿ ἀνοιχτῆ ἕνας δρόμος
νὰ δραπετεύση ἡ φυλακισμένη δόξα,
κι ὄχι στὴ φυλακή της, ὅπως ὑποθέτεις,
νὰ φθάση ἀπ᾿ ἔξω μιὰ φωτοαχτίδα.

ROBERT BROWNING

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Τὸ λάθος

(Συνειδησιακὸς διάλογος)

ʼΑπόλλων : Ἄνοιξε τὴν ὀμπρέλλα σου, ʼΑθηνᾶ, νὰ μὴ βρεχόμαστε.

ʼΑθηνᾶ : ʼΑπόλλων, νά, τὴν ἀνοίγω. Πόσο πυκνὰ τείχη ἔχει ἐτούτη ἡ πολιτεία!

ʼΑπόλλων : Πολλὰ τείχη, πολλοὶ φόβοι τὴν περιβάλλουν.
Ποιός ἔκαμε αὐτὸ τὸ τραγικὸ παιχνίδι;

ʼΑθηνᾶ : Ποιό τραγικὸ παιχνίδι;

ʼΑπόλλων : Τὸν Ἄνθρωπο.

ʼΑθηνᾶ : Ναί, ὁ Ἄνθρωπος εἶναι ἕνα τραγικό, παράλογο παιχνίδι.
γιὰ νὰ παίζεται σʼ ἕνα σχηματισμὸ τῆς μιᾶς Αἰωνιότητας μεγίστης.

ʼΑπόλλων : Νά, ἐκεῖνοι δὲν εἶναι ἄνθρωποι ποὺ προχωροῦν στʼ ἀνάκτορα;
Κάτι σέρνουν καὶ σέρνονται μαζί του.

ʼΑθηνᾶ : Εἶναι ἕνα πελώριο ἄγαλμα θεοῦ.

ʼΑπόλλων : Ἕνα ἄγαλμα παράξενου θεοῦ.

ʼΑθηνᾶ : Λέγουν οἱ ἄνθρωποι: Δὲν πιστεύουμε στὰ εἴδωλα.
Τὰ καταργοῦμε. Φεύγουμε ἀπὸ τὰ εἴδωλα καὶ στρέφονται πάλι στοὺς κόλπους τῶν ἄλλων καινούριων τους εἰδώλων.

ʼΑπόλλων : Μʼ ἐντυπώσεις κινοῦνται.

ʼΑθηνᾶ : Σὰ νὰ κοιμοῦνται,

ʼΑπόλλων : Εἶναι κοιμισμένοι
μὲ τὶς κλωστὲς τῶν ὀνείρων τους

ἀλλόκοτα, ἀλλόκοτα δεμένοι,
Μὲ νήματα πλάνης εἶναι ὑφασμένοι.
Βρεγμένοι κυλοῦν τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ παλάτι.
γιὰ νὰ στηρίζεται πάνω του ὁ Βασιλέας τους,
οἱ ἄρχοντές τους νὰ κάθονται πάνω του ἀναπαυτικά,
οἱ σοφοὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν σὰν ἐρεισίνωτο τῶν ἀντιφάσεών τους.

Ἀθηνᾶ : (Ὁ θεὸς εἶναι ἕνα ἐρεισίνωτο καθίσματος;)

Ἀπόλλων : Μέσ᾿ τὴ βροχὴ κυλοῦν ὅ,τι δὲν ξέρουν
τὴν Ἄγνοιά τους κυλοῦν, αὐτὴν φοβοῦνται
μὲ τὸ σκοτεινὸ ἀκόμη Λογικό τους.

Χορὸς ἀθέατος: Κατέβα, Ἀθηνᾶ, μέσα στοὺς σκιεροὺς ἀνθρώπινους θαλάμους
καὶ φώτισέ τους τὸ Νοῦ, μὲ τὴ δική σου, τὴ θεραπευτική σου γνώση .
κι ἐσύ, Ἀπόλλωνα, τὸν πικρό τους τὸ χυμὸ μεταμόρφωσέ τον
σ᾿ ἕνα μεθύσι γλυκό, ἐσὺ ποὺ μεταβάλλεις
καὶ θρέφεις ρουμπίνι τὸ σταφύλι, σὲ κρουστές, μικρές, γυαλιστερὲς σφαῖρες ἀπὸ ἰχώρι.
Κατεβῆτε, κατεβῆτε, ὦ θεοί, μέσα στ᾿ ἀνθρώπινα
τὰ βασανισμένα τους ὑπόγεια
καὶ διῶξτε τὰ σκοτάδια καὶ τὶς προγονικές τους τὶς βαριὲς σκιές,
τ᾿ ἁμαρτήματά τους διαλύστε, ὅπως ὁ ἥλιος διαλύει κι ἀποσύρει
τὶς καταχνιὲς πάνω ἀπὸ τῶν δασῶν
τὶς πρωϊνὲς τὶς ὄψεις.

Ἀπόλλων : (Πλησιάζει τὸ συνεργεῖο τῶν δούλων)
Ἔ, φίλοι, τί κουβαλᾶτε;

α΄ δοῦλος : Ξένος εἶσαι;

Ἀπόλλων : Ναί, εἶμαι ἕνας ξένος. Γιατί βρέχετε μὲ τόσο μόχθο τὴν ἐργασία σας αὐτή;

β΄ δοῦλος : Εἴμαστε δοῦλοι.

Ὅλοι μαζὶ : Εἴμαστε δοῦλοι, δοῦλοι τῶν ἀνθρώπων καὶ τώρα δοῦλοι τοῦ θεοῦ;

Ἀπόλλων : Καλὸ νά ᾿ναι κανεὶς δοῦλος τοῦ Ἀληθινοῦ θεοῦ;
Καλύτερα ἐλεύθερος ὑπήκοός του ἄς εἶναι.

Ἀθηνᾶ : Γιατί κουβαλᾶτε τόσα βάρη;

δ΄ δοῦλος : Ἔχει ἀγώνα κάθε θεός.

Ἀθηνᾶ : Μὰ αὐτὸς δὲν εἶναι θεός. Εἶναι ἕνα φάντασμά σας,
Πολλά, πολλὰ ἔχετε φαντάσματα. Νὰ διώχνετε τὰ φαντάσματα.
Διῶξτε ἀπὸ τὶς καρδιές σας ἐπιτέλους ὅλα τὰ φαντάσματα,
(Διῶξτε τα ἀπὸ τὶς καρδιές σας).

ε΄ δοῦλος : Ἐμεῖς εἴμαστε φαντάσματα.

ζ΄ δοῦλος : Καὶ κουβαλοῦμε φαντάσματα.

α΄ δοῦλος : Εἴπαμε στοὺς Κυρίους μας νὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ φύγουμε, νὰ φύγουμε
μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀφθονία τους,
τοὺς ἱκετεύσαμε νὰ μᾶς σκοτώσουν
νὰ μᾶς βυθίσουν στὸ βυθὸ τῶν θανάτων μας,
νὰ μᾶς θάψουν ὅπως θάβουν τὸ στάρι τους,
νὰ μᾶς θυσιάσουν γιὰ νὰ πληθύνουν
τὰ στάχυα του, νὰ γεμίσουν τ᾽ ἁλώνια τους
μὲ τὸ ἁλώνισμα τοῦ χρυσοῦ καρποῦ τους.

Ἀπόλλων : Γιατί δὲν σᾶς ἄφησαν;

β΄ δοῦλος : Ὑπάρχει ἡ Κυριότης.

Ἀπόλλων : Τί θὰ εἰπεῖ Κυριότης, ἀφοῦ τίποτε δὲν ἔχετε οἱ ἄνθρωποι
δικό σας, δὲν εἴχατε τίποτε δικό σας;

Ἀθηνᾶ : Παρὰ τὴ νόηση καὶ τὴ θέληση, δυνάμεις κατανομῆς
σ᾽ ἐντυπώσεις, τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν πεθαίνει.

γ΄ δοῦλος(ἔντρομος): Μήπως δὲν πεθαίνουμε ποτέ;

Ὅλοι οἱ δοῦλοι: Μήπως δὲν πεθαίνουμε ποτέ;
Θέλουμε νὰ πεθάνουμε
θέλουμε νὰ πεθάνουμε.
Αὐτὴ εἶναι ἡ γνησιότερή μας θέληση.

δ΄ δοῦλος : Νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὴν Κυριότητα τῶν Κυρίων μας.

Ἀθηνᾶ : Μὰ ἐσεῖς πλάσατε αὐτὴ τὴν Κυριότητα,
εἶναι μιὰ ἐκτροπὴ τοῦ Λογικοῦ σας,
μιὰ παραπλάνηση ἀπὸ τὴν Ἀλήθεια.
(Στενάζουν κουβαλώντας τὸ θεό)

Ἀπόλλων : Ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ ἄγαλμα ποὺ σᾶς τυραννεῖ;

Ἕνας δοῦλος : Γεμίσαμε ἀπὸ εἴδωλα.
Πλημμυρίσαμε ἀπὸ ἀγάλματα,
Φουσκώσαμε ἀπὸ ἥρωες καὶ ἡρωϊσμοὺς
μακρυὰ ἀπὸ κάθε πραγματικὸ θεό,
μακρυὰ ἀπὸ κάθε μας εἰρήνη.

Ἄλλος δοῦλος : Δὲν μποροῦμε οὔτε τὰ παιδιά μας ν᾽ ἀγαπήσουμε
καὶ νὰ μᾶς ἀγαπήσουν.
νὰ παίξουμε μαζί τους.
Σκοτώσαμε μέσα μας κάθε θεό, κάθε ἁπλή, καθημερινὴ χαρά.

Ἄλλος δοῦλος : Καὶ φουντώσαμε παντοῦ, φουντώσαμε
τὶς πλατεῖες μας ἀπὸ ἀγάλματα.

Ἄλλος δοῦλος : Ἀπὸ ἀγάλματα καμωμένα ἀπὸ μπροῦντζο.

Ἄλλος δοῦλος : Καὶ πέτρινα ἀγάλματα.
Μᾶς βασανίζει ὁ θεός.
Βασανίζουμε τὸ θεό.

Ἀθηνᾶ : Μέσα στὴν πλάνη σας. Ἐπισκευάζετε τὸ πειρατικὸ πλοῖο τῆς πλάνης σας συνεχῶς.

Ὅλοι οἱ δοῦλοι: Εἴμαστε δεμένοι μὲ τὸ πειρατικὸ πλοῖο τῆς πλάνης μας συνεχῶς

(Ἀπομακρύνονται οἱ θεοί, οἱ δοῦλοι στενάζουν)
(Οἱ δοῦλοι ἐξακολουθοῦν νὰ σέρνουν τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ)

Ἀπόλλων : Ποιός ἔπλασε αὐτὸ τὸ μαρτύριο, αὐτὴ τὴν κόλαση, τὸν ἄνθρωπο;

Ἀθηνᾶ : Ποιός ἔπλασε αὐτὸ τὸ ἀθάνατο τὸ ἁμάρτημα;

Ἀπόλλων : Ποιός τόξευσε καὶ τοξεύει τὸν οὐρανό μας
μ᾽ ἕνα τόσο τραγικὸ σφάλμα;

Ἀθηνᾶ : Μπορεῖ μὲ τὴ λογικὴ ὁ ἄνθρωπος νὰ σωθεῖ.
Μπορεῖ νὰ φύγει ἀπὸ τὴν ἀπορία του
καὶ τὴν ἀμηχανία του μὲ τὴν αἴθρια τὴ Γνώση.

Ἀπόλλων : Μὰ ὅλα εἶναι φαντάσματα,
σκιὲς μεγαλωμένες σὲ βραδινοὺς τοίχους.

Ἀθηνᾶ : Σκιὲς κατασκευασμένες ἀπὸ φωτιὲς
σὲ φραγμένους τοίχους σωματικούς,

Ἀπόλλων : μὲ τὶς θύρες τῶν θανάτων τους ὅμως

Ἀθηνᾶ : Εὐτυχῶς, ὅταν ἀνοίγουν εὔσπλαχνες.
Ἀναμασσοῦν τὸ σφάλμα τους
μὰ σιγὰ - σιγὰ τὸ λησμονοῦν
καὶ τὸ ὀλιγοστεύουν.

(Οἱ δοῦλοι στενάζουν φορτωμένοι τὸ ἄγαλμα)

Ἀθηνᾶ : Φρικτὸ λάθος ὁ ἄνθρωπος. Ἕνα θαῦμα
λάθους ὁ κάθε ἄνθρωπος.
Θαῦμα λάθους.
(Βρέχει περισσότερο, οἱ δοῦλοι στενάζουν
μὲ τὸ ἄγαλμα ποὺ κουβαλοῦν)

Χορὸς : Ὦ θεοί, λυπηθῆτε, λυπηθῆτε τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων.
Περαστικοὶ περνοῦμε ὅπως περαστικὴ φωτιά, περαστικὸ πῦρ.
Πονοῦμε, δεχόμαστε, ἐκλέγουμε, θέλουμε
τὸ μυστικὸ τὸ ἀθάνατο χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε,
θέλουμε ἀτελεύτητα νὰ τὸ συντηροῦμε.
Μὲ τὴν καρτερία τῆς πέτρας σκεπάστε μας,
ὦ θεοί.
Χωρὶς βοήθεια προδομένοι φρικιοῦμε.
Πάρτε μας στὴν οὐράνια τὴν πατρίδα μας,
ἐκεῖ ἄς ἐπιστρέψουμε
στὴν πρώτη μας πατρίδα τὸν καλό μας οὐρανό.
Ἐδῶ καλλιεργοῦμε φαντάσματα καὶ ἀγάλματα.

Ἀθηνᾶ καὶ
Ἀπόλλων : Ποιός ἔπλασε αὐτοὺς τοὺς καπνοὺς
τῆς Λήθης καὶ τῆς Μνήμης
Ἐμεῖς ἐπράξαμεν ἕνα τόσον ἀκέραιο Λάθος;
(Οἱ θεοὶ φεύγουν).

Ἐπίσημη φωνή: Αὐτὸ διορθώνεται καὶ τελειοποιεῖται τοῦ
θεοῦ τὸ ἀθάνατο τὸ Λάθος,
ὁ ἄνθρωπος. Κάποτε θὰ γίνει ἕνας χαρούμενος τῶν οὐρανίων Ἀπείρων Μετανάστης.
Φανταστικὰ καταστρέφονται οἱ ἄνθρωποι,
γιατὶ πάντοτε θὰ ὑπάρχουν.
Περνοῦν, περνοῦν φορώντας τὴν ἀθανασία
τους μέσα στὸ θάνατό τους.
Μὲ τὰ φτερὰ τοῦ θανάτου φτεροκοποῦν.
Λάμνουν μὲ τὰ οὐράνια τους τὰ στηθαῖα,
λάμνουν οἱ ψυχὲς
κατὰ τὴν κλητικὴ φωνὴ τῶν μουσικῶν τῶν
οὐρανῶν τους.

Κορυφαία φωνή: Ναί, λάμνουν, λάμνουν κατὰ τὴν κλητικὴ
τὴ μουσικὴ τῶν γεμάτων οὐρανῶν τους,
Ναί, τῶν οὐρανῶν τους. Κάθε φόβος λοιπόν, κάθε φόβος ἄς καταστραφῆ
ἄς καταστραφῆ κάθε μας φόβος.

Φυλακισμένος

῾Ο ἴδιος, ἐγώ, τὸν ἑαυτό μου ἔχω κλείσει
σὲ κελλὶ φυλακῆς σκοτεινὸ καὶ στενό.
Δίχως τοῦτο δὲ ζῶ: Τόσο τὄχω ἀγαπήσει.
Κι ἂς μοῦ κρύβει κι αὐτὸν τὸ γαλάζιο οὐρανό...

Τί κι ἂν φτάνουν σ᾽ ἐμὲ τῶν παιδιῶν οἱ φωνοῦλες
κι᾽ ἡ πολύβουη Πλάση, στὴ ζωὴ μὲ καλεῖ!
Ἔχω, ἐγώ, ποὺ μ᾽ ἀφίνουν, καὶ χαρὲς καὶ τρεμοῦλες,
στὸ χλωμὸ μέτωπό μου, τὸ ψυχρό τους φιλί...

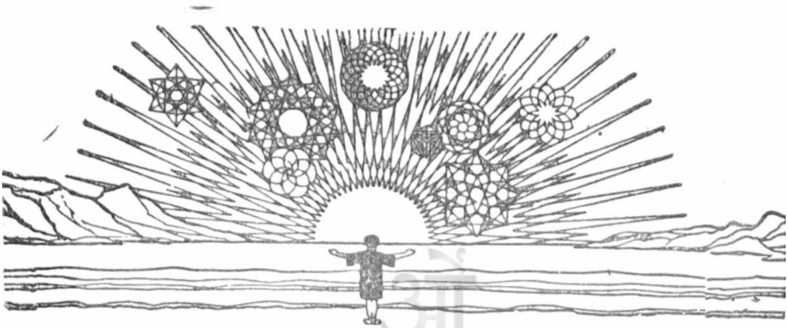
Κι ἶσως ἔτσι καὶ νἆναι πιὸ σωστό, πιὸ καλό.
Κι ἂν ἐγὼ μετανιώσω, ἴσως νἄχουν οἱ ἀπέξω
πιὸ πολὺ μετανιώσει. Κι᾽ ἂν μὲ ποῦνε δειλό,
θἆμαι ἥρωας ἐγὼ καὶ στοὺς ἄλλους θὰ φέξω!

Ἔξω ἢ μέσα κανεὶς μπορεῖ νὰ δουλέψει.
Κι ἄλλος στέκει ὅταν τρέχει κι ἄλλος πάει καθιστός!
Φτάνει νἄχεις βαθιὰ σὲ κάτι πιστέψει,
σ᾽ ἕνα μέγα ᾽Ιδεῶδες, γιὰ πάντα πιστός...

Κι ἂν ὁ ἴδιος, ἐγώ, τὸν ἑαυτό μου ἔχω κλείσει
σὲ κελλὶ φυλακῆς σκοτεινὸ καὶ στενό,
ἔχω κάμει πολλὰ καί, νεκρὸς ἔχω ζήσει,
ξαγναντεύοντας λίγο, μετρημένο οὐρανό!

ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ

Προσδοκία

Στὴν αἰώνια ὀμορφιὰ τὴν ἀπόκοσμη,
στοὺς ὁρίζοντες ποὺ σκουραίνουν τὸ σούρουπο,
στῶν βουνῶν τὰ μαβιὰ περιγράμματα,
στῶν ἀχνῶν ἀστεριῶν τὸ τρεμόσβυμα
– μὲ τὶς τρίλλιες, τὰ μῦρα, τὰ χρώματα,
μὲ καημούς, ἀνατάσεις, σκιρτήματα,
μ᾿ ὅ,τι ἄϋλο, ἀπρόσιτο, ἀσύλληπτο,
μὴ ταυτίζεται ὁ στερνὸς μισεμός μας
κι᾿ ἡ ψυχή μας πετᾶ ἀπ᾿ τὸ κουφάρι μας
γιὰ νὰ σμίξῃ στὸ ἀπόλυτο Κάλλος;

...Κι ἴσως ζήσουμε πάλι στὰ σούρουπα,
στῆς νυχτιᾶς τ᾿ ἀσημιὰ φεγγαρόφωτα,
στῆς αὐγῆς τὰ παρθένα ἰριδίσματα,
στῶν καινούργιων κλαδιῶν τὰ σαλέματα,
στῶν πουλιῶν τὰ τρελλὰ φτερουγίσματα,
καὶ θὰ ὑπάρξουμε αἰώνια σὰν πνεύματα,
μέσ᾿ στοῦ αἰθέρα τὸν ἄϋλο μικρόκοσμο
— μόρια ἰόντα στὴν τάξη τοῦ Σύμπαντος,
τῆς ψυχῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιφεγγίσματα;

ΜΝΗΜΩΝ

ΧΡΟΝΙΚΑ

«Καὶ πάλιν ἡ Βασιλομήτωρ»

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον, ὁ ἐπίσκοπος Φλωρίνης Σεβ. Αὐγουστῖνος Καντιώτης ἀφιερώνει ἕνα

Φωτοτυπία ἀπὸ τὴν «Σπίθα»

ὁλόκληρο τετρασέλιδο φύλλο τῆς «Σπίθας» του, γιὰ νὰ σχολιάση τὸ βιβλίον τῆς Βασιλομήτορος Φρειδερίκης, ὡς πρὸς τὰς ἀντιλήψεις της περὶ κολάσεως, διαβόλου — εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν ἄποψιν ὅτι ὡς Διάβολος νοεῖται ἡ προσωποποίησις τοῦ Κακοῦ καὶ ὄχι ἕνα φυσικὸν πλάσμα μὲ κέρατα, οὐρὰν κ.λ.π.

Ὁ ἐπίσκοπος ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι «διὰ πνευματικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου, θὰ πεισθῆ ἡ βασιλομήτωρ ὅτι αἱ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ἐκφέρει ἐν τῷ βιβλίῳ της εἶναι

φρικαλέαι πλάναι καὶ αἱρετικαὶ δοξασίαι, καὶ πειθομένη θὰ ἀνακαλέσῃ ταύτας ἐπισήμως, πρὸς καθησύχασιν τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ λαοῦ».

Ὅπως ἐνθυμοῦνται οἱ φίλοι τοῦ «Ἰλισσοῦ», ὄχι πρὸ πολλοῦ χρόνου, εἶχε ζητηθῆ ἀπὸ τὴν βασιλομήτορα νὰ δηλώσῃ πίστιν εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἱστορικοῦ προσώπου, ὅπερ καὶ ἔπραξεν. Ἀλλά, δὲν φθάνει: Πρέπει νὰ πιστεύῃ κανεὶς καὶ εἰς τὸν Διάβολον, διὰ νὰ ἡσυχάζῃ ἡ συνείδησις ὄχι τοῦ λαοῦ — μηδόλως ἀνησυχοῦντος — ἀλλὰ ἐνίων ἱεραρχῶν...

«Ἀπόλλων 15»

«Ἐνῷ στέκομαι ἐδῶ καὶ ἀποθαυμάζω τὴν ἄγνωστη περιοχὴ τοῦ Χάντλεϋ ἀρχίζω νὰ κατανοῶ ὅτι ὑπάρχει μιὰ θεμελιώδης ἀλήθεια στὴν ἀνθρώπινη φύσι, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐξερευνᾶ καὶ ἡ ἐξερεύνησι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερη στὸ εἶδος της».

Εἶναι τὰ πρῶτα λόγια ἀπὸ τὴν Σελήνη τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποστολῆς τοῦ «Ἀπόλλων 15» ἀστροναύτου Νταίηβιντ Σκὸτ πρὸς τὸ Διαστημικὸ Κέντρο τοῦ Χιοῦστον, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου, 31ης Ἰουλίου. Ὁ Σκὸτ εἶναι ὁ ἕβδομος Ἀμερικανὸς ποὺ πατάει σὲ σεληνιακὸ ἔδαφος. Τὸν Σκὸτ ἀκολούθησε ὁ ἀστροναύτης Τζαίημς Ἴργουιντ.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ «Ἀπόλλων 15» ἦτο ἡ μεγαλύτερη τῆς διαστημικῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀστροναῦται τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς ἔμειναν στὴ Σελήνη περισσότερο χρόνο ἀπὸ κάθε προηγούμενη. Οἱ δύο ἀστροναῦται ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, ποὺ ἐκινήθηκαν στὴν ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης μὲ ὄχημα καὶ ἐπέστρεψαν στὴ Γῆ μὲ πολύτιμα «βότσαλα», ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναμένεται νὰ χυθοῦν περισσότερες ἀκτῖνες φωτὸς γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ γηΐνου δορυφόρου.

Ψύλοι στ' ἄχερα

Ὁ ραδιοαστρονόμος τοῦ Ἰνστιτούτου Τεχνολογίας τῆς Καλιφορνίας δόκτωρ Λεωνίδας Δελιάτσεφ ἀνεκοίνωσεν ὅτι σὲ δύο γαλαξίες, σὲ ἀπόμακρες περιοχὲς τοῦ σύμπαντος, παρετηρήθη ὅτι ἄτομα σχηματίζουν μόρια.

Ἡ ἀνακάλυψις σημαίνει, ὅτι τὰ ἴδια φαινόμενα ποὺ κατέληξαν στὴν δημιουργία τῆς ζωῆς στὴν γῆ, πιθανὸν νὰ συμβαίνουν σ' ὁλόκληρο τὸ σύμπαν. Ὅταν συνεχισθοῦν ἐπὶ δισεκατομμύρια χρόνια, ἴσως νὰ δημιουργήσουν νοήμονα ὄντα κάπου ἀλλοῦ, ὑποστηρίζουν οἱ ἐπιστήμονες.

Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ Δελιάτσεφ ἦρθε τὴν στιγμὴ ποὺ ἄλλοι ἐπιστήμονες ἀκολουθοῦν μιὰ ἄλλη κατεύθυνσι στὶς ἔρευνες γιὰ τὴν ἀνακάλυψι ζωῆς στὸ διάστημα, κάνοντας ἐρωτήσεις, ὅπως ὡς ἑξῆς: «Τί γίνεται ἂν ὄντα σὲ κάποιο ἀπόμακρο Γαλαξία προσπαθοῦν αὐτὴ τὴν στιγμὴ νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὴν γῆ; Πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ ἀνακαλύψουμε τὸ σῆμα τους;»

—Θὰ ἦταν σὰν νὰ ψάχνουμε νὰ βροῦμε ψύλλο στ' ἄχυρα, τὴν στιγμὴ ποὺ δὲν ξέρουμε πῶς μοιάζει ὁ ψύλλος. Καὶ αὐτὸς βέβαια ὁ σωρὸς ἀπὸ τὰ ἄχυρα ποὺ ψάχνουμε δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα, εἶπε ὁ δρ Μπέρναρντ Ὄλιβερ,

καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Στάνφορντ τῆς Καλιφορνίας.

Μία παπαδιὰ

Ἡ ἐκκλησία τῆς Σουηδίας διαθέτει ἤδη 60 παπαδιὲς — ὄχι συζύγους ἱερέων, ἀλλὰ ἐκκλησιαστικὲς λειτουργούς. Ἡ νεώτερη εἶναι ἡ Λίζα Τέκμπυ, 21 ἐτῶν, στὸ προάστιο Ἄλιντσεμ τῆς Οὔμεα, 250 μίλια νοτίως τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου. Τὸ ἐκκλησίασμά της ἀποτελεῖται κυρίως, ὄχι ὅμως ἐξ ὁλοκλήρου, ἀπὸ νέους ἀνθρώπους. Οἱ λειτουργίες καὶ τὰ κηρύγματά της εἶναι σύντομα. Ὁ περισσότερος χρόνος της ἀφιερώνεται στὶς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἐνορίας καὶ σὲ δημόσιες συζητήσεις. Ἡ Λίζα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀντισυλληπτικῶν χαπιῶν, ἐναντίον ὅμως τῶν ἐκτρώσεων. Στὸ βασικότερο δόγμα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι περισσότερο ὀρθόδοξη, διδάσκει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. Ὅταν ἐπισκέπτεται τοὺς ἐνορίτες της, ἡ Λίζα φορᾶ μίνι φούστα καὶ ἔχει μακιγιαρισμένο τὸ πρόσωπό της. Ὅταν βρίσκεται ἐκτὸς ἐκκλησίας, χορεύει, κολυμπᾶ καὶ κάνει σκί. Ἀπολαμβάνει τὴν ζωή. Τὴν βλέπει σὰν τμῆμα τῆς ἀποστολῆς της νὰ βοηθήση τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ τὴν ἀπολαμβάνουν ἐπίσης.

Ἡ ἀγαμία τοῦ κλήρου

Ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀληθινός; Ὅτι 25 χιλιάδες παπάδες τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πέταξαν τὰ ράσα, γιὰ νὰ γίνουν οἰκογενειάρχαι; Ἂν καὶ ὁ ἀριθμὸς εἶναι μόνον τὸ 5% τῶν Καθολικῶν ἱερέων στὸν κόσμο, δὲν παύει νὰ εἶναι ἐντυπωσιακός. Ἐξ ἄλλου, ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ἕνα ρεῦμα, ποὺ προχωρεῖ. Τὸ 1963 ἀποσχηματίσθηκαν 127 ἱερεῖς καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐξήθηκε διαδοχικά, γιὰ νὰ φθάση τὸ 1970 σὲ 3.800.

Ἀφορμὴ στὴν τελευταία ἀνασκόπηση τοῦ προβλήματος ἔδωσε ἡ «ἱστορία» τοῦ αἰδεσιμωτάτου Ροβέρτου Ντάρια, ἡλικίας 49 ἐτῶν, στὴν πόλι Πασίφικα τῆς Καλιφόρνιας, καὶ «κρυπτο-ἐγγάμου» ἀπὸ ἑπτὰ ἐτῶν, πατρὸς δὲ ἑνὸς ἀγοριοῦ. Ὁ παπα-Ροβέρτος ἔκανε ἀναγκαστικὰ διπλῆ ζωή. Ἀλλά, ἐπειδὴ «οὐκ ἔστι κρυπτὸν ὃ μὴ φανερὸν γενήσεται», ὅταν τὸ ἔμαθε ὁ ἐπίσκοπος, τοῦ συνέστησε νὰ... ἐγκαταλείψη τὴν οἰκογένειά του, μένοντας στὴν ἐκκλησία.

Ὁ πατὴρ Ντάρια ἀρνήθηκε καὶ ὁ ἐπίσκοπος, ἐφαρμόζοντας τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἀφώρισε.

Οἱ ἐπίτροποι, ὅμως τῆς ἐνορίας τοῦ Ντάρια δυσαρεστήθηκαν:

— Ἐμεῖς θέλουμε τὸν παπᾶ μας, ἐδήλωσαν.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς ἱερεῖς τῆς Ἀμερικῆς σκέπτονται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο: Τὰ 54% ὑποστηρίζουν, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ ἀγαμία τοῦ κλήρου.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία Βολιβίας

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Βολιβίας καρδινάλιος Χοσὲ Κλεμέντε ὑπέδειξε τὴν διάθεσιν ὁλόκληρης τῆς **ἐκ-**

κλησιαστικῆς περιουσίας γιὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰκιῶν, νοσοκομείων, σχολείων, τὴν κατασκευὴ ὁδῶν καὶ τὴν δημιουργία βιομηχανιῶν.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κτημάτων, ὑπολογίζεται ὅτι ξεπερνᾶ σὲ ἀξία τὰ 100 ἑκατομμύρια δολλαρίων (τρία δισεκατομμύρια δραχμῶν).

«Μιὰ ἀληθινὴ πενία δίνει στὴν ἐκκλησία ἀξιοπιστία καὶ κῦρος», ὑπεγράμμισε.

Εἶναι αἰώνιος ὁ ὕπνος τοῦ θανάτου;

Ἔγραψε ἀθηναϊκὴ ἐφημερὶς γιὰ τὸν διάσημο νέγρο μουσικὸ Λούις Ἄρμστρογκ, ποὺ ἀπεβίωσε τελευταίως, ἐνῶ ἐκοιμᾶτο, ὅτι «πέρασε ἀνώδυνα στὸν αἰώνιο ὕπνο». Ἀλλὰ πῶς ἡ ἐφημερὶς γνωρίζει ὅτι ὁ ὕπνος τοῦ θανάτου εἶναι αἰώνιος;

Βεβαίως, ὁ θάνατος εἶναι, ὅπως ἔγραφεν ὁ Ροΐδης, «ἀποδημία εἰς ἀγνώστους ὄχθας» καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πείσῃ κανένα γιὰ τὴν τοπογραφία καὶ τὸ καθεστὼς αὐτῶν τῶν «ἀγνώστων ὀχθῶν». Ἀλλά, ἡ ἄποψις περὶ «αἰωνίου ὕπνου — καθαρῶς ὑλιστική, μηδενιστικὴ — συνεπάγεται τὸν ὑποβιβασμὸ τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἐπίπεδο κτήνους, διότι, ὅπως ἔλεγε ὁ Σοπενχάουερ, ὁ θάνατος, ἤτοι ἡ περὶ θανάτου μεταφυσικὴ ἐν γένει, εἶναι ὁ «μουσηγέτης τῆς Φιλοσοφίας».

Φανατισμός

Στὸ Ἄουκσμπουργκ τῆς Δυτ. Γερμανίας ἕνας θρησκόληπτος ἀπείλησε ὅτι θὰ προκαλέσῃ «ἐλαφρὰ ἐπιδημία χολέρας» στὴ Δυτικὴ Γερμανία, ἂν δὲν ματαιωθῇ ἡ προγραμματισθεῖσα διάσκεψις μεταξὺ ἐκπροσώπων τῆς προτεσταντικῆς καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Μὲ τηλεφώνημα ποὺ ἔκανε σὲ διάφορες ἐφημερίδες, ὁ ἄγνωστος φανατικὸς εἶπε ὅτι ἡ διάσκεψις «εἶναι καθαρὴ ὑποκρισία» καὶ προειδοποίησε ὅτι ἂν πραγματοποιηθῇ θὰ ρίξῃ στὶς δεξαμενὲς ποσίμου νεροῦ μικρόβια χολέρας. Φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος ἄγνωστος εἶχε ἀποστείλει πρὸ ἡμερῶν 35 ἐπιστολὲς σὲ διάφορες ὀργανώσεις καὶ συλλόγους, μὲ τὴν ἀπειλὴ ὅτι ἂν δὲν ἀναβληθῇ ἡ συνάντησις τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο ἐκκλησιῶν, θὰ ρίξῃ στὸ πόσιμο νερὸ ἀρσενικό.

Χρειάζονται σχόλια; Ἂς μιλήσῃ ὁ Βολταῖρος ἀπὸ τὸ περὶ φανατισμοῦ κεφάλαιο τοῦ Φιλοσοφικοῦ λεξικοῦ του:

«...Λέγοντας φανατισμὸ σήμερα ἐννοοῦμε θρησκευτικὴ τρέλλα, σκυθρωπὴ καὶ σκληρή. Εἶναι μιὰ ἀρρώστεια τοῦ πνεύματος, ποὺ κολλάει σὰ βλογιά... Ὅ,τι εἶναι τὸ παραλήρημα ἐν σχέσει μὲ τὸν πυρετὸ κι ἡ λύσσα ἐν σχέσει μὲ τὴν ὀργή, εἶναι κι ὁ φανατισμὸς ἐν σχέσει μὲ τὴν πρόληψι. Ὁποῖος πέφτει σ' ἔκστασι κι ἔχει ὁράματα, ὅποιος παίρνει τὰ ὄνειρα γιὰ πραγματικότητα καὶ τὶς φαντασιοκοπίες του γιὰ προφητεῖες, εἶναι νεοσύλλεκτος φανατικός, ποὺ παρέχει μεγάλες ἐλπίδες: θὰ μπορῇ σὲ λίγο νὰ σκοτώνῃ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ...»

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

CLARA CODD

Μία πρωτοπόρος τῆς Θεοσοφίας

Ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τῆς Μὶς Κλάρα Κόντ, σὲ ἡλικία 95 ἐτῶν, κατὰ τὴν διάρκεια ναρκώσεως γιὰ ἐγχείρησι ἀντιμετωπίσεως σοβαροῦ κατάγματος ἀπὸ πτῶσι.

Ἡ Κλάρα Κὸντ ἦταν ἡ μόνη στὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία ἐπιζῶσα γνώριμη τοῦ συνιδρυτοῦ τῆς Ἑταιρίας συνταγματάρχου Ὄλκοτ.

Εἶχε λάβει μέρος στὴν ἐκστρατεία ἴσων δικαιωμάτων τῆς γυναίκας, μαζὶ μὲ τὴν διάσημη Κρίστομπαλ Πάνκχορστ, βαδίζοντας πρὸς τὴν Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἐπὶ κεφαλῆς διαδηλώσεως, καὶ εἶχε φυλακισθῆ. Ἀπὸ τὸ 1903 εἰσῆλθε στὴ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία καί, ἀφοῦ ἐσπούδασε στὸ Ἄντυαρ τῆς Ἰνδίας, ἐγύρισε σχεδὸν ὅλον τὸν κόσμο, δίνοντας ὁμιλίες. Τὸ 1966, στὸ θεοσοφικὸ συνέδριο Εὐρώπης, ποὺ συνῆλθε στὸ Σάλτσμπουργκ, παρὰ τὰ 90 χρόνια της, ἀνέβηκε στὸ βῆμα καὶ μίλησε μὲ νεανικὴ δροσιὰ καὶ διαύγεια.

Τίτλος τῆς ὁμιλίας της ἦταν: «Ἡ ἀληθινὴ δουλειά μας, τώρα καὶ πάντα».

Στὴν ἀρχὴ ἀφηγήθη πῶς εἶχε, γιὰ πρώτη φορά, συναντήσει τὸν συνταγματάρχη Ὄλκοτ, στὸ σπίτι τοῦ κόμητος Πρόζορ, Ρώσου προξένου στὴ Γενεύη, πῶς ἄκουσε τὶς ἀπόψεις τῆς Θεοσοφίας καὶ πίστεψε ὅτι εἶδε τὸ φῶς. Περιέγραψε κατόπιν τὴν δραστηριότητα τῶν πρώτων θεοσόφων γιὰ τὴν καταπολέμησι τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τῆς μισαλλοδοξίας, ἐπίσης τῆς σκληρότητος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ τὶς συστάσεις ἑνὸς Διδασκάλου πρὸς τὸν Σίννετ «γιὰ τὴν διάδοσι τῆς ἀληθείας καὶ τὴν παρότρυνσι τῶν ἀνθρώπων νὰ σκέπτωνται ὀρθὰ καὶ νὰ ζοῦν δίκαια».

«Ἐδῶ —εἶπε ἡ Κλάρα— ἔγκειται τὸ ἀληθινὸ ἔργον μας, τώρα καὶ πάντα. Ὀφείλομε, πρωτίστως, νὰ ἐκλαϊκεύσωμε τὴν γνῶσι τῆς Θεοσοφίας, διότι, καθὼς εἶπε ὁ Διδάσκαλος Μάχα - Τσόχαν, «τὸν κόσμο τὸν κυβερνοῦνε οἱ ἰδέες, καὶ ἐνόσῳ οἱ ἄνθρωποι θὰ δέχωνται νέες ἰδέες, ὁ κόσμος θὰ προχωρῆ καὶ θὰ βλα-

στάνουν νέες δυνατὲς ἐπαναστάσεις».

Καὶ ἡ Κλάρα ἐξηκολούθησε: «Μιὰ φορὰ ἐρώτησαν τὴν Μπλαβάτσκυ ἐὰν ἐπίστευε ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ μεταστρέψη ὅλο τὸν κόσμο. «Ἐὰν —ἀπήντησε— εἴχαμε ἀρκετοὺς ὁμιλητάς, θὰ μπορούσαμε. Ὄχι πνευματικοὺς γίγαντες, ἀλλὰ ἁπλοὺς ἀγγελιαφόρους, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ μιλήσουν στὶς καρδιὲς τοῦ λαοῦ. Καὶ ἅπαξ κερδίσωμε τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν κερδίσαμε ὁλόκληρον». Ἀλλά, ὅταν βροῦμε τοὺς ἀγγελιαφόρους, θὰ χρειασθοῦμε μιὰ ἀποτελεσματικὴ ὀργάνωσι γιὰ τὴν ἀξιοποίησί τους. Μᾶς χρειάζονται πεπειραμένοι ἐπιχειρηματικοὶ ἄνδρες, ὄχι ἄπειρες κυρίες. Στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ὅταν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματούχων μας εἶχαν πάει στὸ μέτωπο, οἱ ὁμιλίες μου ὠργανώνονταν ἀπὸ μέλη τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος καὶ εἶχαν θαυμάσια ἀποτελέσματα. Ἔφθασε νὰ μιλήσω σὲ συγκεντρώσεις 2.000 προσώπων. Ὅταν οἱ δικοί μας γύρισαν ἀπὸ τὸ μέτωπο, καὶ ξανὰ περιῆλθα στὰ χέρια τῶν ἄπειρων μελῶν, αὐτὴ ἡ κίνησις ἔπαψε. «Τί κρῖμα», εἶπα στὸν γραμματέα μας τῆς προπαγάνδας καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε: «Καὶ τί ὠφέλεια προέκυψε ἀπὸ ἐκείνη τὴν πολυκοσμία; Δὲν μᾶς ἔφερες οὔτε ἕνα νέο μέλος».

«Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ποτέ μου δὲν εἶχα σκεφθῆ νὰ ζητήσω ἀπὸ ὁποιονδήποτε νὰ γίνη μέλος, μονάχα σκεφτόμουν νὰ μεταφέρω τὶς ἀλήθειες τῆς Θεοσοφίας σὲ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἀνθρώπους. Νομίζω, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μετροῦμε κεφάλια. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ θὰ τὸ ὑπολογίζαμε, θὰ ἔμπαινε στὴν Ἑταιρία μας ἡ πολιτικὴ ἀπὸ τὴν πόρτα, ὁπότε ἡ πνευματικότης θὰ ἔφευγε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐνδιαφέρη ἡ Ἑταιρία ἀπὸ ὀργανωτικῆς ὑποστάσεως, ἀλλὰ ἡ διαφώτισις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς τοῦ κοινοῦ. Ἡ Μπλαβάτσκυ σ' ἕνα μήνυμά της πρὸς τὸν Τζὰτζ γιὰ τὸ ἀμερικανικὸ συνέδριο, ἔλεγε: «Μὴν ἐργάζεσθε στενὰ ὑ π ὲ ρ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ μ έ σ ῳ αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος». Σὲ μιὰν ἄλλη περίπτωσι ἔγραψε: «Δὲν ἐργαζόμεθα πρὸς τὸν σκοπὸ νὰ ἀποκαλοῦνται οἱ ἄνθρωποι θεόσοφοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπηρεάσουν οἱ σὲ μᾶς προσφιλεῖς ἰδέες καὶ νὰ ζυμώσουν τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος μας».

Περαιτέρω, ἡ Κλάρα ἀνεφέρθη στὸ θέμα τοῦ πολέμου καὶ εἶπε ὅτι ἡ Μπλαβάτσκυ προέβλεψε, ἀπὸ τὸ 1897, τὸν Παγκόσμιο πόλεμο. «Προσφάτως —ἔγραψε— συνεπληρώθησαν τὰ πρῶτα 5.000 ἔτη τῆς Κάλι - Γιούγκα (Σημ. αἰῶνος τῆς Κάλι, θεᾶς τοῦ βραχμανικοῦ πανθέου, συζύγου τοῦ Σίβα, προσωποποιήσεως τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως). Τὰ μεγάλα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ἔφθασαν τώρα στὸν Σιδηροῦν αἰῶνα των, ἕναν μαῦρον αἰῶνα φρικαλεοτήτων. Κινοῦνται ἐμπρὸς πρὸς νέους δρόμους ἐνοχῆς καὶ τιμωρίας... Ὁ ἑπόμενος τρόμος θὰ πλήξη ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη ὅταν

θὰ ἐπέλθη καὶ ὄχι «μία μονάχα χώρα». Ἀλλὰ ἡ Μπλαβάτσκυ εἶπε ἐπίσης: «Δὲν θὰ περιμένωμε ἐπὶ μακρὸν καὶ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν θὰ ἴδουν τὴν χαραυγὴ ἑνὸς Νέου Κύκλου, στὸ τέλος τοῦ ὁποίου πλεῖστοι ὅσοι λογαριασμοὶ θὰ διευθετηθοῦν μεταξὺ τῶν μεγάλων φυλῶν».

«Παριστάμεθα —εἶπε ἡ Κλάρα— μάρτυρες ὡρισμένων ἐνδείξεων γι' αὐτὴ τὴ χαραυγή, ἡ ὁποία θὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία ὀφείλει νὰ ἀποβῆ μαγνητικὸ κέντρο ἕλξεως πρὸς τὶς ἰδέες τῆς ἀδελφότητος, χωρὶς διάκρισι φυλῆς ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης, πρὸς τὴν ἰδέα τῆς ἑνότητο τῆς ζωῆς».

Καὶ ἡ Κλάρα Κὸντ κατέληξε: «Ἂν καὶ κάθε ἄποψις τῆς ζωῆς καὶ τῆς βιωτικῆς εἶναι δικαιοδοσία μας, αἱ ἐξωτερικαὶ μεταρρυθμίσεις δὲν εἶναι ἀποτελεσματικαὶ δίχως ἐσωτερικὴ ἐπανάστασι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κρισναμοῦρτι θεωρεῖται ὁ Κῆρυξ τοῦ μέλλοντος, διότι μιὰ νέα φυλὴ καὶ μιὰ νέα θρησκεία τῆς Ζωῆς καθ' ἑαυτὴν ἔρχονται στὸν κόσμο. Ὁ κύκλος τῆς Ἕκτης Ρίζας Φυλῆς (Σημ. Λεπτομέρειες στὰ ἔργα «Ἀπόκρυφος Ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος» ὑπὸ Ζιναραγιαντάσα, «Τὸ κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας» ὑπὸ Ε. Π. Μπλαβάτσκυ καὶ «Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία» ὑπὸ Κ. Μελισσαροπούλου) προσεγγίζει. Ἡ Φυλὴ αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ πρώτη ἀληθινὰ ἀνθρώπινη φυλή, ποὺ θὰ κατοικήση στὴ Γῆ μας. Ἡ ἐποχή της περιγράφεται ἐπιγραμματικὰ στὰ ὄμορφα λόγια τοῦ προφήτου Ἠσαΐα: «Καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν, οὐδὲ μὴ δύνωνται ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου, ὅτι ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας».

«Τὸ ἔργον μας, λοιπόν, συνίσταται στὴν εὐρυτάτη διάδοσι τῶν ἀληθειῶν τῆς ζωῆς, στὴν βίωσι τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν τῆς Αἰωνίας Σοφίας καὶ τὴν παροχὴ βοηθείας στοὺς ἀναζητοῦντας τὸ δρόμο τῆς πνευματικῆς προόδου. Εἴμεθα ἀγωνισταὶ τῶν Διδασκάλων στὴ μάχη τῶν δυνάμεων τοῦ φωτὸς ἐναντίον τοῦ σκότους. Μὴ τὸ λησμονοῦμε ποτέ. Πολλοὺς ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ τοὺς ξαναδῶ σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ἂν καὶ θὰ σμίξουμε πάλι καὶ πάλι στὸ μέλλον, γι' αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω τὴν ὁμιλία μου μὲ μιὰ εὐχὴ πρὸς ὅλους σας. Τὴν δίδω μὲ τὰ λόγια τοῦ Καρόλου Λεντμπῆτερ, στὸ σπίτι τοῦ ὁποίου ἔμεινα πολὺν καιρό. Ὅταν τοῦ ἐζήτησαν νὰ γράψη λίγα λόγια στὸ λεύκωμα ἑνὸς νέου ἀτόμου, ἔγραψε: «Εἴθε τὸ Φῶς τοῦ Ἄστρου Του νὰ φωτίζη τὴν ἀτραπό σας, καὶ αἱ πτέρυγες τῆς Ἀγάπης Του νὰ σᾶς περιβάλλουν διὰ παντός».

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ 10 - 12 π.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολὰς μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμὴ τεύχους δρχ. 12.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 1 - 5, 7 - 9, 11 - 12, 15 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 58, 67 - 68, 79 οὔτε τόμοι 1956 - 1959, 1961 - 1963, 1967 - 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Ὅμηρος Ἀμηρᾶς, Φορμίωνος 69. Ἀριστόβ. Ἀναγνωστόπουλος, Γ' Σεπτεμβρίου 51. Ντῖνος Ἀναστασᾶτος, Σπετσῶν 71. Παν. Καμαρινέας, Δαιδάλου 26. Δ. Φιλιππόπουλος, Κυκλάδων 14.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Ἠλ. Βελίκας, ἰατρός, Ζάκυνθος. Ἀλέξανδρος Γρέγος, Βασ. Σοφίας 66, Λάρισα. Χαρ. Σαρίδης , Κ. Παλαιολόγου 50α, Θεσσαλονίκη. Κυρ. Τσαγκάλης, ἰατρός, Δευκαλίωνος 16, Λάρισα.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΪΝΟΝ ΒΙΟΝ

Ὀδυσ. Λάππας, Ἀθῆναι.
Κ. Σαραντόπουλος, Κηφισιά.
Ἐμ. Πατέλης, Ἡράκλειον.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία στὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μὲ τὴ σειρὰ προτεραιότητος)

Κύπρος Χρυσάνθης: Πεζὸς Λόγος (τῆς γλυκείας χώρας Κύπρου). Λευκωσία 1971.

Μυρτὼ Παράσχη: Ἄρμενα χωρὶς Ἀγέρι (ποιήματα). Ἀθῆναι 1971.

Λῶρος Φανταζῆς: Ἐνθάδε κεῖται (Μπαλλάντα). Ἀθήνα 1971.

Ρόμπερτ Κὴθ Βαλλάς: Τὰ φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὑπερβατικοῦ διαλογισμοῦ. Ἀθῆναι 1971.

Γεράσιμος Κ. Νινιός: Ἡ προετοιμασία τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας τοῦ 1821. Ἀθῆναι 1971.

Γεράσιμος Ἰ. Κονιδάρης: Ὁ Μέγας Βασίλειος πρότυπον Οἰκουμενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτου, Β' Ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1970.

Δρ Εὐάγ. Γ. Σαββόπουλος: Κοινωνικαὶ Μελέται (δι' ἓν καλύτερον μέλλον), πρόλογος Στ. Στεφανοπούλου, Πειραιεὺς 1971.

'Ιδιοκτήτης: 'Εκδόσεις «'Ιλισός» Συν. Π. Ε., Δραγατσανίου 6. 'Εκδότης - Διευθυντής: Κωστής Ν. Μελισσαρόπουλος, Πλατ. 'Εθνικῆς Τραπέζης 3, Φιλοθέη. Προϊστάμ. Τυπογραφείου: 'Ιορδ. Α. 'Ορφανίδης, Ποσειδῶνος 51, Π. Φάληρον. Στοιχειοθεσία - 'Εκτύπωσις: «'Επτάλοφος» Ε.Π.Ε., Ζωοδόχου Πηγῆς 4, τηλ. 631.675. 'Αθῆναι, Σεπτ. - 'Οκτ. 1971
Τιμὴ τεύχους δρχ. 12.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Κρίκος ('Ιούν., 'Ιούλ. - Αὔγ. 71).
'Ο Κόσμος τῆς Ψυχῆς ('Ιούν. - 'Ιούλ. 71).
Πρωτότυπη Φιλολογικὴ 'Επιθεώρησις (Μάϊος - 'Ιούν. 71).
Σμύρνα ('Ιούν. - 'Ιούλ. - Αὔγ. 71).
Πνευματικὴ 'Επαρχία, Σέρρες ('Απρίλ. - Μάϊ. - 'Ιούν. 71).
Προβλήματα ἐκκλησιαστικὰ κοινωνικὰ ('Ιούλ., Αὔγ. 71).
'Ηπειρωτικὴ 'Εστία ('Απρ. - 'Ιούν. 71).
Νέα Σύνορα ('Ιούλ. - Αὔγ. 71).
'Ο Φυσιολάτρης (Αὔγ., Σεπτ. 71).
Πνευματικὴ Κύπρος (Σεπτ. 71).

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος
Δράμα: Φίλ. Τζάλλας
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς
'Ηράκλειον: Λ. Κουντῆς
Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος
Κοζάνη: Στέλλα Ταιομπάνου
Λαμία: Εὐ. Παπαντωνίου
Λάρισα: 'Εσδρᾶς Μωϋσῆς
Μυτιλήνη: Γ. Κακαδέλλης
Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος
Πάτραι: 'Αθ Κοντοαάκις
Ρόδος: Μ Φωστιέρης
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης
'Αμμόχωατος: 'Ανδ. Τσόκκος
Λεμεσός: 'Αντ. Στυλιανοῦ
Λευκωσία: 'Αχ. Ζαβαλλῆς
Πάφος: Κ Καθητζιώτης
'Ισταμπούλ: Γ Βακαλόπουλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή 10 - 12)

			Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας,	ἄδ. 60, δεμ.	80
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν		20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	Πρὸς τὴν Μύησιν		20
»	Μετενσάρκωση		10
»	Κάρμα		10
C. Leadbeater	Σ᾽ ἐκείνους ποὺ πενθοῦν		10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος		10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας		30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια		10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ		10
C. Jinarajadasa	Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος		100
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα		30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς		30
♣ ♣	Φῶς στὴν Ἀτραπό		15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἐκδ. 1966)		15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας (1926)		20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστος		30
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β΄ σειρά)		70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς	ἄδ. 45, δεμ.	65
Ἰω. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου		60
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς		40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια		50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	ἄδ. 25, δεμ.	40
»	Μελετήματα	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία	ἄδ. 60, δεμ.	80
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)	δεμ.	70
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμοῦρτι	ἄδ. 50, δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο Ἰδεῶν)		30
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»		10

Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 64, 65, 69, 70, χαρτόδ. δρχ. 60

«ΙΛΙΣΟΣ», Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 58 καὶ 1959 - 61, ἑκάστη χρυσόδ. 90

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 70

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 12

Βραβεία Ἐκθέσεων
ΛΟΝΔΙΝΟΥ - ΒΟΛΩΝΙΑΣ - ΝΙΚΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΗΜΑ ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
"ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΒΡΕΛΛΟΠΟΙΪΑ"
• ΟΜΒΡΕΛΛΕΣ
• ΜΠΑΣΤΟΥΝΙΑ
• ΕΙΔΗ ΕΞΟΧΗΣ
ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ-ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΑΙΟΛΟΥ 70
Δ. ΡΗΓΑΣ